

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ВАСИЛЕНКО ЄВГЕНІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 342.9:351.74

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____Є. М. Василенко

Науковий керівник **Струневич Олександра Петрівна**,
доктор юридичних наук, старший дослідник

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Василенко Є. М. Адміністративно-правові гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

У дисертації на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначено сутність, особливості й напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Розкрито сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що полягає в забезпеченні правових, функціональних, організаційних та процедурних умов, які спрямовані на дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань шляхом застосування норм права, принципів справедливості й законності, механізмів зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю, а також унеможливлення зловживань чи порушень у процесі виконання правоохоронних функцій для забезпечення ефективного врегулювання правоохоронних відносин з додержанням функціональних принципів правової держави.

Встановлено характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Здійснено комплексний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань, у результаті якого сформовано ієрархічну систему актів: Конституція України; спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань»; закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності й особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень; закони, що визначають специфіку

діяльності в умовах воєнного стану в Україні; міжнародні стандарти; підзаконні й організаційно-розпорядчі акти Державного бюро розслідувань.

Схарактеризовано систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) нормативно-правові гарантії, що охоплюють зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань; 2) інституційно-функціональні гарантії, які визначають правовий статус та функціональну спрямованість бюро; 3) контрольні гарантії, що забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань; 4) процесуальні гарантії, які забезпечують законність процедур, які здійснює бюро; 5) організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань; 6) гарантії юридичної відповідальності.

Розкрито адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань. До адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань віднесено: 1) парламентські процедури (заслуховування звітів, утворення тимчасових слідчих комісій, прийняття резолюцій або рекомендацій тощо); 2) процедури судового контролю (розгляд скарг щодо неправомірних дій працівників Державного бюро розслідувань, винесення судових рішень щодо правомірності дій чи бездіяльності бюро, моніторинг законності використання спеціальних заходів прослуховування, обшуків, затримань тощо); 3) антикорупційні процедури (перевірка відповідності працівників Державного бюро розслідувань задекларованим доходам, розслідування корупційних злочинів, учинених працівниками бюро, а також оцінка відповідності працівників бюро антикорупційним стандартам); 4) аудиторські перевірки (проведення державного фінансового аудиту діяльності Державного бюро розслідувань, перевірка ефективності використання бюджетних коштів, а також аналіз внутрішніх процедур управління ресурсами); 5) процедури контролю з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (розгляд скарг громадян на порушення прав людини в процесі діяльності бюро, проведення

перевірок дотримання Державним бюро розслідувань прав затриманих і підозрюваних осіб); 6) процедури громадського контролю (проведення моніторингових досліджень діяльності бюро, оприлюднення громадських звітів та висновків щодо відповідності роботи бюро етичним і правовим стандартам, організація певних слухань чи консультацій); 7) процедури міжнародного контролю (проведення моніторингу міжнародними організаціями, надання рекомендацій щодо відповідності діяльності Державного бюро розслідувань міжнародним стандартам, оцінка виконання зобов'язань України в контексті реформування правоохоронних органів тощо).

Розкрито адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як нормативно врегульовані послідовні дії, що здійснюються уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю з метою забезпечення відповідності діяльності працівників вимогам законодавства, службової дисципліни, етичних стандартів і внутрішніх регламентів, виявлення порушень, усунення їх наслідків, забезпечення профілактики недопустимої поведінки, а також надання рекомендацій для вдосконалення професійної діяльності. До системи адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань зараховано: інформаційно-аналітичний моніторинг; планові перевірки; позапланові перевірки; службові розслідування; оцінювання професійної діяльності; контроль виконання внутрішніх регламентів; розгляд відповідних скарг і заяв; попередження та профілактика будь-яких порушень; розроблення та впровадження методичних рекомендацій; контроль за виконанням дисциплінарних рішень.

Визначено адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро. Встановлено особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як однієї з юридичних гарантій: 1) незалежність суб'єктів контролю (громадський контроль здійснюється інститутами

громадянського суспільства, журналістами, експертами, активістами й іншими незалежними суб'єктами, які не входять до структури Державного бюро розслідувань, що забезпечує об'єктивність і неупередженість у процесі оцінки його діяльності); 2) прозорість та відкритість (діяльність Державного бюро розслідувань підлягає громадському контролю завдяки обов'язковому оприлюдненню публічної інформації про його роботу, що передбачає доступ до звітів, офіційних рішень, фінансових витрат, статистики та результатів службової діяльності); 3) гарантування права громадськості на доступ до інформації; 4) додатковими інструментами громадського контролю є моніторинг та оцінка ефективності діяльності Державного бюро розслідувань; 5) можливість ініціювання перевірок і розслідувань щодо неналежної роботи працівників Державного бюро розслідувань, порушення законності або недотримання етичних стандартів; 6) виконання превентивної функції (громадський контроль сприяє запобіганню порушенням у діяльності Державного бюро розслідувань через постійний моніторинг, аналіз та публічний розголос, що стимулює прозорість, підзвітність і дотримання законності з боку працівників); 7) забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян через вплив на дотримання законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Здійснено аналіз зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів, унаслідок чого визначено загальні тенденції існування інституційно незалежних правоохоронних суб'єктів з обов'язковим здійсненням різних форм контролю в прогресивних правових державах з особливостями щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань, а саме: оптимізація прозорості діяльності шляхом покращення комунікаційної політики (досвід США); упровадження окремого аналітичного блоку в Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень і підвищення ефективності розслідувань (досвід Польщі); прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності Державного

бюро розслідувань (досвід Литви, Латвії та Норвегії); введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (досвід Великої Британії) тощо.

Сформульовано загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: удосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання; цифровізація діяльності бюро; оптимізація внутрішньокадрової політики Державного бюро розслідувань; удосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні; покращення взаємодії правоохоронних органів; розширення міжнародного співробітництва.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати роботи спрямовані на оптимізацію діяльності правоохоронних органів України та можуть бути надалі використані в таких сферах: – науково-дослідній роботі – для вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів України; – законотворчій сфері – під час розроблення та вдосконалення адміністративного законодавства у сфері діяльності Державного бюро розслідувань; – освітньому процесі – у межах підготовки навчально-методичних і практичних посібників, викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» для здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: адміністративна юрисдикція, адміністративне право, адміністративні процедури, гарантії, законність, контроль, моніторинг, принципи, розслідування.

SUMMARY

Vasylenko Y. Administrative and legal guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigation. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation, based on the general theory of administrative law, formal-legal analysis of the regulatory framework and practice of the law enforcement system subjects, defines the essence, features and directions for improving the administrative-legal guarantees of the legality of the State Bureau of Investigation.

The essence of guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigations is revealed, which consists in ensuring legal, functional, organizational and procedural conditions aimed at observing the legality in the activities of the State Bureau of Investigations through the application of legal norms, principles of justice and legality, mechanisms of external, internal and public control, as well as the prevention of abuses or violations in the process of performing law enforcement functions to ensure the effective regulation of law enforcement relations in compliance with the functional principles of legal state

The characteristic components of the principle of legality in the activity of the State Bureau of Investigation as an object of administrative and legal regulation have been established. A comprehensive analysis of normative legal acts was carried out, which determine guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigation, as a result of which a hierarchical system of acts was formed: the Constitution of Ukraine; the special Law of Ukraine "On the State Bureau of Investigation"; laws establishing the legal status, guarantees of activity and peculiarities of interaction within the limits of the exercise of legal powers; laws defining the specifics of activities under martial law in Ukraine; international standards; bylaws and organizational and administrative acts of the State Bureau of

Investigation.

The system of legal guarantees of the legality of the activities of the State Bureau of Investigations is characterized: 1) normative and legal guarantees covering the content of the normative certainty of the activities of the State Bureau of Investigations; 2) institutional and functional guarantees that determine the legal status and functional orientation of the bureau; 3) control guarantees that ensure the implementation of control as a key tool for ensuring the activities of the State Bureau of Investigation; 4) procedural guarantees that ensure the legality of the procedures carried out by the bureau; 5) organizational and legal guarantees that ensure proper internal organization of the work of the State Bureau of Investigation; 6) guarantees of legal liability.

The administrative procedures for external control over the activities of the State Bureau of Investigation have been disclosed. Administrative procedures for external control over the activities of the State Bureau of Investigation include: 1) parliamentary procedures (listening to reports, formation of temporary investigative commissions, adoption of resolutions or recommendations, etc.); 2) judicial control procedures (consideration of complaints regarding illegal actions of employees of the State Bureau of Investigation, rendering of court decisions regarding the legality of actions or inaction of the bureau, monitoring of the legality of the use of special measures of wiretapping, searches, detentions, etc.); 3) anti-corruption procedures (verification of compliance of employees of the State Bureau of Investigation with declared income, investigation of corruption crimes committed by employees of the bureau, as well as assessment of compliance of employees of the bureau with anti-corruption standards); 4) audits (conducting a state financial audit of the activities of the State Bureau of Investigation, checking the effectiveness of the use of budget funds, as well as analyzing internal resource management procedures); 5) control procedures by the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for human rights (consideration of citizens' complaints about violations of human rights in the process of the bureau's activities, inspections of compliance by the State Bureau of Investigation with the rights of detainees and suspects); 6) public

control procedures (conducting monitoring studies of the bureau's activities, publishing public reports and conclusions regarding compliance of the bureau's work with ethical and legal standards, organizing certain hearings or consultations); 7) international control procedures (monitoring by international organizations, providing recommendations on compliance of the activities of the State Bureau of Investigation with international standards, assessment of the fulfillment of Ukraine's obligations in the context of reforming law enforcement agencies, etc.).

The administrative procedures for internal control over compliance with discipline and legality by employees of the State Bureau of Investigation are disclosed as normatively regulated consecutive actions carried out by authorized subjects of internal control in order to ensure compliance of employees' activities with the requirements of legislation, official discipline, ethical standards and internal regulations, detection of violations, eliminating their consequences, ensuring prevention of unacceptable behavior, as well as providing recommendations for improving professional activity. The system of administrative procedures for internal control over compliance with discipline and legality by employees of the State Bureau of Investigation includes: informational and analytical monitoring; scheduled inspections; unscheduled inspections; official investigations; assessment of professional activity; control of the implementation of internal regulations; consideration of relevant complaints and statements; prevention and prevention of any violations; development and implementation of methodological recommendations; control over the implementation of disciplinary decisions.

Administrative procedures for internal control over compliance with discipline and legality by bureau employees are defined. The specifics of public control over the activities of the State Bureau of Investigation have been established as one of the legal guarantees: 1) independence of subjects of control (public control is carried out by institutions of civil society, journalists, experts, activists and other independent subjects who are not part of the structure of the State Bureau investigations, which ensures objectivity and impartiality in the process of evaluating his activity); 2) transparency and openness (the activities of the State

Bureau of Investigation are subject to public control due to the mandatory publication of public information about its work, which includes access to reports, official decisions, financial expenses, statistics and results of official activities); 3) guaranteeing the public's right to access information; 4) additional tools of public control are monitoring and evaluation of the effectiveness of the State Bureau of Investigation; 5) the possibility of initiating checks and investigations regarding the improper work of employees of the State Bureau of Investigation, violations of legality or non-compliance with ethical standards; 6) performing a preventive function (public control contributes to the prevention of violations in the activities of the State Bureau of Investigation through constant monitoring, analysis and public publicity, which stimulates transparency, accountability and compliance with the law by employees); 7) ensuring the protection of the rights and legitimate interests of citizens through influence on compliance with the legality of the activities of the State Bureau of Investigation.

An analysis of the foreign experience of implementing guarantees of legality in the activities of law enforcement bodies was carried out, as a result of which the general trends of the existence of institutionally independent law enforcement entities with the mandatory implementation of various forms of control in progressive legal states with special features regarding the definition of individual guarantees of the legality of activities, which can be adapted into activities, were determined of the State Bureau of Investigation, namely: optimization of transparency of activity by improving communication policy (US experience); introduction of a separate analytical unit in the State Bureau of Investigations to form strategic decisions and increase the efficiency of investigations (the experience of Poland); adopting a medium-term strategic definition of the State Bureau of Investigation's activities (the experience of Lithuania, Latvia and Norway); introduction of narrow-profile units in the structure of the State Bureau of Investigation (experience of Great Britain), etc.

The general directions for improving the administrative-legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of the legality of the State Bureau of Investigation have been formulated: improving the administrative

legislation regarding the use of control as a tool of administrative-legal regulation; digitization of the bureau's activities; optimization of the internal personnel policy of the State Bureau of Investigation; improvement of the system of protection of the rights of witnesses participating in criminal proceedings; improving cooperation of law enforcement agencies; expansion of international cooperation.

The practical significance of the obtained results is that the results of the work are aimed at optimizing the activities of law enforcement agencies of Ukraine and can be further used in the following areas: - research work - for the improvement of administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of the legality of the activities of law enforcement agencies of Ukraine; - law-making sphere - during the development and improvement of administrative legislation in the sphere of activity of the State Bureau of Investigation; - the educational process - within the framework of preparation of educational and methodological and practical manuals, teaching of the academic discipline "Actual problems of the theory of administrative law" for students of higher education.

Keywords: administrative jurisdiction, administrative law, administrative procedures, guarantees, legality, control, monitoring, principles, investigation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ *в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:*

1. Василенко Є.М. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності державного бюро розслідувань. *Держава та регіони*. Серія Право. 2022. № 3(77). С. 268-273.

2. Василенко Є.М. Адміністративно-правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань. *KELM*. 2022. № 7(51). С. 383-387 (Республіка Польща).

3. Василенко Є.М. Види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 370-376.

4. Vasylenko, Ye. Main areas of improvement of administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of legality of the State Bureau of Investigation activities. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 1. P. 98-102.

5. Vasylenko, Ye. Compliance with the rule of law in the activities of the State Bureau of Investigation as the object of administrative and legal regulation. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 2. P. 73-77.

6. Василенко Є.М. Адаптація зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів в діяльність державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 167–172.

7. Василенко Є.М. Сутність та цілі здійснення зовнішнього контролю за діяльністю державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 122–126.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Василенко Є.М. Актуальні питання дотримання принципу законності в діяльності державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 144–146.

9. Василенко Є.М. Новітні види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 221–223.

10. Василенко Є.М. Виділення сучасних напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Пріоритетні*

напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 161–164.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ	25
1.1. Правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.....	25
1.2. Дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання.....	40
1.3. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань.....	54
1.4. Види юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.....	69
Висновки до розділу 1	86
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ	91
2.1. Адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій	91
2.2. Адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій.....	105
2.3. Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань.....	120
Висновки до розділу 2	134
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ	139

3.1. Зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів та можливість його адаптації в діяльність Державного бюро розслідувань.....	139
3.2. Основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.....	156
Висновки до розділу 3.....	171
ВИСНОВКИ.....	175
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	180
ДОДАТКИ	201

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Питання формування ефективної правоохоронної системи є одним з найгостріших у реаліях української державності. Повномасштабна війна суттєво трансформувала умови забезпечення правопорядку та захисту прав громадян у надзвичайних умовах. Відповідний стан суспільства потребує максимально ефективної роботи правоохоронних органів, зокрема Державного бюро розслідувань.

Державне бюро розслідувань є важливою інституцією в системі забезпечення правопорядку України. Ефективна робота Державного бюро розслідувань є індикатором довіри громадян до правоохоронної системи. Прозорість діяльності Державного бюро розслідувань, доступність інформації про його роботу й механізми громадського контролю є фундаментом для формування довіри населення. З огляду на внутрішньоорганізаційний аспект функціонування правоохоронної системи, Державне бюро розслідувань формує відповідну практику правозастосування розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями, суддями, правоохоронцями й іншими особами, які мають особливе становище в державному апараті, що обумовлює інституційну незалежність правового забезпечення, необхідність захисту від незаконного політичного втручання, безсторонність у розслідуванні кримінальних правопорушень та наявність системи юридичних гарантій.

Формування та реалізація юридичних гарантій є комплексним процесом, що охоплює різні за правовою природою умови, зокрема адміністративно-правові гарантії. На практиці адміністративно-правові гарантії мають подвійне значення, адже, по-перше, є засобом захисту прав громадян від можливих зловживань з боку посадових осіб; по-друге, вони забезпечують належне виконання працівниками Державного бюро розслідувань своїх обов'язків у межах закону, тобто є інструментом захисту інституційної незалежності бюро.

В Україні наявний значний суспільний запит на справедливість і неупередженість в розслідуванні злочинів, особливо серед представників влади. Сучасні виклики, передусім поширення корупційних ризиків, недостатність прозорості в роботі правоохоронних органів, а також високий рівень суспільної недовіри до них, висувають особливі вимоги до організації роботи Державного бюро розслідувань. У цьому контексті адміністративно-правові гарантії виконують функцію запобіжника проти порушень законності, а також інструмента контролю за дотриманням правових норм. Крім того, слід урахувувати міжнародні стандарти в забезпеченні законності діяльності правоохоронних органів. Інтеграція України до глобального правового простору передбачає впровадження ефективних адміністративно-правових інструментів, які гарантують баланс між незалежністю та дієвим контролем. Відповідні питання обумовлюють важливість адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань для суспільства, правоохоронної системи та правової держави загалом.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Адміністративно-правове становище Державного бюро розслідувань України комплексно вивчали у своїх монографічних працях такі науковці: М. Моїсєєв «Адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань України» (2019), Н. Носевич «Державне бюро розслідувань як суб'єкт протидії злочинності в Україні» (2020), Р. Труба «Адміністративно-правове регулювання діяльності Державного бюро розслідувань» (2021), А. Францевич «Адміністративно-правові засади взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади» (2021), Р. Лисаковський «Адміністративно-правові аспекти співпраці Державного бюро розслідувань з іншими правоохоронними органами» (2023).

Інші питання діяльності Державного бюро розслідувань слугували предметом наукового аналізу таких учених, як А. Андрійченко, О. Безпалова, Є. Білозьоров, Р. Богданов, О. Бойко, Є. Васін, Ю. Гаруст, О. Герман, О. Гречко, О. Джафарова, О. Доценко, А. Драгоненко, О. Дрозд,

С. Журавльов, Т. Заставний, М. Калатур, В. Карелін, І. Ковальчук, А. Комзюк, П. Корнієць, Р. Курепін, І. Літвінова, М. Лошицький, А. Максимович, О. Марушій, М. Моїсєєв, О. Нагорний, І. Невзоров, І. Пашинська, Р. Сербин, В. Солдатова, В. Соловйов, В. Старченко, Б. Стахура, О. Струневич, В. Тимошенко, М. Федоренко, Є. Франтовський, М. Шевчук, С. Шило, Н. Шміло та ін.

Водночас, попри наявні напрацювання науковців у цій сфері, недостатньо вивченими залишаються сутність і правова природа адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, система яких є нагальною потребою для справедливої, прозорої та ефективної правоохоронної системи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тематика дослідження відповідає положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.; Загальної декларації прав людини 1948 р.; Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 р.; Міжнародного кодексу поведінки державних посадових осіб 1996 р.; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023. Тема роботи спрямована на виконання положень плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначити сутність, особливості й напрями вдосконалення

адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Для реалізації поставленої мети в дослідженні сформульовано такі завдання:

– розкрити сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– з'ясувати характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання;

– здійснити комплексний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– схарактеризувати систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– визначити адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань;

– розкрити адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань;

– встановити особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань;

– висвітлити зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів;

– обґрунтувати загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері формування системи та реалізації адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Предмет дослідження – адміністративно-правові гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань.

Методи дослідження. Правову природу та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань розкрито завдяки методу *діалектики* (підрозділ 1.1). *Догматичний* метод використано для дослідження принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.2). *Класифікаційний* підхід застосовано з метою виявлення видів юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 1.4).

Метод *формально-юридичного аналізу* сприяв аналізу нормативно-правового базису діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 1.3, розділ 2). Методи *системного аналізу* та *юридичного тлумачення* в сукупності дали змогу визначити організацію здійснення окремих напрямів реалізації гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань (розділ 2). *Логічний* підхід дозволив виявити окремі характеристики гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань (розділ 2).

Метод *порівняльно-правового аналізу* сприяв висвітленню зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів, обґрунтуванню можливості його впровадження в діяльність Державного бюро розслідувань (підрозділ 3.1). У комплексі методи *правотворчості* та *теоретико-правового прогнозування* допомогли виявити основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань (підрозділ 3.2).

Емпіричну базу дисертації становлять звітні дані та статистика правоохоронних органів України (Державного бюро розслідувань, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, прокуратури), а також дані з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, у результаті здійснення якого запропоновано низку новітніх висновків, рекомендацій і

напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної діяльності Державного бюро розслідувань, зокрема:

уперше:

– виявлено адміністративно-правову природу гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що визначається правовими нормами, принципами, процедурами й інструментами в процесі формування, функціонування, інституційного захисту Державного бюро розслідувань, та його інтегрованості в правоохоронну систему на різних рівнях публічного управління;

– визначено унікальний підхід до формування системи юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що поділяються на: нормативно-правові; інституційно-функціональні; контрольні; процесуальні; організаційно-правові; гарантії юридичної відповідальності;

– розкрито адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як урегульований законодавством комплекс процесуальних дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами зовнішнього контролю у формі контролюючого впливу демократичного врядування з метою перевірки, оцінки, моніторингу й забезпечення підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань;

удосконалено:

– особливості дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання, що полягають в: імперативності дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань; функціональній спрямованості законності на виконання регулятивної, охоронної та контрольної функцій Державного бюро розслідувань; впливі принципу законності на організаційні аспекти діяльності Державного бюро розслідувань; ролі законності у формуванні суспільної довіри до Державного бюро розслідувань; значенні

законності як основи юридичної відповідальності в діяльності Державного бюро розслідувань;

– характерні ознаки внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань, що визначаються: самостійністю реалізації внутрішніми суб'єктами Державного бюро розслідувань; регламентованість відповідно до нормативних, внутрішньоорганізаційних актів і встановлених процедур; оперативністю своєчасної реакції на порушення чи недоліки в роботі; організаційною структурованістю, що базується на діяльності внутрішніх інституцій; підзвітністю для прийняття відповідних владно-управлінських рішень;

– тлумачення громадського контролю як форми реалізації гарантій законності в діяльності Державного бюро розслідувань, що здійснюється публічно відповідними інститутами громадянського суспільства (Радою громадського контролю при Державному бюро розслідувань, громадськими об'єднаннями, окремими громадянами) з використанням контрольних інструментів адміністративного впливу та заходів комунікації задля забезпечення ефективності, прозорості й відповідності законодавству рішень і дій Державного бюро розслідувань, створення додаткових гарантії захисту прав та свобод громадян від можливих порушень і підвищення рівня довіри суспільства до правоохоронної системи;

набули подальшого розвитку:

– формально-юридичні положення щодо функціональної ролі підзаконних та організаційно-розпорядчих актів Державного бюро розслідувань, які встановлюють гарантії його діяльності та умовно класифікуються на: внутрішньофункціональні акти; акти у сфері реалізації внутрішньокадрової політики; акти щодо внутрішнього співробітництва в правоохоронній системі; акти у сфері міжнародного співробітництва;

– положення компаративістичного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність

Державного бюро розслідувань шляхом: покращення комунікаційної політики (досвід США); упровадження окремого аналітичного блоку (досвід Польщі); прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності (досвід Литви, Латвії та Норвегії); введення вузькопрофільних підрозділів (досвід Великої Британії);

– напрями вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань шляхом забезпечення додаткового контролю за використанням бюджетних коштів і впровадження обов’язкового щорічного звітування Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати роботи спрямовані на оптимізацію діяльності правоохоронних органів України та можуть бути надалі використані в таких сферах:

– *науково-дослідній роботі* – для вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – під час розроблення та вдосконалення адміністративного законодавства у сфері діяльності Державного бюро розслідувань;

– *освітньому процесі* – у межах підготовки навчально-методичних і практичних посібників, викладання навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права» для здобувачів вищої освіти (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті

реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок. Робота містить список використаних джерел зі 180 найменувань на 21 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

1.1. Правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань

Питання про гарантії – складна і самостійна проблема в рамках єдиної теорії законності. Це той її елемент, який переводить ідею законності з галузі наукових досліджень у практичну сферу діяльності людини, суспільства і держави. Незважаючи на свою значимість, вимоги законності не втілюються в життя автоматично, стихійно. Щоб правові приписи не залишились на папері (і тим більше не порушувались), необхідні відповідні умови і визначений комплекс організаційних, ідеологічних, політичних, юридичних заходів, які забезпечують реалізацію, тобто гарантії законності [49, с. 470–479].

У сучасних умовах гарантії виступають не лише теоретичним концептом, але й ключовою передумовою успішної практичної реалізації державних функцій. Гарантії є тією складовою, що забезпечує стабільність правового регулювання, створюючи умови для належного виконання органів державної влади своїх завдань та повноважень.

Не виключенням є Державне бюро розслідувань, належні гарантії діяльності якого дозволяють мінімізувати ризики професійних зловживань, забезпечити прозорість та підзвітність роботи, а також сприяти формуванню довіри з боку суспільства.

Організація та діяльність Державного бюро розслідувань, як і будь-якого іншого державного органу, має здійснюватись у суворій відповідності до певних гарантій та принципів, тобто науково розроблених та апробованих практикою керівних ідей, основоположних засад, вихідних положень, орієнтирів, які спрямовані на досягнення оптимальних і стабільних

результатів його діяльності, а також забезпечують її ефективність [35, с. 251–577].

Діяльність Державного бюро розслідувань була предметом наукового аналізу таких вчених, як: О. Дрозд, О. Ільченко, О. Кваша, О. Климчук, О. Левківська, І. Літвінова, О. Марченко, Є. Рєпіна, Є. Скулиш, С. Слінько, О. Степанов, Р. Труба, О. Усатий, А. Францевич, Т. Яценко та інших.

При цьому, новітні суспільно-політичні виклики в Україні негативно впливають на діяльність державних правоохоронних органів, що обумовлює необхідність актуальних наукових досліджень у цій площині.

Теоретики права вважають, що гарантії законності – це об'єктивні умови і суб'єктивні фактори, а також спеціальні засоби і заходи, за допомогою яких забезпечується режим законності [49, с. 470–479]. Інша думка зводиться до того, що гарантії - це найважливіший чинник реального забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Без гарантій права і свободи перетворюються на своєрідні «заяви про наміри», що не мають ніякої цінності ні для особи, ні для суспільства. Юридичні гарантії прав і свобод людини за формами (стадіями) забезпечення виділяються як: гарантії реалізації - відсутність суб'єктивних перешкод, якими є незнання своїх прав (права на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб) чи незнання правових принципів (презумпції невинуватості), та наявність об'єктивних засобів і способів (правових процедур, способів заохочення, інших видів стимулювання, пільг для ініціативної реалізації прав та ін.); гарантії охорони - система інститутів і засобів профілактики порушень прав і свобод людини; недопущення протиправних дій; їх оперативна превенція: попередження неправильної реалізації прав і свобод; використання судових процедур конституційного контролю за безперешкодною реалізацією прав і свобод; можливість звернення по допомогу до омбудсмена (в Україні - Уповноваженого Верховної Ради з прав людини), прокуратури та ін.; гарантії захисту - система інститутів і засобів щодо відновлення порушених прав і

свобод (відшкодування шкоди, заподіяної незаконними діями органів державної влади і посадових осіб), установлення відповідальності винних за їх порушення: забезпечення судового захисту порушеного або оспорюваного права; надання адвокатської допомоги; наявність адміністративно-правових способів захисту (звернення до вищої посадової особи щодо захисту від неправомірних дій її підлеглого); захист омбудсмена, захист прокурора (опротестування прокурором незаконних і необґрунтованих вироків, ухвал і постанов судів у формі апеляційного і касаційного подання) тощо. Захист - це найбільш дієва охорона, другий її ступінь. Тому без дії гарантій захисту неповними будуть і гарантії охорони [131, с. 41–43].

О.В. Зайчук та Н.М. Оніщенко зазначають, що більшість авторів виділяють серед спеціальних гарантій законності юридичні та організаційні засоби [144, с. 537-541; 18, с. 33-37]. Юридичні гарантії являють собою обумовлену рівнем розвитку суспільства систему засобів, що закріплені у чинному законодавстві, мають юридичний характер і націлені безпосередньо на забезпечення законності. Вони включають, наприклад, конституційне закріплення принципу законності та засобів із його забезпечення; вдосконалення чинного законодавства; засоби вияву порушень законності; засоби запобігання правопорушенням; ефективні засоби юридичної відповідальності та захисту прав та свобод суб'єктів; якісну роботу правоохоронних органів та ін.. Особливістю цих гарантій є те, що вони спеціально створюються для забезпечення і охорони законності та завжди отримують правове закріплення. Вони розробляються, охороняються і гарантуються державою. Організаційні гарантії базуються на створенні оптимальної структури державного апарату, реалізації принципу розподілу влади та організації роботи спеціальних органів. Система організаційних гарантій теж отримує нормативне закріплення, однак її своєрідність виявляється у поширеності на діяльність спеціальних державних структур. До цих гарантій належать: чітка визначеність та нормативна фіксація повноважень державних органів; функціональне розмежування діяльності

владних структур; конституційне закріплення принципів організації державного апарату; незалежність юрисдикційних органів та підкореність їх закону; створення необхідних умов для роботи правоохоронних органів; добір та розстановка державних кадрів; наявність органів, що здійснюють контроль та нагляд за законністю, та ін. [144, с. 537-541; 18, с. 33-37].

Також слід проаналізувати суміжні поняття, зокрема, Б. М. Шамрай надає поняття гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина, що за своїм характером є юридичні норми, які дають можливість реалізувати права і свободи людини і громадянина, тобто гарантії конституційних прав і свобод – це передбачена Конституцією України і іншими законами спеціальна система юридичних норм, принципів, умов, вимог і правових способів і засобів забезпечення, реалізації, охорони та захисту прав і свобод та законних інтересів людини і громадянина з метою їх практичної реалізації. Ефективність гарантій, які складаються в процесі діяльності громадянського суспільства, взагалі залежить від інститутів демократії, стану економіки, рівня правового виховання і культури населення, засобів розподілу життєвих благ, ступеня суспільної злагоди, наявності певних елементів у системі функціонування державної влади [153, с. 22]. Н. Наумова визначає, що конституційно-правові гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні - це передбачена Конституцією і законами України система правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюється охорона і захист прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина [96, с. 344].

А. В. Пономаренко розкриває юридичні гарантії як відображені у нормативно-правових актах, які приймаються уповноваженими на те державними органами і являють собою сукупність умов, способів та засобів, за допомогою яких визначаються умови і порядок реалізації, здійснення прав і свобод особи, а також їх охорону, захист та відновлення у разі порушення. Юридичним гарантіям притаманні ознаки, які мають важливе значення, адже вони відображають специфічні властивості, за допомогою яких можливо

відокремити юридичні гарантії від інших видів гарантій. Юридичні гарантії в сукупності з притаманними їм ознаками ефективніше діють та забезпечують реалізацію й захист прав, в іншому випадку можна поставити під сумнів їх фактичну реалізацію [106, с. 41].

Ю. Гаруст вважає, що гарантії являють собою одну з основних та, напевне, найбільших ланок адміністративно-правового механізму забезпечення прав. Саме гарантії несуть у собі матеріальні передумови та процедурні аспекти реалізації, охорони та захисту прав громадян у правовій сфері, забезпечують перехід існуючих у державі загальних можливостей до площини реальної дійсності окремих громадян [24, с. 76–80].

Відповідно до позиції І. Невзорова, правові гарантії законності – це ті встановлені правом і законами засоби та способи, за допомогою яких охороняються і захищаються права громадян та юридичних осіб, припиняються й усуваються їхні порушення, відновлюються порушені права [97, с. 10–14].

Якщо виділяти спеціальне поняття, то, наприклад, під гарантіями законності в адміністративній діяльності поліції, як вважає С. Шило, необхідно розуміти способи, умови, засоби і фактори, які позитивно впливають на державну структуру як з середини, так і ззовні, забезпечують процес реалізації законності і тим самим формують таку впорядкованість соціальних відносин, яка сприяє руху країни до розвитку демократії і формуванню правової держави. Гарантії законності є невід'ємною складовою її змісту, без якої неможливе існування ані права, ані законності. Спеціальні правові гарантії забезпечення законності – це специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері, а також закріплення прав та обов'язків в правових нормах та система норм, яка регулює, гарантує і захищає від порушень порядок реалізації цих норм [155, с. 292]. О. С. Доценко визначає юридичні гарантії законності в управлінській діяльності поліції щодо запобігання організованим злочинності в Україні як цілеспрямована, організаційна, виконавча та

розпорядницька діяльність, що передбачає безпосереднє повсякденне практичне здійснення завдань і функцій держави у сфері запобігання організованій злочинності в Україні. Також О. С. Доценко розкрито гарантії законності в управлінській діяльності поліції щодо запобігання організованій злочинності як способи, умови, засоби та фактори, які позитивно впливають на державну структуру як і зсередини, так і ззовні, забезпечуючи процес реалізації законності. Зазначене сприяє впорядкованості соціальних відносин, яка уможливорює виконання одного з головних завдань діяльності Національної поліції України щодо запобігання організованій злочинності, охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Гарантії законності є невід'ємною складовою її змісту, без якої не може існувати ні право, ні законність. Спеціальні правові гарантії забезпечення законності – це специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним утіленням законності в правовій сфері, а також закріплення прав та обов'язків у правових нормах і система норм, яка регулює, гарантує та захищає від порушень порядок реалізації цих норм [33, с. 240–242]. Під юридичними гарантіями законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ В. Солдатова розуміє складне універсальне поняття, що складається з системи правових засобів та спеціально вироблених державою способів, які сприяють реалізації визначених правових норм, регламентуючих їх адміністративну діяльність, забезпечують точне дотримання та застосування нормативно-правових актів, правильне використання прав, виконання обов'язків всіма учасниками адміністративних правовідносин із притягненням винних до юридичної відповідальності. Також В. Солдатова визначила, що юридичні гарантії законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ включають в себе не тільки правові норми, юридичну діяльність, але і спеціально вироблені державою способи, що забезпечують у цій сфері діяльності точне дотримання, застосування законів і підзаконних нормативних актів, правильне використання прав, виконання обов'язків всіма учасниками адміністративних

правовідносин із притягненням правопорушників до юридичної відповідальності [135, с. 846-852]. О. Бойко запропоновано визначення гарантій забезпечення законності надання публічних послуг, під якими слід розуміти правові норми, що визначають специфічні юридичні засоби, умови та порядок реалізації прав, юридичні засоби їх охорони та захисту у разі порушення з розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видачу адміністративного акта (рішення, дозвіл, ліцензія, сертифікат, акт, посвідчення тощо [11, с. 5].

Т. Заставний стверджує, що процесуальні гарантії діяльності слідчого ДБР становлять правову систему прав та обов'язків, яка має внутрішню єдність спрямовану на захист процесуальної самостійності та незалежності, як системи нормативно врегульованих умов і засобів, що забезпечують можливість безперешкодного виконання таким суб'єктом сторони обвинувачення своїх повноважень відповідно до вимог закону та внутрішнього переконання в ході провадження досудового слідства у кримінальних провадженнях щодо злочинів вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище та запобігання вчиненню нових [41, с. 161].

Узагальнюючи вищевикладене, на наш погляд, гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань – це умови законної діяльності Державного бюро розслідувань, що визначаються правовими нормами, принципами, процедурами та інструментами в процесі формування, функціонування та інституційного захисту Державного бюро розслідувань, для забезпечення врегулювання правоохоронних відносин, з дотриманням належного рівня правової визначеності, справедливості та ефективності правоохоронної системи.

Юридичним гарантіям притаманні загальні ознаки юридичних гарантій (нормативність, системність, комплексність, постійний характер, юридична надійність, реальність, загальність), та специфічні ознаки, які зумовлені предметом правового регулювання, зокрема, як визначає О.А. Ситницька за

трудовим законодавством України: – окремі юридичні гарантії мають обмежену сферу дії, тобто поширюються лише на певну категорію осіб; – юридичні гарантії, закріплені в трудовому законодавстві, характеризуються поетапністю дії: одні гарантії починають діяти до виникнення трудових правовідносин, інші – лише після їх виникнення; окремі юридичні гарантії вступають в дію за певних обставин; – юридичні гарантії, закріплені в трудовому законодавстві, можуть припиняти свою дію (чинність) з різних підстав: незалежно від волі особи); у результаті певних дій; – юридичні гарантії, закріплені в трудовому законодавстві, об'єднує й така загальна ознака як функціональне призначення конкретної норми, її спеціалізація – забезпечення працівникам реалізації та захисту їхніх трудових прав [129, с. 11].

Основні ознаки гарантій Ю. Гаруст визначає як, по-перше, гарантії мають державну природу. Тобто, вони (гарантії) створюються державою на виконання її обов'язків перед суспільством в цілому та кожною з його особи зокрема. Держава виступає головним суб'єктом забезпечення суспільного добробуту, рівень і стан якого прямим чином залежить від кола, якості та ефективності діючих у державі гарантій. Крім того виконання цих гарантій підтримується і забезпечується силою державного впливу аж до примусу. По-друге, основні гарантії так чи інакше відображаються на рівні відповідних нормативно-правових актів. Формальна визначеність гарантій у тексті законів та підзаконних нормативно-правових документів наділяє їх (гарантії) такими властивостями як загальність, загальнообов'язковість та законодавча захищеність. По-третє, гарантії мають універсальний та безперервний характер. Вони, як правило, не мають обмежень у часі та території, гарантії діють постійно і розповсюджуються на всю територію держави, однаковою мірою належать усім, кому вони адресовані, як суспільству чи його окремій групі (спільноті), так і кожному з їх учасників зокрема. По-четверте, гарантії відображають стан та рівень розвитку основних сфер суспільного життя. Аналіз кола діючих у державі гарантій дозволяють скласти уявлення про

пріоритети державної політики, про політичну, економічну та соціальну атмосферу у країні, є показником рівня розвиненості національної системи права. По-п'яте, гарантії мають реальний та доцільний характер. Гарантії – це не «порожній звук», не просте декларування, а умови та фактори, що існують у об'єктивній дійсності та роблять процес втілення у життя громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів у податковій сфері, зрозумілим, вільним, безперешкодним та безпечним. Доцільність вимагає встановлення гарантій таким чином, щоб вони максимально відповідали рівню державного розвитку та нагальним потребам суспільства, тобто встановлювали баланс між суспільними запитами та державними можливостями щодо їх реального задоволення. По-шосте, гарантії загалом маю вигляд складної системи, що має свою внутрішню структуру, елементи якої перебувають у нерозривному зв'язку та постійній взаємодії [24, с. 76–80].

Якщо аналізувати інші сфери права, то наприклад, виділяється позиція В. Сломи, яка вказує, що гарантії як виду забезпечення виконання зобов'язань властиві наступні ознаки: особливий суб'єктний склад, незалежність від основного зобов'язання, безвідкличність, непередаваність прав, відплатність. Основною відмінною ознакою гарантії є її незалежність, яка характеризується двома складовими – абстрактністю та безумовністю. Принцип незалежності проявляється у тому, що підставою для відмови в задоволенні вимог кредитора можуть бути тільки підстави, пов'язані із недодержанням самої гарантії, які не пов'язані з основним зобов'язанням. Проте принцип незалежності гарантії від основного зобов'язання має відносний характер. Оскільки метою гарантії є забезпечення належного виконання основного зобов'язання, то своїм виникненням вона зобов'язана перш за все саме цьому зобов'язанню. Крім того саме невиконання чи неналежне виконання принципалом основного зобов'язання є підставою виникнення обов'язку гаранта здійснити платіж на користь бенефіціара. Відносний характер незалежності гарантії від основного зобов'язання проявляється також в тому, що при наявності доказів припинення основного зобов'язання у зв'язку з його належним виконанням, якщо

бенефіціару було про це відомо до пред'явлення письмової вимоги до гаранта, суд може відмовити у задоволенні такої вимоги [134, с. 185–186]. До ознак гарантій забезпечення законності надання публічних послуг О. Бойко віднесено: регламентація нормативно-правовими актами; наявність специфічних юридичних засобів, встановлення певних умов та порядку реалізації прав суб'єктів звернення; юридичні засоби охорони прав суб'єктів споживачі публічних послуг; захист у разі порушення з розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видачу адміністративного акта (рішення, дозвіл, ліцензія, сертифікат, акт, посвідчення) [11, с. 10].

В. Солдатова визначила, що юридичні гарантії законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ мають подібні ознаки, що і юридичні (правові) гарантії законності взагалі, бо вони є їх безпосереднім підвидом. Даний вид гарантій представляє собою фундаментальний стрижень, який направлений, по-перше, на забезпечення реалізації юридичних норм; по-друге – на створення ефективного механізму з попередження, виявлення, припинення правопорушень, та відновлення порушених прав; по-третє – на виконання завдань, які стоять перед ОВС. Це і забезпечення охорони громадського порядку і громадської безпеки; і розкриття і розслідування злочинів, виявлення та розшук злочинців; і охорона прав і законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності від протиправних посягань; і забезпечення суворого дотримання законності при здійсненні діяльності підрозділів та посадових осіб органів внутрішніх справ України. Слушно вчена зазначає, що саме специфічний характер адміністративної діяльності органів внутрішніх справ, дозволяє нам виділити два найважливіших фактори забезпечення юридичних гарантій законності в їх діяльності. По-перше, суворе дотримання вимог законів та відповідних підзаконних нормативно-правових актів під час виконання службових обов'язків працівниками органів внутрішніх справ. По-друге, це право вимагати від всіх фізичних та юридичних осіб (незалежно від форми власності), що стають безпосередніми учасниками суспільних відносин, які

складаються в цій сфері, безумовного виконання законів та інших нормативно-правових актів, які визначають правила, порядок та нормативну базу роботи цих органів [135, с. 846-852].

Для більш повної характеристики юридичних гарантій законності, на погляд В. Солдатової, представляється необхідним виокремити їх основні характерні ознаки, які виділяють дані гарантії серед інших, надають їм якісну своєрідність та визначеність: 1. Основною характерною ознакою юридичних гарантій законності є їх обов'язкове нормативне закріплення в законах і підзаконних нормативних актах. Отже найважливіші юридичні засоби, які забезпечують реальність режиму законності, фіксуються законодавцем у нормативних актах і в силу цього набувають юридичного характеру. 2. Юридичні гарантії законності створюються державою в особі її законодавчих, судових, прокурорських і виконавчих органів, а так само Президентом країни. 3. Вони знаходяться у безпосередній залежності від ступеня розвиненості суспільно-економічної системи, від досконалості її правової основи. 4. Важливим є те, що вони, будучи передбаченими законом способами і засобами, забезпечують правомірність поведінки суб'єктів різних правовідносин. 5. Юридичні гарантії являють собою систему правових засобів, що покликана служити процесу підтримання режиму законності в нашому суспільстві. Дана система, у свою чергу, є сукупністю взаємозалежних елементів, має свій зміст і механізм реалізації. 6. Розглянуті гарантії необхідні для того, щоб за допомогою процесуальних норм права реалізувати відповідні матеріальні правові норми в практичну дійсність [74, с.31–32; 135, с. 846-852].

З урахуванням загальнотеоретичних засад, слід виділити наступні особливості гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

- основою системи гарантій є інституційна незалежність Державного бюро розслідувань;
- пріоритетність правової визначеності гарантій;
- комплексність системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– реалізація гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань здійснюється на різних рівнях – юридичному (нормативно-правове регулювання), функціональному, організаційному (системи внутрішнього та зовнішнього контролю) та процесуальному (щодо дотримання кримінального процесуального законодавства);

– дотримання принципу транспарентності при реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– наявність юридичної відповідальності як обов'язковий елемент системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань;

– інтеграція системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань в міжнародно-правовий контекст.

Для виявлення природи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань окремо слід висвітлити значення гарантій законності в забезпеченні прав і свобод громадян у контексті діяльності Державного бюро розслідувань. Загальновідомо, що права та свободи особи - це соціальні блага, які мають найвищу цінність. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проблема суті й реалізації поняття «права та свободи людини і громадянина» є ключовою в життєдіяльності суспільства, яке претендує на статус демократичного, гуманного. Саме тому в сучасному світі не існує значущішої і водночас важко втілюваної в практику існування ідеї, аніж права та свободи людини й громадянина. Права людини виступають основним критерієм оцінки якості державності, ступеня демократичності, прихильності до правового підґрунтя, моральності, загальнолюдських цінностей. Забезпечення законності, правопорядку, охорона прав, свобод і законних інтересів громадян - це предмет турботи держави, її органів, організацій, установ та посадових осіб. Саме тому проблема забезпечення реалізації, охорони і захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина органами державної влади сьогодні набула особливої актуальності. Успішне виконання цих завдань значною мірою залежить від правильного, науково обґрунтованого керівництва суспільством,

усіма проявами його життєдіяльності, удосконалення системи державного управління. Подальший розвиток демократії, забезпечення прав і свобод громадян нерозривно пов'язані з підвищенням якості та ефективності діяльності усієї системи державних органів, що пояснюється цілою низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників, зумовлених новими підходами до вирішення багатьох важливих завдань, які постають перед державою [139, с. 3, 10].

В суспільному житті реалізація прав і свобод забезпечується правовими гарантіями, що є правовими засобами та способами, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права й свободи громадян, поновлюються їх порушені права. Дотримання правових гарантій є однією із головних умов забезпечення законності та правопорядку в державі та в усіх сферах суспільного життя. Юридичні гарантії прав і свобод особи, які формуються у громадянському суспільстві, залежать від інститутів демократії, економічного становища держави, рівня правового виховання й культури населення, ефективного функціонування і взаємодії усіх гілок державної влади та її органів [139, с. 3, 10].

У суспільному житті реалізація прав і свобод забезпечується правовими гарантіями, що є правовими засобами та способами, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права й свободи громадян, поновлюються їх порушені права. Дотримання правових гарантій є однією із головних умов забезпечення законності та правопорядку в державі та в усіх сферах суспільного життя. Ефективність правових гарантій прав і свобод людини залежить від Основного Закону та чинних нормативно-правових актів, розвитку правових принципів, здійснення конституційного контролю, а також від того, як виконують приписи цих законів державні органи та громадські організації, покликані створювати умови для реалізації прав і дотримання обов'язків громадянами. Правові гарантії прав і свобод особи, які формуються у громадянському суспільстві, залежать від інститутів демократії, економічного становища держави, рівня правового виховання й культури

населення, ефективного функціонування і взаємодії гілок державної влади [9, с. 26-30].

На наш погляд, гарантії законності є фундаментальним елементом забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян у правовій державі. У межах діяльності Державного бюро розслідувань гарантії законності відіграють подвійну роль. З одного боку, гарантії законності спрямовані на забезпечення дотримання законності у самій діяльності Державного бюро розслідувань для уникнення зловживань владою та забезпечення прозорості професійної діяльності. З іншого боку, Державне бюро розслідувань виступає інституційним суб'єктом реалізації гарантій законності у суспільстві, забезпечуючи захист прав, свобод та законних інтересів громадян.

Вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки стосовно правової природи та сутності гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

– гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань – це умови законної діяльності Державного бюро розслідувань, що визначаються правовими нормами, принципами, процедурами та інструментами в процесі формування, функціонування та інституційного захисту Державного бюро розслідувань, для забезпечення врегулювання правоохоронних відносин, з дотриманням належного рівня правової визначеності, справедливості та ефективності правоохоронної системи;

– слід виділити наступні особливості гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: – основою системи гарантій є інституційна незалежність Державного бюро розслідувань; – пріоритетність правової визначеності гарантій; – комплексність системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; – реалізація гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань здійснюється на різних рівнях – юридичному (нормативно-правове регулювання), функціональному, організаційному (системи внутрішнього та зовнішнього контролю) та процесуальному (щодо дотримання кримінального процесуального

законодавства); – дотримання принципу транспарентності при реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; – наявність юридичної відповідальності як обов'язковий елемент системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; – інтеграція системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань в міжнародно-правовий контекст;

– гарантії законності є фундаментальним елементом забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян у правовій державі. У межах діяльності Державного бюро розслідувань гарантії законності відіграють подвійну роль. З одного боку, гарантії законності спрямовані на забезпечення дотримання законності у самій діяльності Державного бюро розслідувань для уникнення зловживань владою та забезпечення прозорості професійної діяльності. З іншого боку, Державне бюро розслідувань виступає інституційним суб'єктом реалізації гарантій законності у суспільстві, забезпечуючи захист прав, свобод та законних інтересів громадян.

Загалом, сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань полягає у забезпеченні правових, функціональних, організаційних та процедурних умов, які спрямовані на дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань шляхом застосування норм права, принципів справедливості та законності, механізмів зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю, а також унеможливлення зловживань чи порушень у процесі виконання правоохоронних функцій, для забезпечення ефективного врегулювання правоохоронних відносин із додержанням функціональних принципів правової держави.

Адміністративно-правова природа гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань визначається їх інтегрованістю в систему публічного управління, яка базується на нормах адміністративного права та міжнародних стандартах реалізації правоохоронної функції держави, що в сукупній системі правового регулювання регламентують порядок функціонування, адміністративні повноваження, організаційні структури

внутрішнього та зовнішнього контролю у сфері діяльності Державного бюро розслідувань.

1.2. Дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання

Органи правопорядку в ході збройної агресії Російської Федерації проти України зіштовхнулись із безпрецедентними викликами у своїй діяльності, насамперед безпековими, на які довелося оперативно реагувати. Серед них - організаційні та інші проблеми, що вплинули на здатність органів правопорядку ефективно виконувати свої функції із забезпечення національної безпеки України в низці аспектів. Водночас у суспільства зберігся чіткий запит на рішучі та позитивні зміни в усіх сферах життя, у тому числі правоохоронній, після перемоги України. Пріоритетними серед таких змін є гарантування прав і свобод людини та громадянина, а також подальша розбудова демократичної держави, у якій неухильно забезпечується верховенство права. Поряд із цим поглиблюється потреба в прискоренні цифровізації, забезпеченні максимальної оперативності й результативності роботи у державному секторі. Цей запит є більш ніж релевантним і для системи органів правопорядку, які повинні посилити свій стратегічний та операційний потенціал з метою належного виконання функцій, визначених законодавством України [118].

Зміни в системі органів правопорядку мають бути комплексними і стосуватися всіх аспектів їх функціонування: від підготовки та добору високопрофесійних співробітників на службу до забезпечення ефективності функціонування системи з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема, підзвітності та прозорості. Корупційні та інші ризики слід надалі мінімізувати, у тому числі шляхом посилення механізмів демократичного цивільного контролю за процесом прийняття рішень. Водночас загальна мета реформування органів правопорядку - удосконалити їхні ціннісні орієнтири,

організаційну культуру, структуру управління, законодавче регулювання, зокрема з урахуванням потреб правозастосовної практики [118].

Основними пріоритетами повинні стати забезпечення верховенства права, запобігання та протидія злочинності з неухильним дотриманням прав людини, у тому числі гендерної рівності; посилення гарантій незалежності, розвиток міжнародного співробітництва, зокрема через розширення міжвідомчої взаємодії, а також підвищення ефективності виконання органами правопорядку та прокуратури покладених на них функцій, покращення взаємодії між собою та зі складовими сектору безпеки і оборони. Демократично керована, підзвітна, компетентна, дієва та результативна система органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України слугуватиме передумовою для стабільного розвитку держави й суспільства шляхом підвищення рівня державної і громадської безпеки, допоможе забезпечити більшу підзвітність державних інституцій та ефективніше використання ресурсів, сприятиме зміцненню суспільної довіри, а також підвищуватиме інвестиційну привабливість України [118].

Одним із напрямків реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України є практичне дотримання принципу законності у їх діяльності. Забезпечення законності вимагає цілеспрямованого впливу на поведінку (діяльність) суб'єктів суспільних відносин, тобто має риси управлінського процесу. Для успішного впливу на цей процес необхідне знання механізмів реалізації правових норм у діяльності людей, факторів, що впливають на їх поведінку [97, с. 10–14].

Послідовна і точна реалізація законності вимагає наявності відповідної системи її гарантій. Система гарантій законності в процесі правозастосувальної діяльності повинна бути різноманітною відповідно до багатоаспектності роботи апарату управління, правових форм діяльності держави (правотворчість, правозастосування, юрисдикція, тощо), великої кількості галузей і функцій управління, поєднання регулятивної діяльності з охоронною [97, с. 10–14].

У контексті сучасних викликів перед державними інституціями, таких як зростання рівня злочинності, необхідність боротьби з корупцією та забезпечення прозорості управлінських процесів, принцип законності набуває особливого значення. Діяльність Державного бюро розслідувань (далі – ДБР), як спеціалізованого правоохоронного органу, потребує послідовного дотримання вимог законності у процесі розслідувань, прийнятті рішень та реалізації правоохоронної функції.

Таким чином, дослідження питань дотримання законності у діяльності Державного бюро розслідувань є важливим для вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів, розробки ефективних інструментів контролю та нагляду, а також підвищення якості виконання державою своїх обов'язків перед громадянами.

Згідно Закону України «Про Державне бюро розслідувань» державне бюро розслідувань організовується і діє на засадах законності [112].

Відповідно, виникає логічне запитання – що включає в себе сутність принципу «законності» як загальнотеоретична категорія, так і як об'єкт адміністративно-правового регулювання Державного бюро розслідувань.

В юридичній науці склалася традиційна концепція законності, суть якої полягає в суворому й неухильному дотриманні й виконанні чинного законодавства усіма суб'єктами права. А з точки зору функціональної ролі законність розглядається як принцип, як метод здійснення влади, як режим суспільного життя, як система вимог, які висувуються до особи. Як стійке явище суспільного життя, законність виникає і формується в умовах цивілізованого суспільства, що спроможне забезпечити реальну рівність громадян перед законом. Такі умови значною мірою створюються ринковими відносинами, за яких свобода приватної власності є рівною можливістю для всіх. Забезпечити рівність у сфері виробництва матеріальних та нематеріальних благ, поставити виробників в однакові умови — головне завдання правової держави. Майнова ж нерівність створюється не юридичними законами, а природними можливостями кожної людини. А тому

до тих пір, поки в суспільстві існує нерівне становище людей у сфері виробництва матеріальних, духовних цінностей, не можна говорити про їх рівність перед законом і, відповідно, про законність [49, с. 465].

Законність є комплексним соціально-правовим явищем, що відображає організацію і функціонування суспільства на правових засадах, гармонійний зв'язок особи, влади, права і закону в конкретній державі. Термін «законність» є похідним від термінів «право» і «закон» і, будучи комплексним поняттям, охоплює всі сторони життя права від його ролі у створенні закону й інших формальних джерел права до реалізації їх норм у юридичній практиці [131, с. 260–267].

Теоретики права визначили, що законність — це суспільно-політичний режим точного і неухильного здійснення законів та інших нормативних актів всіма суб'єктами суспільних відносин як у сфері правотворчості, так і в сфері реалізації правових норм; режим, яким забезпечується послідовна боротьба з правопорушеннями і свавіллям, всебічна охорона прав та інтересів особи, суспільства і держави [49, с. 472].

Законність, на думку І. Невзорова, належить до принципів-законоположень (правових абстракцій). На відміну від принципів-норм, які завжди чітко фіксують у діючому законодавстві ідеальну модель поведінки, у правових абстракціях, закріплених у нормах права, не визначена чітка лінія поведінки, відсутні згадування про права, обов'язки та відповідальність суб'єктів правовідносин, тому що вони за своєю юридичною природою є нетиповими нормативними приписами. Коли говорять про законність, йдеться про дотримання правових норм у цілому. Порівнюючи законність з іншими принципами, зафіксованими в діючому законодавстві, автор констатує, що принципи-норми, які формально виражені в законодавстві, можуть безпосередньо застосовуватися при вирішенні конкретних справ (наприклад, принцип презумпції невинуватості) та мають класичну структуру норми права [97, с. 10–14].

Також І. Невзоров стверджує, що законність — це насамперед основна (провідна) правова ідея, покладена в основу всього права в цілому, ідея, яка за допомогою держави втілюється в певних незаперечних вимогах та стає загальнообов'язковою для всіх. Її вимоги мають абстрактний характер і не є прямими вказівками до дії. Законність здійснює ідейний, інформаційно-виховний вплив загального характеру на правозастосувача [97, с. 10–14].

Теоретики права законність, як багатогранне явище, що може виступати як принцип, метод, режим, та, відповідно, визначають, що: – правова законність як принцип – це провідне загальноприйняте правило імперативного характеру, що виражене у нормах ідеях найвищого авторитету і потребує від державних органів та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань діяти правомірно, у межах правових норм, закріплених у приписах усіх чинних джерел (форм) права; – правова законність як метод – це система правових засобів, якими здійснюється державне управління суспільством, згідно з яким органи держави і посадові особи: 1) спираються на визнання та беззастережне прийняття найвищої цінності людини при розробленні і прийнятті рішень; 2) не підмінюють своїм регулюванням (тобто актами управління) закон; 3) не виходять за межі своєї компетенції, що визначена законом, при реалізації прийнятих рішень; 4) додержуються правових процедур у процесі контролю і нагляду за законністю дій учасників суспільних відносин тощо. Метод правової законності (його називають законністю управління) є основою застосування інших методів державного управління: організації, примусу, виховання, контролю та ін.; – правова законність як режим – це стан правової організації суспільно політичного життя, за якого суспільні відносини, правова поведінка, правова діяльність, інша правова активність людини здійснюються відповідно до законів та інших джерел (форм) права, котрі відповідають принципу верховенства права, правовим цінностям свободи, формальної рівності, справедливості. За режиму правової законності встановлюється правова атмосфера, де неухильно здійснюються (додержуються, виконуються, використовуються, застосовуються) чинні

правові норми усіма суб'єктами права (державними органами, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями), де панують ідеї права, гуманізму, справедливості, свободи й відповідальності; особа захищена від сваволі влади, суспільство від анархії, хаосу, безладдя й насильства [131, с. 260–267].

О. Марушій вважає, що законність – це правовий режим точного виконання чинних законів усіма суб'єктами права у сфері правотворчості та правореалізації, в інших сферах життєдіяльності людей; режим, за якого забезпечуються права і виконуються обов'язки людиною, державою та громадянським суспільством [67, с. 70]. В. Старченко вказує, що законність – це принцип, основоположна, вихідна засада, базова ідея, що визначає вектори та спрямовує відповідно до них правове регулювання суспільних відносин в будь-якій сфері суспільного життя. Згідно до сутності даного принципу, кожен суб'єкт правовідносин зобов'язаний реалізовувати свої права та обов'язки у чітко визначеному законодавством України (законами та підзаконними актами) порядку, не відступаючи від нього [138, с. 218–223].

Під гарантіями законності у державному управлінні В. Соловйов розуміє способи, умови, засоби і фактори, які позитивно впливають на державну структуру як з середини, так і ззовні, забезпечують процес реалізації законності і тим самим формують таку впорядкованість соціальних відносин, яка сприяє руху країни до розвитку демократії і формуванню правової держави. Гарантії законності є невід'ємною складовою її змісту, без якої неможливе існування ані права, ані законності. Спеціальні правові гарантії забезпечення законності у державному управлінні України – це специфічні юридичні засоби та внутрішні юридичні механізми, що є реальним втіленням законності в правовій сфері, а також закріплення прав та обов'язків в правових нормах та система норм, яка регулює, гарантує і захищає від порушень порядок реалізації цих норм [136, с. 267].

На наш погляд, принцип законності як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це системна основа правового порядку, що відображає імперативну вимогу до органів державної влади та місцевого

самоврядування, їх службових та посадових осіб, та суб'єктів громадянського суспільства діяти в межах та на підставі чинного законодавства, забезпечуючи неухильне дотримання правових норм та процедур, закріплених у джерелах адміністративного права, з метою підтримання суспільного порядку, захисту прав, свобод і обов'язків осіб в суспільстві, та забезпечення стабільності демократичного розвитку держави.

Далі виступає логічним питання щодо призначення принципу законності, як для суспільства, так і для діяльності правоохоронних органів. Правова законність є основою становлення і розвитку демократії: а) створює правові рамки для розширення і поглиблення демократії, динаміки її розвитку; б) забезпечує охорону прав, свобод і законних інтересів громадян та їх об'єднань, а також виконання покладених на них обов'язків, здійснення відповідальності; в) служить гарантом додержання демократичних процедур прийняття нормативно-правових актів і нормативно-правових договорів; г) охороняє політичне, ідеологічне, економічне розмаїття в суспільстві (багатопартійність, плюралізм думок, парламентську опозицію, різноманіття форм власності та ін.). [131, с. 260–267].

Законність виступає як необхідність, що виражена в системі відповідних об'єктивних вимог, які висуваються до всіх суб'єктів, учасників суспільних відносин, урегульованих правом. Одна частина даних вимог звернена безпосередньо до громадян, організацій, інша — до різних гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), зокрема, такими вимогами є: 1. Втілення ідеї панування права в життя суспільства, держави. 2. Верховенство правового закону. 3. Рівність усіх перед законом. 4. Бездоганне дотримання (виконання) положень правових актів усіма суб'єктами права. 5. Забезпечення належної реалізації прав і свобод. 6. Належне та ефективне застосування права. 7. Послідовна боротьба з правопорушеннями. 8. Неприпустимість свавілля в діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, посадових осіб [49, с. 470–471]. В. Старченко виокремлює наступні найбільш важливі характеристики поняття «законність»: 1) це широка категорія, що

лежить в основі всіх суспільно-правових відносин та механізму їх правового регулювання; 2) містить в собі вимоги щодо необхідності дотримання визначених нормами права приписів та правил поведінки; 3) забезпечення законності відбувається за рахунок встановлених державою методів різної інтенсивності впливу, у тому числі й примусу; 4) вона доповнює визнаний в державі принцип верховенства права, але на відміну від нього ставить на перше місце саме нормативну складову правового регулювання; 5) органічно включає в себе дисципліну, адже передбачає свідоме та добровільне дотримання всіма суб'єктами існуючих юридичних приписів [138, с. 218–223].

Положення принципу законності є логічним продовженням принципу верховенства права і в найбільш загальному розумінні означає обов'язок працівників ДБР діяти на підставі та в межах закону, з урахуванням його цілей та в установленому ним порядку. Так само, як і принцип верховенства права, принцип законності дістав своє закріплення в Конституції України. Зокрема, йому присвячено ч. 2 ст. 19 Основного Закону, згідно з якою органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Водночас, на відміну від принципу верховенства права, зміст принципу законності в ст. 3 Закону не розкривається. Проаналізувавши інші його положення, О. Дрозд доходить до висновку, що принцип законності в діяльності ДБР проявляється у вигляді двох взаємопов'язаних елементів: по-перше, працівники ДБР мають діяти в суворій відповідності до вимог закону; по-друге, працівники ДБР зобов'язані вживати заходів для забезпечення виконання закону іншими суб'єктами права [35, с. 251–577].

Аналізуючи принцип законності діяльності ДБР, О. Дрозд звертає увагу і про такий його складник, як система нормативно-правових актів та її ієрархічна побудова. Так, у разі встановлення невідповідності положень нормативно-правового акта вимогам Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, або ж

іншому нормативно-правовому акту, працівник ДБР повинен застосовувати той нормативно-правовий акт, який має вищу юридичну силу. При цьому, згідно з ч. 3 ст. 8 Конституції України, найвищу юридичну силу має Конституція України, норми якої мають пряму дію. Друге місце в ієрархічній системі нормативно-правових актів посідають міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ; третє – закони; четверте – підзаконні нормативно-правові акти [35, с. 251–577].

Принцип законності є фундаментальною основою стабільності та справедливості суспільних відносин. Для суспільства законність слугує інструментом утвердження верховенства права, захисту прав і свобод громадян, підтримки політичного, економічного та ідеологічного різноманіття. Законність створює правові межі для ефективного функціонування демократії, забезпечуючи баланс між правами громадян та їхньою відповідальністю.

Таким чином, призначення принципу законності полягає у створенні правового порядку, який забезпечує гармонійний розвиток суспільства та функціонування державних інститутів (в тому числі, Державного бюро розслідувань). У контексті діяльності Державного бюро розслідувань, законність виконує роль правового критерію, який гарантує, що функціональні, процесуальні або організаційні дії відповідають вимогам права. Окрім того, законність для Державного бюро розслідувань є соціальною передумовою суспільної довіри, об'єктивності та прозорості діяльності.

Далі слід звернути увагу на забезпечення принципу законності, зокрема, в діяльності ДБР. Особливості забезпечення законності досить точно визначила Н. Р. Нижник, а саме: – на апарат управління покладено завдання щодо забезпечення дотримання юридичних норм значною кількістю суб'єктів права, причому в умовах існування різновекторних суспільних інтересів неминучими є розбіжності у сприйнятті правових норм і спроби чинити опір (зокрема організований) їх реалізації; – законність як панування закону у відносинах між владою та особистістю протягом тривалого часу ігнорували,

сприймаючи переважно як виконавчу дисципліну. Для громадян це означало обов'язок виконувати приписи чиновництва, що суперечило засадам реального народного волевиявлення [33, с. 231-242; 31, с. 97].

Важливим чинником забезпечення законності є переконання (попередження, роз'яснення та виховання), тобто профілактична робота. Першочерговим обов'язком органів державного управління є недопущення порушень, помилок, обмеження прав і законних інтересів громадян. Лише після цього вони мають уживати заходів щодо відновлення порушених прав, виправлення помилок [33, с. 231-242].

Як приклад, можна звернути увагу на забезпечення законності в управлінській діяльності поліції, що залежить від таких організаційних факторів, як кваліфікація державних службовців, ефективність діяльності системи правової підготовки кадрів, чіткий розподіл обов'язків. У правотворчості порушенням законності є порушення правових норм, що регламентують цей процес, законів формальної логіки, граматики та законодавчої техніки. Водночас суб'єктом є посадова особа органу державної влади, зокрема працівник поліції, який відповідно до своєї компетенції бере участь у правотворчому процесі. Дотримання законності в цьому разі безпосередньо залежить від професіоналізму суб'єктів правотворчості. Причому професіоналізм означає досконале знання нормативно-правових документів, які регламентують правотворчу діяльність, володіння методикою й тактикою цієї діяльності як на певному етапі, так і загалом. Фахівець повинен володіти знаннями з психології, методами комунікації тощо. Досліджуючи зазначену проблему з практичної позиції, слід зазначити, що для ефективної правотворчості бракує фахівців. Навіть працівники з вищою освітою в галузі юриспруденції здебільшого не володіють необхідними спеціальними знаннями у сфері правотворчого процесу [33, с. 231-242; 136, с. 264].

Законність в роботі Державного бюро розслідувань є запорукою того, що запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, які відносяться до компетенції даного відомства, відбуватиметься виключно в

нормативно-встановлених рамках та забезпечуватиме притягнення до відповідальності осіб, які вчинили найбільш тяжкі правопорушення – злочини [138, с. 218–223].

Значення забезпечення законності в Державному бюро розслідувань В. Старченко розглядає у двох контекстах: - по-перше, з точки зору забезпечення ефективного внутрішнього функціонування ДБР, як правоохоронного органу, адже дисципліна та законність: а) сприяють ефективному виконанню службовцями своїх посадових обов'язків; б) є важливим превентивним заходом для вчинення правопорушень посадовими особами; в) створюють сприятливі умови для формування професійного та згуртованого колективу; - по-друге, є важливим зовнішнім чинником забезпечення ефективного функціонування ДБР, як правоохоронного органу, від роботи якого напряму залежить забезпечення та захист прав та свобод людини і громадянина, а також ефективність запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів віднесених до підслідності ДБР [138, с. 218–223].

Як вважає О. Дрозд, зміст принципу законності організації та діяльності ДБР проявляється в таких моментах: 1) працівники ДБР повинні діяти виключно в межах наданих їм повноважень, дотримуватись передбаченого законом порядку і термінів здійснення процесуальних дій, а також процедури їх юридичного оформлення; 2) працівники ДБР не можуть виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази; за виконання таких розпоряджень і наказів вони можуть бути притягнуті до встановленої законом відповідальності; 3) необхідність виконання наказів, розпоряджень, доручень, вказівок тощо, а також політична, економічна, службова чи інша доцільність не можуть бути підставою для порушення працівником ДБР вимог принципу законності; 4) працівникам ДБР заборонено незаконно втручатись у діяльність інших суб'єктів права, а останнім гарантується право оскарження їхніх незаконних дій та рішень; 5) порушення працівниками ДБР законів чи інших нормативно-правових актів під час виконання покладених на них повноважень

спричиняє визнання вчинених дій і прийнятих на їх основі рішень незаконними; б) організація та діяльність ДБР мають бути чітко врегульовані, прозорими, а також відкритими для контролю з боку як уповноважених контролюючих і наглядових суб'єктів, так і громадськості [35, с. 251–577].

Отже, особливості дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання виділяються через багатогранність законності як явища в системі адміністративного права, зокрема через:

- імперативність дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань;
- функціональна спрямованість законності на виконання регулятивної, охоронної та контрольної функцій Державного бюро розслідувань;
- вплив принципу законності на організаційні аспекти діяльності Державного бюро розслідувань;
- важливу роль законності у формуванні суспільної довіри до Державного бюро розслідувань;
- значення законності як основи юридичної відповідальності у діяльності Державного бюро розслідувань.

Усе вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки щодо забезпечення дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкту адміністративно-правового регулювання:

- принцип законності як об'єкт адміністративно-правового регулювання
- це системна основа правового порядку, що відображає імперативну вимогу до органів державної влади та місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб, та суб'єктів громадянського суспільства діяти в межах та на підставі чинного законодавства, забезпечуючи неухильне дотримання правових норм та процедур, закріплених у джерелах адміністративного права, з метою підтримання суспільного порядку, захисту прав, свобод і обов'язків осіб в суспільстві, та забезпечення стабільності демократичного розвитку держави;

– принцип законності є фундаментальною основою стабільності та справедливості суспільних відносин. Для суспільства законність слугує інструментом утвердження верховенства права, захисту прав і свобод громадян, підтримки політичного, економічного та ідеологічного різноманіття. Законність створює правові межі для ефективного функціонування демократії, забезпечуючи баланс між правами громадян та їхньою відповідальністю;

– призначення принципу законності полягає у створенні правового порядку, який забезпечує гармонійний розвиток суспільства та функціонування державних інститутів (в тому числі, Державного бюро розслідувань). У контексті діяльності Державного бюро розслідувань, законність виконує роль правового критерію, який гарантує, що функціональні, процесуальні або організаційні дії відповідають вимогам права. Окрім того, законність для Державного бюро розслідувань є соціальною передумовою суспільної довіри, об'єктивності та прозорості діяльності;

– особливості дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, виділяються через багатогранність законності як явища в системі адміністративного права, зокрема через: – імперативність дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань; – функціональна спрямованість законності на виконання регулятивної, охоронної та контрольної функцій Державного бюро розслідувань; – вплив принципу законності на організаційні аспекти діяльності Державного бюро розслідувань; – важливу роль законності у формуванні суспільної довіри до Державного бюро розслідувань; – значення законності як основи юридичної відповідальності у діяльності Державного бюро розслідувань.

Отже, дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкту адміністративно-правового регулювання визначається наступними складовими:

1) функціональна – принцип законності визначає чіткі межі повноважень Державного бюро розслідувань, зобов'язуючи працівників діяти виключно у відповідності законодавства України;

2) нормативна – дотримання ієрархії нормативно-правових актів як інструментів законності, починаючи з Конституції України, забезпечує узгодженість правозастосування працівниками Державного бюро розслідувань;

3) організаційна – принцип законності є внутрішнім регулятором дисципліни у колективі Державного бюро розслідувань;

4) соціальна – принцип законності є зовнішнім критерієм забезпечення прозорості та підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань перед суспільством, що формує відповідний рівень суспільної довіри до правоохоронної системи;

5) забезпечувальна – дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань гарантується механізмом зовнішнього законного впливу (в більшій мірі, через різні форми контролю), що забезпечує підзвітність Державного бюро розслідувань та зміцнює правову основу його діяльності.

Дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань, як об'єкт адміністративно-правового регулювання, є комплексним процесом, що інтегрує функціональні, нормативні, організаційні соціальні та забезпечувальні складові загальної системи правопорядку, які реалізуються внутрішньо (безпосередньо, Державним бюро розслідувань) та зовнішньо (через адміністративно-правове регулювання широкої системи інституційних суб'єктів), задля забезпечення ефективного та демократичного функціонування Державного бюро розслідувань в правоохоронній системі.

1.3. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань

Державне бюро розслідувань у своїй діяльності керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, а також іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на їх основі [112].

Конституція України містить декілька очевидних положень, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань, зокрема [58]:

– стаття 3 передбачає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави;

– стаття 6 передбачає, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України;

– стаття 19 передбачає, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [58].

Якщо визначати законодавчі акти, на перший план виступає спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань», що визначає правові основи організації та діяльності Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) [112].

Правовий статус службовців ДБР, окрім спеціального закону, визначають інші законодавчі акти, зокрема:

– Закон України «Про державну службу» визначає принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях [114]. Оскільки більшість працівників ДБР є державними службовцями, на них поширюються вимоги цього акту;

– Закон України «Про запобігання корупції», що визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Відповідно, Суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», є особи рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, та посадові та службові особи Державного бюро розслідувань [116];

– Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», що встановлює систему особливих заходів державного захисту працівників правоохоронних органів (в тому числі, і ДБР) від перешкоджання виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб [113];

– Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», яким гарантується забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, тобто у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень, як

здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [115] тощо.

Інструментально-функціональну характеристику компетенції ДБР визначають декілька законодавчих актів, це, зокрема: – Кримінальний процесуальний кодекс України [60]; – Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [122]; – інші законодавчі акти. При цьому, законодавча характеристика цих актів не відноситься до предмету адміністративного права, адже стосується предмету кримінально-процесуального права.

Важливу роль відіграють інші закони, що закріплюють гарантії діяльності Державного бюро розслідувань та особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень, серед яких можливо виділити: – Закон України «Про Національну поліцію» [121]; – Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [119]; – Закон України «Про прокуратуру» [124].

Окремо у цій площині слід виділити Кодекс України про адміністративні правопорушення, положеннями якого визначається внутрішньо-дисциплінарна та адміністративна відповідальність рядового і начальницького складу, та посадових і службових осіб Державного бюро розслідувань за вчинення адміністративних правопорушень. Також, Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 185-13 передбачає відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб Державного бюро розслідувань. Зокрема, Ненадання інформації Національному антикорупційному бюро України, Бюро економічної безпеки України, Державному бюро розслідувань, Службі безпеки України на запит їх посадових осіб, надання завідомо недостовірної інформації чи не в повному обсязі, порушення встановлених законом строків її надання, повідомлення третіх осіб стосовно того, що про них збирається така інформація, або невиконання інших законних вимог посадових осіб зазначених органів -

тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот п'ятдесяти до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке саме порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від чотирьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [53].

В умовах воєнного стану в Україні неможливо оминати і спеціальні закони. Зокрема, Законом України «Про національну безпеку України» визначаються та розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції політики та процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони [120]. Також важливим є Закон України «Про правовий режим воєнного стану», що визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [123].

В межах нормативного регулювання гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань існують відповідні міжнародні стандарти. Законна діяльність Державного бюро розслідувань має узгоджуватися із:

- засадами Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року [39];
- положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [57];

– іншими міжнародними стандартами, відповідно до яких будується функціональність правоохоронної системи правової держави.

Міжнародні норми також стосуються окремих напрямків забезпечення законної діяльності Державного бюро розслідувань. Серед яких виділяється Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року, що застосовується для запобігання, розслідування та кримінального переслідування за корупцію та до призупинення операцій (заморожування), арешту, конфіскації та повернення доходів від злочинів, визнаних корупційними [56]. Також слід виділити Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 року [68], що є рекомендаційним документом, однак встановлює концепцію формування загальних принципів державної служби, в тому числі у діяльності Державного бюро розслідувань. Зокрема, Кодексом визначено, державна посада, як вона визначається у національному законодавстві, це посада, наділена довірою, яка передбачає зобов'язання діяти в інтересах держави. Тому державні посадові особи виявляють абсолютну відданість державним інтересам своєї країни, які представлені демократичними інститутами влади. Державні посадові особи виконують свої обов'язки і функції компетентно і ефективно у відповідності до законів або адміністративних положень і з повною доброчесністю. Вони постійно прагнуть того, щоб забезпечити найефективніше і вміле розпорядження державними ресурсами, за які вони несуть відповідальність. Державні посадові особи уважні, справедливі і неупереджені при виконанні своїх функцій і, зокрема, у своїх відносинах з громадськістю. Вони ніколи не надають будь-яку неправомірну перевагу будь-якій групі осіб або окремії особі, не допускають дискримінації щодо будь-якої групи осіб або окремої особи або не зловживають іншим чином наданими їм повноваженнями та владою. Державні посадові особи не використовують своє офіційне становище для невинновданого здобування особистої користі або особистої та фінансової користі для своїх сімей. Вони не беруть участі ні в яких угодах, не займають ніякого становища, не

виконують ніяких функцій і не мають ніяких фінансових, комерційних або інших аналогічних інтересів, які несумісні з їх посадою, функціями, обов'язками або їх виконанням [68].

Важливу роль відіграє підзаконне регулювання. Наприклад, Указ Президента України від 29 січня 2021 року № 40/2021 «Про державну охорону Державного бюро розслідувань» закріплює обов'язковість забезпечення здійснення державної охорони будинку Державного бюро розслідувань та прилеглих до нього територій [147].

Також важливу роль відіграють постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, до яких відносяться [111]:

– Постанова від 5 серпня 2020 р. № 743 «Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань» визначає порядок проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань, їх права та обов'язки. Служба у Державному бюро розслідувань є державною службою особливого характеру, що полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України. Особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань є громадяни України, які на конкурсній основі у добровільному порядку прийняті на службу до Державного бюро розслідувань і яким присвоєно спеціальні звання осіб рядового та начальницького складу відповідно до законодавства. Особи рядового та начальницького складу належать до працівників Державного бюро розслідувань. Статус особи рядового та начальницького складу підтверджується службовим посвідченням. Положення про службове посвідчення та його зразок затверджуються Директором Державного бюро розслідувань [110];

– Постанова від 27 травня 2020 р. № 564 «Питання присвоєння спеціальних звань рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань та їх співвідношення з іншими спеціальними, а також військовими званнями і класними чинами» визначає механізм присвоєння

спеціальних звань рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань [109];

– Постанова від 21 серпня 2019 р. № 767 «Деякі питання оплати праці працівників Державного бюро розслідувань» [108];

– Постанова від 11 травня 2017 р. № 449 «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань» визначає основні принципи, напрями, умови, організацію проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань. Також, Порядком визначено, що особи, які претендують на призначення на посади у Бюро, проходять дослідження для отримання умовної та орієнтувальної інформації про наявність таких обставин, у тому числі у минулому: вчинення об'єктом дослідження протиправних дій; перебування на агентурному зв'язку в спецслужбі іншої держави; участь у діяльності заборонених законом або судом громадських об'єднань, членство в політичних партіях, участь у створенні чи діяльності політичних партій; наявність громадянства іншої держави або документа, виданого уповноваженими органами іншої держави, про те, що об'єкт дослідження набуде її громадянства, якщо вийде з громадянства України; розголошення відомостей, які є конфіденційною, таємною або службовою інформацією; правдивість інформації, сумніви щодо якої виникли перед призначенням на посаду в Бюро; зловживання алкоголем, наркотичними та (або) психотропними речовинами без призначення лікаря [107].

Найбільш практично-функціональну роль відіграють організаційно-розпорядчі та підзаконні-правові акти Державного бюро розслідувань. Низка внутрішніх документів встановлює гарантії діяльності Державного бюро розслідувань. Умовно, внутрішні акти Державного бюро розслідувань слід поділити на певні категорії, зокрема:

1) внутрішньо-функціональні акти, наприклад:

– Наказ Державного бюро розслідувань від 27.04.2020 № 147 «Про затвердження Порядку організації та здійснення внутрішнього контролю в

Державному бюро розслідувань», у якому визначено механізм організації та забезпечення здійснення внутрішнього контролю в центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань [90];

– Наказ Державного бюро розслідувань від 15.12.2020 № 839 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку для осіб рядового і начальницького складу центрального апарату Державного бюро розслідувань», що визначають розпорядок дня осіб рядового та начальницького складу центрального апарату Державного бюро розслідувань, вимоги до організації служби та запроваджуються з метою вдосконалення організації, зміцнення службової, виконавської дисципліни, забезпечення раціонального використання робочого часу, високої ефективності та якості служби в Державному бюро розслідувань [80];

– Наказ від 05.01.2023 № 8 «Про затвердження Порядку забезпечення доступу до публічної інформації у Державному бюро розслідувань та його територіальних управліннях» визначає процедуру оприлюднення публічної інформації, приймання, реєстрації, опрацювання, розгляду та контролю за виконанням запитів на інформацію від фізичних, юридичних осіб, громадських об'єднань без статусу юридичної особи, надання інформації, яку отримують чи створюють у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань у процесі здійснення повноважень Державного бюро розслідувань або якою володіють, а також відшкодування запитувачами фактичних витрат на копіювання та друк документів відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» в органах Державного бюро розслідувань [76];

– Наказ від 19.09.2022 № 473 «Про затвердження Порядку роботи спеціальної телефонної лінії у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань» визначає організацію роботи спеціальної телефонної лінії у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань, порядок приймання, реєстрації та розгляду усних заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення,

віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань, або необґрунтовані активи, виявлення яких належить до компетенції Державного бюро розслідувань, від фізичних та юридичних осіб, а також звернень громадян, які надходять на спеціальні лінії [84];

– Наказ від 28.01.2022 № 47 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення» розроблено відповідно до статей 6, 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», статей 221, 255, 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення (та установлює порядок складання уповноваженими на те посадовими особами центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань і подання органам, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, протоколів та матеріалів про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 184-3, 185-13 КУПАП [91];

– Наказ від 13.01.2022 № 16 «Про затвердження Положення про впровадження у Державному бюро розслідувань механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» [79];

– Наказ від 17.08.2020 № 416 «Про затвердження Порядку здійснення внутрішнього аудиту в Державному бюро розслідувань» [81] тощо;

2) акти у сфері реалізації внутрішньо-кадрової політики, наприклад:

– Наказ від 30.01.2024 № 43 «Про введення в дію змін до Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань» уводить в дію затвержені рішенням Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань від 29 грудня 2023 року (протокол № 5) зміни до Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань, затверджених рішенням Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань від 15 січня 2021 року (протокол № 2) [93];

– Наказ від 01.08.2023 № 396 «Положення про проведення тестування з фізичної підготовки кандидатів на зайняття посад осіб рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань» визначає порядок проведення тестування з фізичної підготовки осіб, які є кандидатами на зайняття посад осіб рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань. Порядок тестування кандидатів на зайняття посад у спеціальних підрозділах Державного бюро розслідувань (далі - ДБР) визначається окремим наказом ДБР. Рівень фізичної підготовки кандидатів визначається шляхом проведення тестування їх основних фізичних якостей і навичок (сили, витривалості, швидкості) під час проходження кандидатами конкурсу на зайняття посад осіб рядового та начальницького складу ДБР. Основною метою тестування кандидатів є визначення їх придатності до служби в ДБР, їх здатності переносити фізичні навантаження без зниження працездатності під час виконання службових завдань, що стоять перед ДБР [75];

– Спільний наказ МОЗ та ДБР від 28.03.2023 № 570/181 «Про затвердження Порядку інформування територіальних управлінь Державного бюро розслідувань про факти звернення та/або доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень працівниками правоохоронних органів та здійснення обліку фактів таких звернень» визначає механізм повідомлення територіальних управлінь Державного бюро розслідувань посадовими особами закладів охорони здоров'я про факти звернення та/або доставлення до закладу охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень працівниками правоохоронних органів [137];

– Наказ від 25.04.2023 № 225/343 «Про затвердження Порядку проведення медичної (лікарської) експертизи кандидатам на службу та особам рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, у тому числі особам, звільненим зі служби в Державному бюро розслідувань, у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ» визначає механізм проведення у медичних (військово-лікарських) комісіях закладів охорони

здоров'я, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, медичної (лікарської) експертизи з психіатричним, психологічним та психофізіологічним обстеженням кандидатом на службу до Державного бюро розслідувань, особам рядового і начальницького складу ДБР та особам, звільненим зі служби в ДБР, з метою встановлення їх придатності (непридатності) до служби в ДБР та причинного зв'язку їх захворювань, поранень (контузій, травм або каліцтв) [88];

– Положення про наставництво у Державному бюро розслідувань (у редакції наказу Державного бюро розслідувань від 11.08.2022 року № 402) визначає процедуру встановлення наставництва у Державному бюро розслідувань над особами рядового і начальницького складу ДБР центрального апарату та територіальних управлінь ДБР. Наставництво встановлюється з метою забезпечення оптимальної адаптації працівників ДБР до умов служби, що потребують набуття досвіду практичної роботи, освоєння додаткових професійних знань, умінь і навичок, підвищення кваліфікаційного рівня у виконанні службових обов'язків за посадою [105];

– Наказ від 18.01.2021 № 39 «Про затвердження Положення про професійну підготовку працівників ДБР» визначає систему професійної підготовки, умови проходження професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу, державних службовців центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань. Щгідно Положення, професійна підготовка працівників ДБР - це організований, цілеспрямований процес формування і розвитку професійних компетентностей працівників ДБР, необхідних для професійної діяльності за певною професією (спеціальністю) та успішного виконання службових обов'язків (посадових інструкцій), а також їх своєчасного оновлення та вдосконалення. Професійна підготовка є післядипломною освітою, яка передбачає: здобуття другої (наступної) вищої освіти, перепідготовку та підвищення кваліфікації, у тому числі за кордоном. Після успішного завершення професійної підготовки працівники ДБР отримують відповідний

документ встановленого зразка про її проходження. Професійна підготовка здійснюється за затвердженими стандартами та стандартизованими програмами професійного навчання працівників ДБР [83] тощо;

3) акти щодо внутрішнього співробітництва у правоохоронній системі, наприклад:

– Наказ від 05.11.2021 № 593/809 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Державного бюро розслідувань, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України» [77];

– Наказ від 20.05.2021 № 314 «Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень громадян та організації особистого прийому громадян у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань» [85];

– Наказ від 26.04.2021 № 151/262, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 14.05.2021 за № 642/36264 «Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Державного бюро розслідувань щодо виявлення та розшуку активів» [89] тощо;

4) акти у сфері міжнародного співробітництва, наприклад:

– Наказ від 21.03.2024 № 105 «Про затвердження Інструкції про організацію залучення, використання, обліку та моніторингу міжнародної технічної допомоги в Державному бюро розслідувань» регламентує організацію роботи із залучення, використання, обліку та моніторингу міжнародної технічної допомоги у центральному апараті Державного бюро розслідувань та територіальних управліннях ДБР. Зокрема, міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством [86];

– Наказ від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4.09.2020 за № 849/35132 «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол» визначає порядок використання Державним бюро розслідувань, Державною кримінально-виконавчою службою України, Державною міграційною службою України, Державною митною службою України, Державною прикордонною службою України, Державною фіскальною службою України, Національним антикорупційним бюро України, Національною поліцією України, Службою безпеки України, органами прокуратури України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол з метою міжнародного співробітництва з Генеральним секретаріатом Інтерполу, Комісією з контролю файлів Інтерполу, національними центральними бюро Інтерполу іноземних держав, органами та підрозділами правоохоронних органів іноземних держав та міжнародними установами, з якими Інтерпол уклав договори щодо обміну даними. Цілями міжнародного співробітництва з використанням інформаційної системи Інтерполу є: установлення місцезнаходження осіб, які розшукуються, з метою їх затримання, арешту, обмеження свободи пересування та подальшої видачі (екстрадиції); установлення місцезнаходження осіб чи об'єктів, що становлять інтерес для правоохоронних органів України чи інших держав-членів Інтерполу; надання чи отримання інформації, що стосується розслідування злочинів, кримінального минулого або злочинної діяльності осіб; надання чи отримання інформації з метою попередження про осіб, події, об'єкти, способи вчинення злочинів, що становлять реальну загрозу публічній безпеці та порядку й можуть завдати істотної шкоди майну чи громадянам; ідентифікація осіб чи невідомих трупів; проведення криміналістичних досліджень; надання чи отримання інформації з питань публічної безпеки і порядку; ідентифікація загроз, організованих груп та злочинних організацій, тенденцій розвитку злочинності;

обмін досвідом з питань боротьби із злочинністю та правоохоронної діяльності [82];

– Наказ від 21.12.2023 № 628 «Про затвердження Порядку взаємодії органів прокуратури, Державного бюро розслідувань та Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час розгляду справ і забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо ефективного розслідування катувань, нелюдського чи такого, що принижує людську гідність, поводження або покарання» [87];

– Наказ від 10.03.2023 № 149 року «Про затвердження Інструкції про порядок використання Мережевого додатка безпечного обміну інформацією Європейського поліцейського офісу (SIENA) у Державному бюро розслідувань» [78];

– Наказ від 29.03.2021 № 193 «Про організацію роботи Державного бюро розслідувань у галузі міжнародного співробітництва» [92];

– Наказ від 30.10.2020 № 631 «Про затвердження Інструкції про протокольне та організаційне забезпечення заходів міжнародного характеру в Державному бюро розслідувань» [94] тощо.

Усе вищевикладене дає підстави зробити наступні висновки:

– основу правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань складає спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань», що визначає правові основи організації та діяльності Державного бюро розслідувань;

– важливу роль нормативно-правового регулювання відіграють закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності та особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень Державного бюро розслідувань;

– в площині нормативно-правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань виділяється Кодекс України про адміністративні правопорушення, положеннями якого визначається внутрішньо-дисциплінарна та адміністративна відповідальність рядового і

начальницького складу, та посадових і службових осіб Державного бюро розслідувань за вчинення адміністративних правопорушень;

– в умовах воєнного стану в Україні виникає спеціальне нормативно-правове регулювання, що впливає на гарантії діяльності Державного бюро розслідувань, змінюючи напрям пріоритетності впливу на сектор національної безпеки та оборони;

– в межах нормативного регулювання гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань існують відповідні міжнародні стандарти, зокрема, загальні стандарти захисту прав людини та стандарти побудови функціональності правоохоронної системи правової держави (в тому числі, етичні принципи державних службовців, протидія корупції тощо);

– найбільш практично-функціональну роль відіграють організаційно-розпорядчі та підзаконні-правові акти Державного бюро розслідувань. Низка внутрішніх документів встановлює гарантії діяльності Державного бюро розслідувань. Умовно, внутрішні акти Державного бюро розслідувань слід поділити на певні категорії, зокрема: 1) внутрішньо-функціональні акти; 2) акти у сфері реалізації внутрішньо-кадрової політики; 3) акти щодо внутрішнього співробітництва у правоохоронній системі; 4) акти у сфері міжнародного співробітництва.

Загалом, комплексний сучасний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань дозволяє сформулювати ієрархічну систему актів, яка складається із: – Конституції України; – спеціального Закону України «Про Державне бюро розслідувань»; – законів, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності, та особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень; законів, що визначають специфіку діяльності в умовах воєнного стану в Україні; – міжнародних стандартів; – підзаконних та організаційно-розпорядчих актів Державного бюро розслідувань.

1.4. Види юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань

Основою діяльності Державного бюро розслідувань є забезпечення дотримання верховенства права, захисту прав та свобод громадян та протидії найтяжчим формам правопорушень. Як спеціалізований правоохоронний орган, Державне бюро розслідувань функціонує в умовах, що вимагають високого рівня правової визначеності, прозорості та підконтрольності. В таких умовах, важливими складовими правового регулювання є юридичні гарантії законності, що безпосередньо впливають на ефективність правозастосовної діяльності.

Відповідно, актуальність дослідження видів юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань зумовлена важливим значенням з точки зору забезпечення практичної реалізації норм законності Державного бюро розслідувань, що сприятиме зміцненню правопорядку, підвищенню рівня довіри громадян до правоохоронних органів та створенню правового середовища, в якому законність стає базовим принципом у відносинах між державою та суспільством.

В новітній науці відсутнє системне бачення щодо видів юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань. Відповідно, дослідження таких гарантій слід розпочати із загальнотеоретичних основ. Теоретики права сепарують гарантії правової законності на сукупність загально-соціальних і спеціально-соціальних (юридичних) умов, засобів, способів, що закріплені в чинному законодавстві та спрямовані на забезпечення режиму законності. Загально-соціальні гарантії правової законності - умови, що визначають зміцнення режиму право-законності: 1) економічні - стан економічного розвитку суспільства, ритмічності роботи господарського механізму країни, підвищення продуктивності праці і зростання обсягу виробництва; різноманіття і рівність усіх форм власності, рівність економічних можливостей суб'єктів суспільних відносин. Наявність

економічної незалежності суб'єктів права створює об'єктивні умови для їх зацікавленості у правовій законності; 2) політичні - рівень демократизму конституційного ладу, тобто розвиненості системи народовладдя, демократичних форм та інститутів його здійснення; політичного плюралізму, який дає змогу особі вільно самовизначатися, об'єднуватися в організації за різними інтересами; додержання принципу поділу влади; 3) соціальні - життєвий рівень населення, необхідна забезпеченість громадян найважливішими житлово-комунальними, соціально-культурними та іншими послугами; надання державної соціальної допомоги незаможним сім'ям або самотнім громадянам - субсидій, компенсацій, життєво необхідних товарів; соціальне страхування, ефективна соціальна служба; відсутність безробіття або низький його рівень; 4) ідеологічні (духовні) - ступінь розвиненості правосвідомості, комплекс моральних і правових уявлень про необхідність законслухняної поведінки, недопустимість вчинення аморальних проступків, які одночасно є протиправними; ідеологічний плюралізм, не нав'язування державою ідеології, а турбота про правову освіту, виховання, правову культуру; недопущення культивування насильства, націоналізму, расової ворожнечі, цинізму, байдужості до соціальних цінностей, зокрема й до права. Істотне значення має широка поінформованість населення, свобода преси, думок, що дає змогу вести публічну боротьбу з правопорушеннями у будь-якій сфері державного і суспільного життя [131, с. 260–267].

Також, існує думка, що загальні умови — суто об'єктивні (економічні, політичні та ін.) умови суспільного життя, в яких здійснюється правове регулювання. Ці умови створюють макросередовище реалізації права, його функціонування, зумовлюючи при цьому і спеціальні засоби щодо зміцнення законності [49, с. 470–479]. До загальних умов, які виступають гарантами законності О. Мурашин та М. Кельман відносять: – економічні умови як стан розвитку суспільства, організація системи господарювання та ін. Умовами, що забезпечують законність, тут виступають такі фактори, як ступінь організованості в економічній сфері, ритмічна і злагоджена робота

господарського організму, постійне зростання продуктивності праці, стабільна грошова система та ін.; – політичні умови, де основною політичною умовою стабільної законності є сильна державна влада; – ідеологічні умови, при яких стан законності багато в чому визначається рівнем політичної, правової і загальної культури населення. Законність передбачає такий рівень правової культури, коли повага до права, закону стає особистим переконанням людини, причому не тільки рядового громадянина, а в першу чергу державного службовця, законодавця; – соціальні умови (законослухняність громадян, їх повага до закону, реалізації його приписів, життєвий рівень населення тощо); – правові умови, при яких стан законності як політико-правового явища обумовлений станом самого права, системою законодавства. Чинне законодавство повинно бути достатньо повним, стабільним, забезпечуватись високим рівнем юридичної техніки, необхідними механізмами реалізації й охорони. Важливе значення для реалізації права і рівня законності мають правові засоби, методи, способи і типи правового регулювання, що використовуються законодавцем, принципи, на яких будується законодавство країни. Законодавство, яке відстає від динамічного розвитку суспільних відносин, ускладнює боротьбу зі злочинністю [49, с. 470–479].

Відносно спеціальних засобів (умов) забезпечення законності, то з позиції теоретиків права, спеціально-соціальні (юридичні) гарантії правової законності - сукупність юридичних умов, правових способів та організаційно-правових засобів, що закріплені в чинних законах та інших джерелах (формах) права й безпосередньо спрямовані на забезпечення режиму правової законності і правового порядку: 1) юридичні умови - якісний стан чинних джерел (форм) права: нормативно-правових актів, нормативно-правових договорів, судових прецедентів, правових звичаїв тощо, а також актів тлумачення норм права і правозастосовних актів; 2) правові способи - досконале законодавство і його відповідність нормам конституції; нагляд і контроль за станом законності, включаючи конституційний судовий контроль;

попередження і припинення правопорушень; захист, відновлення порушених прав; реалізація юридичної відповідальності; наявність надійних і загальнодоступних юридичних процедур і процесів; розвинена правосвідомість і правова культура населення тощо; 3) організаційно-правові засоби - реалізація принципу поділу влади; ретельний підбір кадрів; організація умов для нормального функціонування юрисдикційних та правоохоронних органів, їх структурних підрозділів з метою ефективної протидії випадкам організованої злочинності, наркобізнесу, тероризму, корупції тощо [131, с. 260–267].

Також серед них теоретики права виділяють юридичні й організаційні гарантії (засоби). Юридичні гарантії — це обумовлена особливостями економічного і суспільного ладу система умов і засобів, яка закріплена в діючому законодавстві і безпосередньо спрямована на забезпечення законності, безперешкодне здійснення, захист прав і свобод. Серед юридичних гарантій розрізняють наступні. 1. Засоби виявлення (розкриття) правопорушення. Ці гарантії пов'язані з роботою компетентних державних органів, яка спрямована на виявлення правопорушень з метою припинення і ліквідації їх наслідків. Деякі гарантії пов'язані з діяльністю громадян. 2. Засоби попередження правопорушень. 3. Засоби припинення правопорушень. До них відносяться засоби, що спрямовані на припинення, недопущення правопорушень, порушення прав, свобод громадян і організацій. 4. Заходи щодо захисту і відновлення порушених прав, ліквідація наслідків правопорушень. 5. Юридична відповідальність. 6. Серед юридичних гарантій особлива роль належить процесуальним гарантіям, тому що процес є формою життя матеріального права. Формально закріплені права можуть отримати реальне життя лише маючи процесуальне забезпечення. 7. Важливою гарантією законності є правосуддя — діяльність судів, яка здійснюється шляхом розгляду і вирішення цивільних і кримінальних справ з метою всебічного зміцнення законності. Під організаційними гарантіями розуміються різні заходи організаційного характеру, що забезпечують

зміцнення законності, боротьбу з правопорушеннями, захист прав людини, громадянина. Сюди вчені відносять кадрові, організаційні заходи щодо створення умов для нормальної роботи юрисдикційних і правоохоронних органів, наявність в структурі останніх спеціальних підрозділів (для боротьби з організованою злочинністю, корупцією та ін.). [49, с. 470–479].

Існує інша думка, відповідно до якої, до спеціально юридичних гарантій належать: - чітка нормативна врегульованість правовими актами суспільних відносин, що потребують правової регламентації; - удосконалення законодавства; - додержання ієрархічної підпорядкованості правових актів; - легітимна діяльність спеціальних органів, що контролюють дотримання законів, інших нормативних актів (Конституційного Суду, судів загальної юрисдикції, прокуратури); контроль державних органів за підлеглими їм структурами; - наявність юридичних механізмів, за допомогою яких рішення право-застосувальних органів визнаються юридично нікчемними та незаконними [97, с. 10–14].

З аналізу теоретичних положень, слід вказати, що система юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань побудована на засадах функціональної диференціації.

Окрім того, юридичні гарантії законності, з позиції А. Драгоненко, є збірним поняттям, яке включає в себе не тільки правові норми, юридичну діяльність, а й спеціально вироблені державою і передбачені в законі засоби (наприклад, у вигляді юридичної відповідальності) і способи забезпечення законності (наприклад, прокурорський нагляд за додержанням Державним Бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності і досудового розслідування, відомчий контроль комітету Верховної ради України за діяльністю Державного Бюро розслідувань та ін.). Ці компоненти і становлять основний зміст юридичних гарантій законності у сфері цієї діяльності. Відповідно, найбільш повному розкриттю змісту правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади буде сприяти детальний аналіз: а)

правових норм, що визначають юридичні гарантії під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади та їх видів; б) юридичної діяльності як форми реалізації правових гарантій законності в цій сфері (в тому числі і способів її здійснення); в) юридичної відповідальності як засобу забезпечення правових гарантій законності під час здійснення взаємодії Державного Бюро розслідувань з органами державної влади. З-поміж гарантій законності, виходячи з ознаки суб'єкта цих гарантій виділяють парламентські, президентські, судові, муніципальні, контрольні, наглядові, міжнародні тощо.. Традиційно на перше місце в системі юридичних гарантій законності виділяється функціонування законодавчих органів державної влади, які покликані забезпечувати розробку і прийняття якісних нормативно-правових актів. За функціональною ознакою гарантії законності вчений поділяє на процесуальні та матеріальні. Розподіл правових гарантій за функціональною ознакою на матеріальні і процесуальні має важливе значення. По-перше, крізь їх призму вчений говорить про призначення окремих гарантій і здійснити оцінку їх доцільності та реальності. По-друге, розподіл демонструє їх певну процедуру, яка забезпечує використання цієї гарантії [34]. Т. Заставний вказує, що система правових гарантій процесуальної незалежності слідчого повинна бути цілісною і збалансованою на всіх рівнях її функціонування (як зовнішньому, так і внутрішньому). Наявність зайвих засобів забезпечення в даній системі через їх штучний, суто декларативний характер призводить до втрати позитивного впливу на предмет гарантування, до відсутності необхідності у їх застосуванні, фактичного ігнорування й непомітності їх на практиці. Проте існування псевдогарантій не завжди є нейтральним й іноді може призводити до негативних наслідків, створювати нереальне уявлення про результати забезпечення, завантажувати юридичний механізм гарантування і зменшувати його ефективність, створювати інші перепони на шляху дії гарантій, чим ставити під загрозу досягнення ними своїх основних завдань [41, с. 159]. Заставний Т., при виділенні процесуальних гарантій діяльності слідчого державного бюро розслідувань, зазначає про їх

формування у спеціальному Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», зокрема, стаття 7 визначає наступні гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності:

- у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа;

- контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюється, зокрема, Державним бюро розслідувань;

- при перевірці осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках, у зв'язку з призначенням на посади в розвідувальних органах України або залученням до конфіденційного співробітництва з такими органами, доступом осіб до розвідувальної таємниці, а також осіб, яким надається дозвіл на перебування без супроводу в контрольованих та стерильних зонах, зонах обмеженого доступу, що охороняються, та критичних частинах таких зон аеропортів, оперативно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більш як два місяці;

- під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства;

- при наявності достатніх підстав дозвіл на проведення оперативно-розшукової діяльності дає керівник відповідного оперативного підрозділу, який несе відповідальність за законність здійснюваних заходів відповідно до чинного законодавства;

- при застосуванні оперативно-розшукових заходів працівники оперативних підрозділів зобов'язані враховувати їх відповідність ступеню

суспільної небезпеки кримінально протиправних посягань та загрози інтересам суспільства і держави.

– громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії;

– підрозділи, що використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшуковій діяльності, повинні забезпечити можливість видавати дані про особу на запит органів досудового розслідування, прокуратури, суду. В місцях зберігання інформації повинна бути гарантована її достовірність та надійність охорони;

– не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини [122].

Також доцільним вбачається виділення гарантій незалежність Державного бюро розслідувань. Зокрема, Згідно Закону України «Про Державне бюро розслідувань» гарантії незалежність Державного бюро розслідувань від незаконного втручання у його діяльність гарантується, зокрема, визначеними законами: 1) спеціальним статусом Державного бюро розслідувань, особливим порядком, фінансування та організаційного забезпечення діяльності; 2) особливим порядком добору, призначення та звільнення Директора Державного бюро розслідувань, а також вичерпним переліком підстав для припинення його повноважень, визначеним законом; 3) порядком здійснення повноважень Державним бюро розслідувань та його працівниками; 4) заборонаю незаконного втручання у здійснення повноважень працівників Державного бюро розслідувань; 5) належною оплатою праці працівників Державного бюро розслідувань і соціальними гарантіями; 6) правовим захистом і забезпеченням особистої безпеки працівників Державного бюро розслідувань, їхніх близьких родичів [112].

Відповідно, система юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань знаходиться у фундаментальній залежності від нормативної визначеності правового регулювання Державного бюро розслідувань.

На наш погляд, система юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань включає в себе наступні види:

- 1) нормативно-правові;
- 2) інституційно-функціональні;
- 3) контрольні;
- 4) процесуальні;
- 5) організаційно-правові;
- 6) гарантії юридичної відповідальності.

Охарактеризуємо деякі з вищенаведених видів. Нормативно-правові гарантії визначаються нормами законодавства та внутрішньо-організаційними правилами, охоплюючи зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань. До нормативно-правових гарантій діяльності Державного бюро розслідувань можна віднести наступні:

- наявність чітких, системних, спеціалізованих та внутрішньо-узгоджених нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Державного бюро розслідувань;
- відповідність законодавства принципу верховенства права та вимогам Конституції України;
- нормативна деталізація правил здійснення правоохоронних функцій;
- імплементація міжнародних стандартів у діяльності Державного бюро розслідувань тощо.

Відносно інституційно-функціональних гарантій, в першу чергу, їх вплив спрямований на визначення правового статусу та функціональної спрямованості Державного бюро розслідувань. Відповідно, для розуміння сутності інституційно-функціональних гарантій, слід в загальному проаналізувати правовий статус ДБР. Згідно Закону України «Про Державне

бюро розслідувань», Державне бюро розслідувань є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції [112]. Під адміністративно-правовим статусом ДБР М. Моїсєєв розуміє сукупність закріплених на законодавчому рівні і конкретизованих нормами адміністративного законодавства елементів, які визначають особливості створення і діяльності ДБР, межі здійснення покладених на нього завдань та функцій, його місце у механізмі держави, а також у взаємовідносинах з іншими державними та недержавними суб'єктами. Встановлюється, що елементами адміністративно-правового статусу ДБР є компетенційний блок, організаційно-структурний блоки, блок юридичних гарантій і юридичної відповідальності [73, с. 3]. Державне бюро розслідувань, з позиції І. С. Ковальчука, є державним правоохоронним органом, на який покладаються завдання щодо запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до його компетенції, а саме характерною ознакою якого є статус посадових осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочинів та тяжкістю правопорушень [51, с. 224].

Правовий статус ДБР визначається гарантіями його незалежності. Окрім того, безумовно, статус в більшій мірі, встановлюється колом повноважень. Зокрема, Державне бюро розслідувань відповідно до покладених на нього завдань та у межах своєї компетенції: 1) бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, вносить відповідні пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів України; 2) здійснює інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин та умов проявів організованої злочинності та інших видів злочинності, протидію яким віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань, вживає заходів до їх усунення; 3) припиняє і розкриває кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань; 4) здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування

кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, на підставах та в порядку, встановлених законом; 5) здійснює розшук осіб, які переховуються від слідства та суду за кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань; 6) використовує гласних і негласних штатних та позаштатних працівників на підставах та в порядку, встановлених законом, дотримуючись умов добровільності і конфіденційності цих відносин, матеріально і морально заохочує осіб, які надають допомогу в запобіганні, виявленні, припиненні і розслідуванні кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; 7) розробляє і затверджує методику розслідування окремих видів кримінальних правопорушень; 8) вживає заходів щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди, забезпечує можливості для конфіскації коштів та іншого майна, одержаного внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, у порядку, визначеному законодавством; 9) вживає заходів для повернення в Україну з-за кордону коштів та іншого майна, одержаних внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; 10) виключно з метою здійснення своїх повноважень має доступ як користувач до інформаційних систем; 11) організовує забезпечення особистої безпеки осіб рядового і начальницького складу; 12) забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників; 13) здійснює виконання запитів про надання правової допомоги, які надійшли від компетентних органів іноземних держав; 14) розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України; 15) здійснює співробітництво з поліцейськими та іншими відповідними органами іноземних держав відповідно до законів та міжнародних договорів України; 16) забезпечує відповідно до законодавства додержання режиму захищеної законом таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, а також визначеного законом порядку оприлюднення та надання доступу до публічної

інформації; 17) звітує про свою діяльність; 18) здійснює інші повноваження, передбачені законом [112].

Загалом, аналізуючи загальні положення правового статусу та повноваження Державного бюро розслідувань слід до інституційно-функціональних гарантій включити наступні умови:

- незалежність Державного бюро розслідувань;
- спеціальність статусу Державного бюро розслідувань;
- соціальний захист працівників Державного бюро розслідувань;
- відокремлення від політичного впливу Державного бюро розслідувань;
- система перевірки доброчесності Державного бюро розслідувань;
- наявність етичних норм для працівників Державного бюро розслідувань;
- нульова толерантність до корупції працівників Державного бюро розслідувань тощо.

Контрольні гарантії забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань, виділяючи із законодавства види контролю слід виділити і відповідні гарантії, зокрема:

- здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як одна із юридичних гарантій;
- здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань як одна із юридичних гарантій;
- здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань.

Процесуальні гарантії безпосередньо впливають із завдань ДБР. Згідно законодавства, Державне бюро розслідувань вирішує завдання із запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування: 1) злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до частини першої статті 9 Закону України "Про державну службу",

особами, посади яких віднесено до першої - третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності детективів Національного антикорупційного бюро України; 2) злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України; 3) злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів), крім злочинів, передбачених статтею 422 Кримінального кодексу України [112].

Процесуальні гарантії є предметом кримінально-процесуального права, однак, їх перелік все ж можна виділити, адже саме ці гарантії забезпечують законність процедур, які здійснює Державне бюро розслідувань, зокрема через:

- процесуальну регламентацію діяльності Державного бюро розслідувань;
- нагляд за процесуальними діями та рішеннями працівників Державного бюро розслідувань через судові механізми;
- правової підтримки учасників кримінального провадження;
- дотримання принципу змагальності у процесуальній діяльності Державного бюро розслідувань;
- обмеження тривалості процесуальної діяльності Державного бюро розслідувань тощо.

Важливими з позиції внутрішньої організації є організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань.

В першу чергу, організаційні гарантії забезпечують кадрове забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань, що є важливою

складовою його ефективного функціонування [10, с. 101–106]. Кадрове забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань здійснюється у межах відповідного адміністративно-правового механізму, однак динамічного вияву цей механізм набуває лише у результаті службової діяльності компетентних суб'єктів – суб'єктів кадрового забезпечення, котрі діють у рамках вимоги Конституції України [145, с. 156–160]. Згідно законодавства, систему Державного бюро розслідувань складають центральний апарат, територіальні управління, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи. У складі Державного бюро розслідувань діють слідчі, оперативні підрозділи, підрозділи внутрішнього контролю та інші підрозділи. Організаційна структура Державного бюро розслідувань визначається Президентом України. Державне бюро розслідувань є юридичною особою публічного права та здійснює свої повноваження безпосередньо і через територіальні управління [112]. Структуру суб'єктів кадрового забезпечення діяльності Бюро, як вважає В. Тимошенко, становлять такі групи суб'єктів:

1. Позаструктурна група суб'єктів кадрового забезпечення діяльності ДБР, тобто коло суб'єктів адміністративного права, що здійснюють відповідну забезпечувальну діяльність і перебувають поза межами структури Бюро, а саме: 1) Президент України; 2) Кабінет Міністрів України; 3) комісія з проведення конкурсу на зайняття посади Директора ДБР.
2. Структурна група суб'єктів кадрового забезпечення діяльності ДБР, тобто коло суб'єктів адміністративного права, що здійснюють відповідну забезпечувальну діяльність і перебувають у структурі Бюро, а саме: 1) Директор ДБР; 2) директори територіальних управлінь, керівники підрозділів центрального апарату ДБР та їхні заступники, котрі мають схожі з Директором кадрові повноваження на власному рівні компетенції; 3) Управління кадрової роботи та державної служби; 4) підрозділ внутрішнього контролю ДБР; 5) конкурсна комісія з проведення конкурсів на зайняття посад працівників ДБР; 6) Дисциплінарна комісія ДБР; 7) освітні заклади Бюро (Інститут підготовки кадрів ДБР); 8) Рада громадського контролю при ДБР.

Вчений вказує, що

указані суб'єкти володіють власними правовими статусами, а поряд із ними правовим статусом суб'єкта кадрового забезпечення діяльності ДБР, котрий для них є або загальним, або спеціальним [145, с. 156–160].

Відповідно, однією із організаційно-правових гарантій діяльності ДБР є спеціальний внутрішній підхід до кадрової політики Державного бюро розслідувань, що полягає у реалізації спеціальних адміністративно-правових механізмів кадрової політики у функціональну складову правоохоронного органу.

Окрім того, організаційно-правові гарантії включають інші умови, зокрема:

- матеріально-технічне забезпечення Державного бюро розслідувань;
- структурування підрозділів Державного бюро розслідувань;
- спеціальний порядок отримання та захисту інформації у діяльності Державного бюро розслідувань;
- забезпечення внутрішньої та міжнародної співпраці у діяльності Державного бюро розслідувань тощо.

Останніми складовими системи гарантій є саме гарантії юридичної відповідальності. Юридична відповідальність ДБР є важливим елементом його адміністративно-правового статусу, що охоплює: юридичну відповідальність ДБР як юридичної особи, юридичну відповідальність керівництва ДБР, юридичну відповідальність працівників ДБР [72, с. 164]. Згідно законодавства, притягнення до дисциплінарної відповідальності державних службовців Державного бюро розслідувань здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу» з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про Державне бюро розслідувань». Окрім того, працівники Державного бюро розслідувань самостійно приймають рішення в межах своїх повноважень, визначених законами, і за свої протиправні дії чи бездіяльність несуть відповідальність згідно із законом. У разі порушення працівником Державного бюро розслідувань під час виконання ним своїх службових обов'язків прав чи

свобод людини або громадянина Державне бюро розслідувань у межах своєї компетенції вживає заходів із поновлення цих прав чи свобод, відшкодування завданої матеріальної і моральної шкоди та притягнення винних до відповідальності [112].

На наш погляд, гарантії юридичної відповідальності включають:

- наявність юридичної відповідальності для працівників Державного бюро розслідувань;
- можливість громадян оскаржити дії Державного бюро розслідувань у судовому порядку, включно з механізмами відновлення порушених прав;
- наявність юридичної відповідальності за незаконне втручання або посягання на законність діяльності Державного бюро розслідувань.

Узагальнюючи вище викладене, можна зазначити, що система юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань включає в себе наступні види:

1) нормативно-правові гарантії, що охоплюють зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань, зокрема:

- наявність чітких, системних, спеціалізованих та внутрішньо-узгоджених нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Державного бюро розслідувань;

- відповідність законодавства принципу верховенства права та вимогам Конституції України;

- нормативна деталізація правил здійснення правоохоронних функцій;

- імплементація міжнародних стандартів у діяльності Державного бюро розслідувань;

2) інституційно-функціональні гарантії, які визначають правовий статус та функціональну спрямованість Державного бюро розслідувань, зокрема:

- незалежність Державного бюро розслідувань;

- спеціальність статусу Державного бюро розслідувань;

- соціальний захист працівників Державного бюро розслідувань;

- відокремлення від політичного впливу Державного бюро розслідувань;

- система перевірки доброчесності Державного бюро розслідувань;
- наявність етичних норм для працівників Державного бюро розслідувань;

- нульова толерантність до корупції працівників Державного бюро розслідувань;

3) контрольні гарантії, що забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань, зокрема:

- здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як одна із юридичних гарантій;

- здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань як одна із юридичних гарантій;

- здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань;

- моніторинг стану дотримання дисципліни і законності в діяльності Державного бюро розслідувань як один із видів гарантій;

4) процесуальні гарантії, які забезпечують законність процедур, які здійснює Державне бюро розслідувань, зокрема:

- процесуальна регламентація діяльності Державного бюро розслідувань;

- нагляд за процесуальними діями та рішеннями працівників Державного бюро розслідувань через судові механізми;

- правова підтримка учасників кримінального провадження;

- дотримання принципу змагальності у процесуальній діяльності Державного бюро розслідувань;

- обмеження тривалості процесуальної діяльності Державного бюро розслідувань;

5) організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань, зокрема:

- спеціальний внутрішній підхід до кадрової політики Державного бюро розслідувань;
  - матеріально-технічне забезпечення Державного бюро розслідувань;
  - структурування підрозділів Державного бюро розслідувань;
  - спеціальний порядок отримання та захисту інформації у діяльності Державного бюро розслідувань;
  - забезпечення внутрішньої та міжнародної співпраці у діяльності Державного бюро розслідувань;
- б) гарантії юридичної відповідальності, зокрема:
- наявність юридичної відповідальності для працівників Державного бюро розслідувань;
  - можливість громадян оскаржити дії Державного бюро розслідувань у судовому порядку, включно з механізмами відновлення порушених прав;
  - наявність юридичної відповідальності за незаконне втручання або посягання на законність діяльності Державного бюро розслідувань.

Висновки до розділу 1

1. Доведено, що гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань – це умови його законної діяльності, що визначаються правовими нормами, принципами, процедурами й інструментами в процесі формування, функціонування та інституційного захисту Державного бюро розслідувань для забезпечення врегулювання правоохоронних відносин з дотриманням належного рівня правової визначеності, справедливості й ефективності правоохоронної системи.

2. Виокремлено особливості гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, а саме: основою системи гарантій є інституційна незалежність Державного бюро розслідувань; пріоритетність правової визначеності гарантій; комплексність системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; реалізація гарантій законності діяльності

Державного бюро розслідувань здійснюється на різних рівнях – юридичному (нормативно-правове регулювання), функціональному, організаційному (системи зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю) і процесуальному (щодо дотримання кримінального процесуального законодавства); дотримання принципу транспарентності під час реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; наявність юридичної відповідальності як обов'язковий елемент системи гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань; інтеграція системи гарантій законності діяльності бюро в міжнародно-правовий контекст;

3. Зауважено, що гарантії законності є фундаментальним елементом забезпечення прав, свобод і законних інтересів громадян у правовій державі. У межах діяльності Державного бюро розслідувань гарантії законності відіграють подвійну роль – з одного боку, ці гарантії спрямовані на забезпечення дотримання законності безпосередньо в діяльності Державного бюро розслідувань задля уникнення зловживань владою та забезпечення прозорості професійної діяльності, а з іншого – бюро слугує інституційним суб'єктом реалізації гарантій законності в суспільстві, забезпечуючи захист прав, свобод і законних інтересів громадян.

4. Визначено, що принцип законності як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це системна основа правового порядку, що відображає імперативну вимогу до органів державної влади та місцевого самоврядування, їхніх службових і посадових осіб та суб'єктів громадянського суспільства діяти в межах та на підставі чинного законодавства, забезпечуючи неухильне дотримання правових норм і процедур, закріплених у джерелах адміністративного права, з метою підтримання суспільного порядку, захисту прав, свобод і обов'язків осіб у суспільстві та забезпечення стабільності демократичного розвитку держави.

5. Констатовано, що принцип законності є фундаментальною основою стабільності та справедливості суспільних відносин. Для суспільства законність слугує інструментом утвердження верховенства права, захисту

прав і свобод громадян, підтримки політичного, економічного й ідеологічного різноманіття. Законність створює правові межі для ефективного функціонування демократії, забезпечуючи баланс між правами громадян та їхньою відповідальністю.

6. Аргументовано положення, згідно з яким призначення принципу законності полягає у створенні правового порядку, який забезпечує гармонійний розвиток суспільства та функціонування державних інститутів, зокрема Державного бюро розслідувань. У контексті діяльності бюро законність виконує роль правового критерію, який гарантує, що функціональні, процесуальні або організаційні дії відповідають вимогам права. Крім того, законність для цього органу є соціальною передумовою суспільної довіри, об'єктивності та прозорості діяльності.

7. З'ясовано, що дотримання принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання є комплексним процесом, що інтегрує функціональні, нормативні, організаційні соціальні та забезпечувальні складові загальної системи правопорядку, які реалізуються внутрішньо (безпосередньо Державним бюро розслідувань) і зовнішньо (через адміністративно-правове регулювання широкої системи інституційних суб'єктів), задля забезпечення ефективного й демократичного функціонування Державного бюро розслідувань у правоохоронній системі.

8. Зазначено, що основу правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань становить спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань», що визначає правові основи його організації та діяльності. У контексті нормативно-правового регулювання важливу роль відіграють закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності й особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень Державного бюро розслідувань.

9. У площині нормативно-правового регулювання гарантій діяльності Державного бюро розслідувань виокремлено Кодекс України про

адміністративні правопорушення, положеннями якого визначають внутрішньодисциплінарну й адміністративна відповідальність рядового та начальницького складу, а також посадових і службових осіб Державного бюро розслідувань за вчинення адміністративних правопорушень.

10. Акцентовано, що в умовах воєнного стану в Україні виникає спеціальне нормативно-правове регулювання, що впливає на гарантії діяльності Державного бюро розслідувань, змінюючи напрям пріоритетності впливу на сектор національної безпеки й оборони.

11. Доведено, що в межах нормативного регулювання гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань існують відповідні міжнародні стандарти, зокрема загальні стандарти захисту прав людини та стандарти побудови функціональності правоохоронної системи правової держави (етичні принципи державних службовців, протидія корупції тощо).

12. Виокремлено такі нормативно-правові гарантії діяльності Державного бюро розслідувань: наявність чітких, системних, спеціалізованих і внутрішньо узгоджених нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Державного бюро розслідувань; відповідність законодавства принципу верховенства права та вимогам Конституції України; нормативна деталізація правил здійснення правоохоронних функцій; імплементація міжнародних стандартів у діяльності Державного бюро розслідувань тощо.

13. До інституційно-функціональних гарантій включено такі умови: незалежність Державного бюро розслідувань; спеціальність статусу Державного бюро розслідувань; соціальний захист працівників Державного бюро розслідувань; відокремлення від політичного впливу Державного бюро розслідувань; система перевірки доброчесності Державного бюро розслідувань; наявність етичних норм для працівників Державного бюро розслідувань; нульова толерантність до корупції працівників Державного бюро розслідувань тощо.

14. Розкрито контрольні гарантії діяльності Державного бюро розслідувань: здійснення зовнішнього контролю за діяльністю бюро як одна з

юридичних гарантій; здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро як одна з юридичних гарантій; здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань.

15. Зазначено, що однією з організаційно-правових гарантій діяльності ДБР є спеціальний внутрішній підхід до кадрової політики Державного бюро розслідувань, що полягає в реалізації спеціальних адміністративно-правових механізмів кадрової політики у функціональну складову правоохоронного органу. Організаційно-правові гарантії передбачають інші умови, зокрема матеріально-технічне забезпечення Державного бюро розслідувань, структурування його підрозділів, спеціальний порядок отримання та захисту інформації в його діяльності, забезпечення внутрішньої і міжнародної співпраці в діяльності бюро тощо.

16. Встановлено, що гарантії юридичної відповідальності включають: наявність юридичної відповідальності для працівників Державного бюро розслідувань; можливість громадян оскаржити дії бюро в судовому порядку, включно з механізмами відновлення порушених прав; наявність юридичної відповідальності за незаконне втручання або посягання на законність діяльності Державного бюро розслідувань.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ НАПРЯМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

2.1. Адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій

Дослідження адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань обумовлена необхідністю забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності роботи цього ключового правоохоронного органу. ДБР виконує важливі функції з розслідування тяжких злочинів та боротьби з корупцією, що робить його діяльність стратегічно важливою для зміцнення правопорядку в Україні. Проте, з метою уникнення ризиків зловживань владою, політичного впливу чи порушення прав людини, необхідно впроваджувати чіткі та прозорі механізми зовнішнього контролю, які ґрунтуються на принципах законності, верховенства права та демократичного управління, а відтак особливої уваги заслуговує гармонізація адміністративних процедур з європейськими стандартами, що є частиною зобов'язань України на шляху до інтеграції з Європейським Союзом.

Варто підкреслити, що вдосконалення процедур зовнішнього контролю сприяє підвищенню довіри громадян до системи правосуддя, яка є фундаментом функціонування правової держави. Прозорі та справедливі механізми контролю дозволяють суспільству впевнитися у неупередженості та об'єктивності Державного бюро розслідувань, що, в свою чергу, підвищує рівень правової культури в усьому суспільстві. Крім того, ефективний зовнішній контроль є ключовим інструментом запобігання конфліктів

інтересів та корпоративної закритості всередині органу, що може стати серйозною загрозою для його функціонування.

Соціальна природа контролю як інституту держави, функції, що реалізують державні органи, громадськість з метою гарантування законності та правопорядку визначають актуальність проблеми встановлення сутності та змісту контролю взагалі й щодо діяльності публічної адміністрації зокрема. Контроль є об'єктивним соціальним явищем, сформованим під час еволюційних перетворень у суспільстві. Саме тому суспільні трансформації, тенденції розвитку державності, постійне оновлення доктринальних положень юридичної науки обумовлюють наявність різних поглядів щодо сутності і змісту контролю, відмінність у ступені опрацювання його окремих видів [21].

Існує думка, що контроль може бути охарактеризований як форма чи вид діяльності, як принцип, функція, стадія, засіб забезпечення законності тощо. Так, беручи до уваги те, що контроль є спостереженням за відповідністю діяльності керованого об'єкта тим приписам, які він отримав від керуючого суб'єкта, та виконанням прийнятих рішень, він є конкретним самостійним видом роботи (діяльності). Зважаючи на те, що контроль здійснюється в певній галузі, яка має певні особливості та конкретний зміст, він може мати певний обсяг та форму. Безмовно контроль спрямований на конкретний результат і шляхи досягнення цього результату, а також на усунення суб'єктивних та урахування об'єктивних перешкод при його здійсненні. Маючи інформацію про правомірність чи неправомірність діяльності органу чи підрозділу поліції, окремого поліцейського, її доцільність, можна оперативно втрутитися, привести важелі діяльності у відповідність до умов, що виникають, та попередити небажані наслідки. Контроль дає можливість не лише коригувати діяльність поліції, але й допомагає передбачити перспективи подальшого розвитку та досягнення конкретного результату [71]. На думку Т. Мінка, контроль слід розуміти, як діяльність уповноважених органів або посадових осіб, спрямована на перевірку відповідності діяльності суб'єктів встановленим нормам, правилам і стандартам з метою забезпечення належного виконання

завдань і функцій. Контроль передбачає регулярну перевірку, моніторинг та оцінку діяльності суб'єктів. До основних характеристик контролю вчена відносить: перевірочний характер (контроль передбачає перевірку діяльності суб'єктів на відповідність встановленим нормам і правилам); забезпечення виконання (контроль спрямований на забезпечення належного виконання завдань і функцій суб'єктами); оцінка ефективності (контроль включає оцінку ефективності діяльності суб'єктів та їх відповідності встановленим стандартам); застосування заходів впливу (контрольні органи мають право застосовувати заходи впливу (заходи адміністративного або дисциплінарного характеру) у разі виявлення порушень) [23]. Гаращук В., формуючи контроль як самостійну функцію управління, зазначає, що метою контролю є виявлення результатів впливу суб'єктів на об'єкт, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів регулювання, а також визначення шляхів подолання наявних перешкод для ефективного функціонування всієї системи [23, с. 62].

Автори підручника з адміністративного права вважають, що, контроль як інструмент публічного адміністрування – це вид діяльності публічної адміністрації, що полягає в активних діях щодо перевірки й обліку того, як контрольований об'єкт публічного управління виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції, визначені нормами адміністративного права. Ознаками контролю як інструмента публічного адміністрування вчені-адміністративісти визначають наступне: мета полягає у здійсненні перевірки суб'єктами публічного адміністрування щодо виконання об'єктами публічного адміністрування визначених законодавством положень адміністративно-правових режимів; органи публічного контролю здійснюють заходи виключно на основі та у випадках, передбачених законами України; у ході перевірки публічна адміністрація виявляє недоліки в адміністративно-правовому регулюванні суспільних відносин, вимагає від об'єктів публічного управління усунення виявлених порушень, надає їм приписи; виявляє осіб та усуває обставини, які можуть негативно вплинути на забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [3].

В свою чергу, Бандурка О.М., досліджуючи контроль як управлінську категорію, вказує, що він є формою зворотного зв'язку, яка за допомогою спостереження за діяльністю об'єкта і перевірки її відповідності управлінським рішенням сприяє забезпеченню неухильного виконання законів і підзаконних актів, підвищенню ефективності діяльності та службової дисципліни [3, с.178-179].

Враховуючи думки науковців, можна сказати, що під терміном "контроль" слід розуміти багатоаспектну, системно організовану діяльність суб'єктів, що спрямована на спостереження, перевірку, аналіз та оцінку відповідності дій, рішень або бездіяльності об'єктів встановленим правовим нормам, стандартам, регламентам чи іншим нормативним вимогам. Метою такої діяльності є забезпечення законності, ефективності, доцільності функціонування відповідного об'єкта, а також своєчасне виявлення й усунення порушень, ризиків або відхилень від визначених завдань чи стратегічних цілей.

В свою чергу, "зовнішній контроль" полягає в діяльності, що здійснюється суб'єктами, які не є частиною структури або системи управління контрольованого об'єкта, з метою перевірки відповідності його діяльності встановленим нормам, стандартам, завданням чи регламентам задля забезпечення прозорості, відповідності вимогам законодавства, дотримання принципів доброчесності, ефективності, законності, а також об'єктивної оцінки результатів діяльності об'єкта контролю.

На нашу думку, характерними ознаками зовнішнього контролю є:

- 1) незалежність суб'єкта контролю, оскільки такий контроль здійснюється суб'єктами, які організаційно та функціонально не залежать від контрольованого об'єкта та зазвичай це може бути орган державного нагляду, аудиторська компанія, громадська організація чи інший уповноважений орган;
- 2) об'єктивність і неупередженість, адже зовнішній контроль передбачає проведення оцінки діяльності об'єкта на основі достовірних даних, з дотриманням принципів неупередженості та відсутності конфлікту інтересів;

3) прозорість і звітність, яка полягає в тому, що результати зовнішнього контролю зазвичай оформлюються у вигляді офіційних звітів, висновків чи актів, які можуть бути передані до компетентних органів, оприлюднені чи доведені до відома зацікавлених сторін; 4) превентивність, яка полягає в тому, що окрім виявлення порушень чи недоліків, зовнішній контроль спрямований на запобігання їх повторенню шляхом надання рекомендацій, розробки заходів впливу або ініціювання змін у регуляторному середовищі; 5) періодичність, оскільки контроль може здійснюватися у визначені законодавством строки або відповідно до плану, що регламентує періодичність перевірок.

Також варто вказати за парламентський контроль, оскільки контроль за діяльністю ДБР здійснює комітет ВРУ, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, тобто Комітет ВРУ з питань правоохоронної діяльності. Основні форми такого контролю: 1) участь керівництва ДБР у засіданнях комітету, парламентських слуханнях з метою інформування про свою діяльність; 2) подання щороку, до 1 квітня, Президенту України та ВРУ письмового звіту про діяльність ДБР за попередній рік [44].

Що стосується розуміння парламентського контролю, то М. В. Сіцінська зазначає, що визначення поняття парламентського контролю становить одну з ключових проблем у сучасних наукових дослідженнях із державного управління, оскільки розглядається вченими на основі різних концептуальних методологічних підходів, а також з урахуванням особливостей, притаманних діяльності парламентів різних країн [130, с. 127]. У свою чергу Г. С. Журавльова, узагальнюючи наукові підходи до визначення поняття парламентського контролю, зазначає, що: по-перше, це поняття слід вважати таким, що охоплює всі види і форми відповідного контролю; по-друге, парламентський контроль може здійснюватися як Верховною Радою України безпосередньо, так і через її органи (комітети) та посадових осіб (Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини); по-третє,

найважливішим об'єктом парламентського контролю є діяльність органів виконавчої влади, насамперед Кабінету Міністрів України, а також окремих міністерств та центральних органів виконавчої влади [38, с. 53]. І. В. Залюбовської, парламентський контроль визначає як комплекс різних заходів щодо постійного і ситуативного спостереження, ініціативної перевірки діяльності виконавчих органів державної влади парламентом, парламентаріями або спеціально утвореними для цієї функції державними органами, а також усунення виявлених порушень та попередження їх можливих наслідків [40, с. 2]. О. М. Куракін і М. О. Третьяченко визначають парламентський контроль як систему норм, що регулюють установлений порядок здійснення спостереження та перевірки діяльності органів виконавчої влади, який спрямований на її оцінку з можливим застосуванням санкцій [61, с. 5].

Тобто, "парламентський контроль" - це вид зовнішнього контролю, що здійснюється парламентом або його уповноваженими органами й посадовими особами з метою перевірки відповідності діяльності виконавчої влади, інших державних органів та посадових осіб вимогам законодавства, ефективності виконання ними покладених завдань, а також дотримання принципів демократичного управління, законності та підзвітності перед суспільством.

При цьому, ми можемо сказати, що правовий статус Верховної Ради України як суб'єкта зовнішнього контролю за Державним бюро розслідувань це сукупність правових норм, які визначають повноваження, функції, обов'язки та механізми діяльності парламенту в сфері забезпечення законності, прозорості та підзвітності роботи Державного бюро розслідувань, спрямованих на захист прав і свобод людини, дотримання принципів верховенства права, а також виконання державної політики в сфері правоохоронної діяльності.

Законом України "Про Державне бюро розслідувань" визначено, що письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань повинен містити інформацію про [112]: 1) статистичні дані про результати діяльності з

обов'язковим зазначенням таких відомостей: а) кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань; б) кількість оперативно-розшукових справ, заведених Державним бюро розслідувань, та їх результативність; в) кількість осіб, стосовно яких складено обвинувальні акти щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань; г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду щодо вчинення ними відповідних кримінальних правопорушень; д) відомості про розмір збитків і шкоди, завданих кримінальними правопорушеннями, віднесеними до підслідності Державного бюро розслідувань, стан та обсяги їх відшкодування; е) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, конфісковані за рішенням суду, а також кошти у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг, стягнені на користь держави, та розпорядження ними; є) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, які було повернуто в Україну з-за кордону, та розпорядження ними; ж) відомості про арешт майна, конфіскацію предметів та доходів від кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, та розпорядження ними; 2) взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями; 3) співпрацю з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції; 4) штат Державного бюро розслідувань, кваліфікацію та досвід його працівників, підвищення їхньої кваліфікації; 5) діяльність підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань, кількість повідомлень про вчинення

правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань, результати їх розгляду, притягнення працівників Державного бюро розслідувань до відповідальності; 6) кошторис Державного бюро розслідувань та його виконання; 7) інші відомості щодо результатів діяльності Державного бюро розслідувань та виконання покладених на нього обов'язків [112].

Варто зазначити, що Звіти про діяльність ДБР відповідний суб'єкт подавав тричі: за грудень 2017 - березень 2018 рр.; за 2018 рік; за 2019 рік. Їхні тексти розміщено в публічному доступі на веб-сайті ДБР. Комітет ВРУ, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, не менше ніж один раз на рік проводить відкриті для громадськості слухання на тему діяльності ДБР, виконання покладених на ДБР завдань, додержання ним законодавства, прав і свобод людини і громадянина [44].

Наразі такі слухання відбулися двічі [44]:

1. «Діяльність Державного бюро розслідувань, стан виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань та додержання ним законодавства, прав і свобод громадянина» (29 травня 2019 року). За результатами слухань підготовлено рекомендації. Проте ці рекомендації не імплементовані ані попереднім керівництвом ДБР, ані чинним.

2. «Діяльність Державного бюро розслідувань, стан виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань та додержання ним законодавства, прав і свобод громадянина» (17 вересня 2020 року)". Серед пріоритетних завдань на найближчий час керівництво ДБР визначило: завершення формування Ради громадського контролю при ДР, доукомплектування слідчих та оперативних підрозділів, реорганізацію територіальних управлінь та створення підрозділів у кожному обласному центрі, ухвалення Парламентом необхідних змін до законодавства, створення централізованого освітньо-наукового органу та експертної установи, а також розвиток співпраці з урядовими та неурядовими організаціями України й іноземних держав з питань наукової, практичної та методичної діяльності". Водночас про причини невиконання попередніх рекомендацій керівництво

ДБР не поінформувало. Також ДБР брало участь у слуханнях у Комітеті ВРУ з питань правоохоронної діяльності на тему: «Готовність до впровадження інституту кримінальних проступків в практичну діяльність органів досудового розслідування з 1 січня 2020 року» (8 листопада 2019 року). За результатами слухань, було підготовлено відповідні рекомендації [44].

Варто відзначити, що 09.12.2021 року на виконання контрольної функції Комітету з питань правоохоронної діяльності відбулися щорічні відкриті комітетські слухання на тему: «Діяльність Державного бюро розслідувань, стан виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань та додержання ним законодавства, прав і свобод громадянина». Голова Комітету Сергій Іонушас, відкриваючи слухання, нагадав, що у грудні 2019 р. Верховна Рада прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення діяльності Державного бюро розслідування». Цей Закон став підставою не тільки для кардинальних змін принципів роботи ДБР, а фактично став поштовхом для перезапуску цього органу, що, зокрема, включало оновлення керівного складу та удосконалення структури ДБР. Голова Комітету Сергій Іонушас зазначив, що в процесі роботи ДБР залишається чимало проблемних питань в організації діяльності та функціонування цього правоохоронного органу, прогалини, що потребують безумовного законодавчого вирішення. Учасники комітетських слухань обговорили діяльність Державного бюро розслідувань за останній рік, стан виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань та додержання ним законодавства, прав і свобод громадянина, а також проаналізували актуальні проблемні питання функціонування Державного бюро розслідувань та напрацювання шляхів їх вирішення. За результатами обговорення та висловлених учасниками слухань пропозицій в Комітеті мали б бути розроблені відповідні Рекомендації та надіслані відповідним органам державної влади, їх посадовим особам для розгляду і використання у своїй роботі, надані для ознайомлення представникам експертного середовища та громадськості [32].

Таким чином, головними ознаками парламентського контролю, на нашу думку, є: 1) конституційна природа, оскільки парламентський контроль здійснюється відповідно до положень Конституції та законодавства країни, які визначають повноваження парламенту та його органів у цій сфері; 2) політичний характер, який полягає в тому, що контроль парламенту має виражений політичний аспект, оскільки спрямований на забезпечення підзвітності виконавчої влади перед представницьким органом, як вираз інтересів суспільства; 3) прозорість та публічність, оскільки контрольні заходи парламенту зазвичай відбуваються відкрито, з інформуванням суспільства через медіа, що сприяє громадському контролю за діяльністю державних органів; 4) правова регламентація, адже повноваження парламенту в частині контролю чітко регламентовані законодавством, що забезпечує правові підстави та процедури здійснення контрольної діяльності.

З усього вищевказаного, ми можемо дійти висновку, що зовнішній контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань є важливим елементом демократичного врядування, оскільки сприяє забезпеченню законності, прозорості та підзвітності діяльності цього органу. Державне бюро розслідувань виконує надзвичайно важливу функцію, що полягає у розслідуванні злочинів, що скоєні високопосадовцями, правоохоронцями, суддями та іншими особами, наділеними владними повноваженнями, що в свою чергу, на нашу думку, зобов'язує орган діяти виключно в межах законодавства, а також уникати випадків корупції, зловживань чи потенційного політичного тиску.

Цілями здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є: 1) забезпечення законності, адже зовнішній контроль дозволяє перевіряти, чи дотримується Державне бюро розслідувань норм законодавства під час здійснення слідчих дій, затримань, збору доказів і прийняття відповідних рішень; 2) попередження випадків вчинення корупції або будь-яких зловживань, це зумовлено тим, що діяльність Державного бюро розслідувань, яке розслідує резонансні злочини може бути піддана

корупційному впливу чи маніпуляціям, а тому зовнішній контроль допомагає ідентифікувати потенційні загрози, запобігати конфліктам інтересів, а також вживати превентивних заходів для усунення будь-якого роду порушень; 3) гарантування політичної нейтральності Державного бюро розслідувань, оскільки бюро має бути незалежним від будь-якого політичного впливу і саме зовнішній контроль дає змогу моніторингу діяльності на предмет відсутності політичної заангажованості в розслідуванні або прийнятті рішень; 4) удосконалення роботи Державного бюро розслідувань, оскільки аналіз результатів зовнішнього контролю дозволяє виявити слабкі місця в роботі Державного бюро розслідувань та розробити відповідні заходи для усунення таких слабких місць; 5) відповідність міжнародним стандартам, адже саме зовнішній контроль допомагає визначити, що діяльність Державного бюро розслідувань відповідає міжнародним стандартам у сфері боротьби з корупцією та захисту прав людини.

Варто підкреслити, що хоч в приписах профільного закону й зазначається, що контроль здійснюється Верховною Радою України, однак до суб'єктів, які здійснюють зовнішній контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань відноситься не лише Верховна Рада України, але й інші органи влади, органи судової влади, громадські організації, які становлять собою відповідно систему.

В нашому розумінні, система суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань – це сукупність уповноважених органів, інституцій і осіб, які здійснюють незалежну оцінку, нагляд, перевірку, моніторинг та регулювання діяльності Державного бюро розслідувань з метою забезпечення законності, прозорості, ефективності та підзвітності його функціонування.

На нашу думку, систему суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань складають:

- 1) Парламент України;
- 2) Президент України;

- 3) Кабінет Міністрів України;
- 4) Судова влада України;
- 5) Антикорупційні органи (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Вищий антикорупційний суд);
- 6) Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;
- 7) Громадські організації;
- 8) Міжнародні організації.

Тобто, система суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є важливим механізмом забезпечення прозорості та підзвітності роботи цього органу.

Підсумовуючи, можна сказати, що система суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань багаторівнева структура, яка поєднує в собі державні, громадські, судові та міжнародні механізми впливу. Такий підхід забезпечує незалежність, ефективність та неупередженість Державного бюро розслідувань у його ключовій функції - розслідуванні резонансних злочинів і протидії зловживанням владою.

Що ж стосується питання адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань, то слід сказати, що процедура контролю як вид адміністративної процедури має свою внутрішню будову – структуру. У сучасній теорії адміністративного права існують різні погляди щодо виділення основних складових елементів процедури контролю. Так, досить поширеним є підхід, згідно з яким виділяють три основні стадії процедури контролю: 1) передконтрольну стадію (планування та прогнозування контрольної діяльності, визначення об'єкта і виду контролю, встановлення меж і засобів контрольних дій тощо); 2) контрольну стадію (рішення про проведення контрольного заходу, проведення контрольних дій); 3) завершальну стадію (підсумкова аналітична робота; узагальнення виконання контрольного завдання, прийняття рішення за результатами контролю у формах рекомендації, висновків, приписів) [19,

с. 483]. Поряд з цим, доречною є думка В.М. Гаращука, який підкреслює притаманність контролю процедурного аспекту і вважає, що контроль є сукупністю дій щодо спостереження за функціонуванням відповідного об'єкта контролю з метою: 1) отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ на ньому; 2) застосування заходів щодо попередження правопорушень (з правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); 3) надання допомоги підконтрольній структурі у поновленні законності і дисципліни; 4) встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; 5) прийняття заходів щодо притягнення до правової відповідальності винних осіб. Вчений підкреслює відсутність персоніфікації змісту контролю, що означає притаманність такого змісту будь-якому суб'єкту контрольної діяльності [38, с. 54].

В своїй праці Є.О. Несвіт і В.В. Степаненко вважають, що адміністративними процедурами слід вважати «порядок діяльності службових осіб органів публічної влади щодо вирішення індивідуально-конкретних справ в інтересах фізичних та юридичних осіб» [98, с. 172]. У свою чергу Н.Л. Губерська, визначаючи дефініцію адміністративних процедур зауважує, що ними слід вважати «нормативно встановлені порядки послідовно здійснюваних дій органів публічної адміністрації, спрямованих на прийняття владних управлінських рішень і реалізацію повноважень, не пов'язаних із розглядом суперечок або застосуванням заходів примусу» [28, с. 153]. Поряд з цим, Т.М. Кравцова та О.В. Мороз дійшли висновку, що «адміністративна процедура – це визначений законодавством порядок розгляду та вирішення суб'єктами публічного адміністрування конкретної адміністративної справи, а також порядок ухвалення та виконання адміністративного акта з метою забезпечення реалізації прав і законних інтересів особи та виконання нею визначених законом обов'язків, захисту її прав, свобод і законних інтересів» [4, с. 291].

Вищевказане дає підстави стверджувати, що адміністративні процедури здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро

розслідувань - це урегульований законодавством комплекс процесуальних дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами зовнішнього контролю у формі контролюючого впливу демократичного врядування з метою перевірки, оцінки, моніторингу й забезпечення підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань.

Такі процедури є механізмом, який забезпечує належне функціонування бюро відповідно до принципів законності, прозорості, ефективності та захисту прав людини.

Адміністративні процедури відображають алгоритм дій, які виконуються зовнішніми суб'єктами контролю для забезпечення відповідності діяльності Державного бюро розслідувань національному законодавству та міжнародним стандартам.

До таких адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань слід віднести:

- 1) парламентські процедури (заслуховування звітів, утворення тимчасових слідчих комісій, прийняття резолюцій або рекомендацій);
- 2) процедури судового контролю (розгляд скарг щодо неправомірних дій працівників ДБР, винесення судових рішень щодо правомірності дій чи бездіяльності бюро, моніторинг законності використання спеціальних заходів прослуховування, обшуків, затримань);
- 3) антикорупційні процедури (перевірка відповідності працівників Державного бюро розслідувань задекларованим доходам, розслідування корупційних злочинів, скоєних працівниками бюро, а також оцінка відповідності працівників бюро антикорупційним стандартам);
- 4) аудиторські перевірки (проведення державного фінансового аудиту діяльності Державного бюро розслідувань, перевірка ефективності використання бюджетних коштів, а також аналіз внутрішніх процедур управління ресурсами);
- 5) процедури контролю з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (розгляд скарг громадян на порушення прав людини в процесі

діяльності бюро, проведення перевірок дотримання Державним бюро розслідувань прав затриманих та підозрюваних осіб);

6) процедури громадського контролю (проведення моніторингових досліджень діяльності бюро, оприлюднення громадських звітів і висновків щодо відповідності роботи бюро етичним та правовим стандартам, організація певних слухань чи консультацій);

7) процедури міжнародного контролю (проведення моніторингу міжнародними організаціями, надання рекомендацій щодо відповідності діяльності Державного бюро розслідувань міжнародним стандартам, оцінка виконання зобов'язань України в контексті реформування правоохоронних органів).

2.2. Адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як одна з юридичних гарантій

Сьогодні суспільство висуває високі вимоги до професійної діяльності працівників органів, наділених владними повноваженнями, адже від ефективності та законності їхніх дій залежить забезпечення прав і свобод громадян, а також довіра до державних інституцій. Водночас, Державне бюро розслідувань як орган, що відповідає за розслідування складних злочинів, зобов'язаний демонструвати високі стандарти дисципліни та законності в роботі своїх працівників. Відсутність чітких та ефективних адміністративних процедур внутрішнього контролю може призвести до зловживань, корупційних проявів, а також до порушень прав громадян, що негативно впливає на авторитет органу.

Контроль, як певна культура управління, що включає універсальні принципи і способи, специфічні ідеї, є найважливішою ланкою системи управління. Щонайперше, слід зазначити, що управління і контроль є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими, оскільки будь-яка управлінська

діяльність спрямована на досягнення сформульованих цілей (в ідеалі таких, що відповідають об'єктивним потребам розвитку суспільства), а контроль на отримання таких результатів діяльності, які б відповідали заздалегідь визначеним цілям. За формою проведення контроль поділяють на зовнішній та внутрішній. Це одна з найпоширеніших класифікацій, яка надає змогу чітко визначити предмет даного дослідження. Незважаючи на значне розширення функцій, внутрішній контроль надає змогу відслідковувати фактичний стан справ, виявляти причини різних відхилень від виконання покладених обов'язків та ефективного використання наявних ресурсів, аналізувати можливі ризики та побічні наслідки від реалізації прийнятих управлінських рішень, з врахуванням трансакційних витрат. Так, внутрішній контроль, включаючи сукупність сучасних принципів, методів, засобів і форм перевірки адміністративної діяльності, пов'язаний із подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, під впливом глобалізаційних викликів набуває різних форм, що надає змогу не тільки уникати суттєвих витрат бюджетних коштів, а й отримувати потрібний соціальний ефект. Тобто, дієва система внутрішнього контролю перетворюється на надійну передумову вдосконалення системи управління, ефективного використання інтелектуальних, часових, матеріальних і фінансових ресурсів, соціального захисту працюючих. При цьому його ефективність перебуває у прямій залежності від професійного застосування сучасних методів та інструментів, а й творчого підходу до його здійснення контролерів та аудиторів. Це відбувається внаслідок застосування принципово нових підходів до його організації, таких форм і методів, що забезпечують розвиток ініціативи й посилення відповідальності за кінцевий результат шляхом впровадження інноваційних нововведень, орієнтованих на об'єктивні потреби населення тієї чи іншої території. Слід зауважити, що важливість застосування внутрішнього контролю обумовлюється не стільки обов'язковістю його здійснення, скільки можливістю використання отриманих результатів для прийняття наступних

рішень з метою подальшого удосконалення діяльності та підвищення її ефективності [36].

Раніше нами було досліджено питання здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань, а відтак ми визначили, що під терміном "контроль" розуміється багатоаспектна, системно організована діяльність суб'єктів, що спрямована на спостереження, перевірку, аналіз та оцінку відповідності дій, рішень або бездіяльності об'єктів встановленим правовим нормам, стандартам, регламентам чи іншим нормативним вимогам.

Поняття внутрішнього контролю відрізняється зовнішнього контролю, а тому пропонуємо коротко дослідити правову природу внутрішнього контролю та визначити його характерні ознаки.

Так, Савченко Р.О. зазначає, що внутрішній контроль являє собою організований підприємством процес перевірки виконання і забезпечення реалізації всіх управлінських рішень в області господарської діяльності з метою реалізації стратегії підприємства [126]. Внутрішній контроль – це система спостережень і перевірки відповідності процесу функціонування керованого об'єкта прийнятим управлінським рішенням з метою об'єктивної оцінки результативності й ефективності діяльності, встановлення законності та доцільності господарських операцій, достовірності звітності, збереження власності, виявлення внутрішньогосподарських резервів і підвищення ефективності діяльності [6]. Ковтун Т.В. зазначає, що система внутрішнього контролю – термін, який визначає всі внутрішні правила та процедури контролю, запроваджені керівництвом підприємства для досягнення поставленої мети – забезпечення (в межах можливого) стабільного і ефективного функціонування підприємства, дотримання внутрішньої господарської політики, збереження та раціональне використання активів підприємства, запобігання та викриття фальсифікацій, помилок, точність і повнота бухгалтерських записів, своєчасна підготовка надійної фінансової інформації [52]. В свою чергу, Д.В. Сухінін визначає внутрішній контроль як

«контроль в організації щодо якості управління та відповідності результатів діяльності встановленим цілям, а також стану виконавської дисципліни та ефективності роботи структури в цілому» [143, с. 290]. Г.О. Гончарук та І.М. Осика вважають, що внутрішній контроль в системі МВС є «складовою частиною системи забезпечення внутрішньої безпеки системи МВС, яка покликана протидіяти як внутрішнім так і зовнішнім загрозам. Внутрішні загрози зумовлені протиправними та корупційними діями працівників, зловживанням наданими їм повноваженнями. Зовнішні загрози пов'язані з протиправним впливом на працівників системи з метою примусити останніх до неналежного виконання службових обов'язків, або зі спробами проникнення в систему осіб з ustalеними кримінальними зв'язками [27]. При цьому, вищевказані науковці під внутрішнім контролем розуміють «систему заходів, спрямованих на: 1) забезпечення дотримання співробітниками системи принципу верховенства права і охорони прав людини та основоположних свобод, а також вимог законодавства і відомчих нормативно-правових актів; 2) запобігання, профілактики і припинення вчинення співробітниками системи правопорушень; 3) проведення ефективних, всебічних, об'єктивних і справедливих внутрішніх розслідувань правопорушень, вчинених співробітниками системи, а також випадків застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї, які потягли за собою заподіяння тілесних ушкоджень чи смерть людини; 4) запобігання, профілактики і припинення вчинення правопорушень співробітниками підприємств, установ, організацій, які знаходяться у сфері відповідальності; 5) захист системи та її співробітників від протиправних посягань та загроз; 6) протидія спробам проникнення в систему осіб з кримінальними зв'язками» [27].

Варто відзначити, що 27.04.2020 року, виконуючим обов'язки директора Державного бюро розслідувань було видано Наказ №147 "Про затвердження Порядку організації та здійснення внутрішнього контролю в Державному бюро розслідувань" (далі - Порядок), з метою належної організації та

здійснення внутрішнього контролю. Порядок організації та здійснення внутрішнього контролю в Державному бюро розслідувань визначає механізм організації та забезпечення здійснення внутрішнього контролю в центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань. Відповідно до Порядку, під внутрішнім контролем розуміється комплекс заходів, що застосовуються керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності Державного бюро розслідувань [90].

Тобто, внутрішній контроль являє собою регламентовану сукупність дій, процесів та процедур, що здійснюються самим органом або його внутрішніми підрозділами з метою забезпечення законності, ефективності, відповідності діяльності встановленим стандартам, виявлення та усунення порушень, підвищення результативності роботи та дотримання етичних норм усіма працівниками. Внутрішній контроль постає як механізм саморегулювання організації, спрямований на постійний моніторинг її роботи, запобігання порушенням, а також забезпечення досягнення стратегічних і тактичних цілей відповідно до встановлених завдань та принципів.

Щодо характерних ознак, то ми можемо сказати, що внутрішній контроль є:

- 1) самостійним, адже здійснюється безпосередньо внутрішніми суб'єктами органу, без залучення зовнішніх інституцій;
- 2) регламентованим, оскільки відбувається відповідно до внутрішніх нормативно-правових актів та встановлених процедур;
- 3) оперативним, що дозволяє своєчасно реагувати на порушення чи недоліки у роботі;
- 4) організаційно структурований, оскільки базується на внутрішніх інституціях, таких як відділи внутрішнього контролю, дисциплінарні комісії, служби внутрішнього аудиту тощо;

5) підзвітним, адже забезпечує звітність результатів контролю керівництву органу для прийняття подальших управлінських рішень.

Відповідно до статті 24 Закону України "Про Державне бюро розслідувань" з метою запобігання і виявлення правопорушень у діяльності працівників Державного бюро розслідувань у складі центрального апарату Державного бюро розслідувань та його територіальних управлінь діють підрозділи внутрішнього контролю. Підрозділи внутрішнього контролю територіальних управлінь підпорядковуються керівнику підрозділу внутрішнього контролю у складі центрального апарату Державного бюро розслідувань. Керівники підрозділів внутрішнього контролю центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань призначаються на посаду та звільняються з посади Директором Державного бюро розслідувань за поданням Конкурсної комісії. Керівники підрозділів внутрішнього контролю центрального апарату та територіальних управлінь Державного бюро розслідувань призначаються на посаду та звільняються з посади Директором Державного бюро розслідувань за поданням Конкурсної комісії в порядку, передбаченому законодавством [112].

Законом України "Про Державне бюро розслідувань" визначено перелік обов'язків підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань, до яких законодавцем віднесено: 1) запобігання вчиненню правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань згідно з вимогами законів України "Про запобігання корупції" та "Про державну службу"; 2) здійснення контролю за дотриманням працівниками Державного бюро розслідувань правил етичної поведінки, вимог щодо недопущення виникнення конфлікту інтересів; 3) проведення перевірок працівниками Державного бюро розслідувань на добросовісність та моніторингу способу їх життя; 4) проведення з особами психофізіологічних інтерв'ю із застосуванням поліграфа під час вступу на службу та проходження служби в Державному бюро розслідувань; 5) перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних та юридичних осіб, медіа, інших джерелах, у тому числі отриманої через спеціальну

телефонну лінію, сторінку в мережі Інтернет, засоби електронного зв'язку Державного бюро розслідувань, щодо причетності працівників Державного бюро розслідувань до вчинення правопорушень; 6) проведення службового розслідування стосовно працівників Державного бюро розслідувань; 7) проведення спеціальної перевірки щодо осіб, які претендують на призначення на посади в Державному бюро розслідувань; 8) вжиття заходів щодо захисту працівників Державного бюро розслідувань, які повідомляють про вчинення протиправних дій чи бездіяльність інших працівників Державного бюро розслідувань; 9) консультування працівників Державного бюро розслідувань щодо правил етичної поведінки, конфлікту інтересів, декларування майна, доходів, видатків та зобов'язань фінансового характеру [112].

На підставі вищевказаного, можна зробити висновок, що метою здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань - є забезпечення належного функціонування цього органу відповідно до вимог законодавства, професійних стандартів та етичних норм.

Внутрішній контроль спрямований на створення умов, за яких: 1) забезпечується законність (всі дії працівників ДБР відповідають чинному законодавству України, міжнародним стандартам прав людини та принципам верховенства права);

2) підтримується дисципліна (працівники дотримуються встановлених правил внутрішнього розпорядку, службових обов'язків та професійної етики);

3) попереджаються порушення (контроль дозволяє своєчасно виявляти і усувати можливі порушення законності чи дисципліни до того, як вони завдадуть шкоди органу чи суспільству);

4) захищаються права людини (гарантується, що працівники ДБР у своїй діяльності не порушують права і свободи громадян, а також забезпечується дотримання прав затриманих і підозрюваних);

5) формується професійна відповідальність (забезпечується підзвітність і відповідальність працівників за виконання своїх повноважень);

б) підвищується ефективність діяльності (за допомогою внутрішнього контролю усуваються недоліки в організації роботи бюро, оптимізуються робочі процеси і приймаються рішення щодо покращення управлінських процедур).

Поряд з профільним законом, варто звернути увагу і на Наказ Державного бюро розслідувань «Про затвердження Інструкції про порядок проведення службових розслідувань стосовно працівників Державного бюро розслідувань» від 14.01.2020 р. №9 [45], зі змінами, затвердженими Наказом ДБР від 10.11.2020 р. №685 [43] яким визначені права та обов'язки працівників Управління внутрішнього контролю ДБР під час проведення службового розслідування, зокрема, нормативно передбачено, що з метою забезпечення повного, всебічного і об'єктивного дослідження обставин подій, що стали підставою для призначення службового розслідування, працівникам внутрішнього контролю ДБР надаються такі права: - виїжджати на місце вчинення дисциплінарного проступку, іншої події, що стала підставою для призначення службового розслідування; - оглядати службові приміщення, речі та документи і складати акт про проведення огляду; - на безперешкодний доступ до службових комп'ютерів та електронних носіїв інформації, інформаційних баз даних, службових приміщень, автомобілів, сейфів, шаф, сховищ і територій, що належать або використовуються ДБР та його територіальними управліннями; - викликати осіб, стосовно яких проводиться службове розслідування, а також інших працівників ДБР, інших осіб (за їх згодою), які обізнані або мають відношення до обставин, що стали підставою для призначення службового розслідування, і відбирати від них письмові та усні пояснення, а також отримувати речі та документи, які стосуються службового розслідування; - проводити одночасні опитування осіб, у поясненнях яких про обставини порушення є суттєві розбіжності; здійснювати фіксацію технічними засобами за згодою особи, з якою проводиться бесіда, її

усних пояснень; - ознайомлюватися і вивчати в установленому порядку документи, що стосуються службового розслідування, знімати з них копії з додержанням вимог діловодства та законодавства, та долучати до матеріалів службового розслідування; - отримувати у встановленому законодавством порядку доступ до матеріалів кримінальних проваджень, розгляду звернень, інших документів і матеріалів, у тому числі з обмеженим доступом, або таких, що містять охоронювану законом таємницю, що пов'язані із службовим розслідуванням, за потреби знімати з них копії, які долучаються до матеріалів службового розслідування; - перевіряти наявність документів, виробів та інших матеріальних носіїв секретної і службової інформації або доручати проведення такої перевірки відповідним службовим особам; - витребувати та одержувати необхідні речі та документи або їх копії, що стосуються службового розслідування; - залучати в разі потреби відповідних фахівців і отримувати від них консультації, пояснення, роз'яснення з питань, що можуть сприяти проведенню службового розслідування; - отримувати та збирати згідно із чинним законодавством матеріали, що стосуються службового розслідування, у тому числі від інших органів державної влади та місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб; - за наявності підстав вважати, що працівник ДБР перебуває у стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння, пропонувати проходження медичних обстежень, а в разі відмови - складати відповідний акт; - у разі необхідності проведення значного обсягу дій - звертатись з мотивованим поданням до Директора ДБР про продовження строку службового розслідування [45; 43; 66].

Що стосується безпосередніх обов'язків, то до обов'язків працівників Управління внутрішнього контролю ДБР під час проведення службового розслідування належать: - не допускати порушення прав та законних інтересів осіб, щодо яких проводиться службове розслідування, та вживати у межах компетенції заходів щодо забезпечення їх дотримання; - розглядати заяви і клопотання особи, щодо якої проводиться службове розслідування; - дотримуватись вимог законодавства при проведенні службового

розслідування; - виявляти причини і умови, що сприяли вчиненню дисциплінарного проступку, надавати пропозиції щодо їх усунення; - доповідати керівнику Управління внутрішнього контролю ДБР про виявлені порушення законодавства, вимог нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів тощо; - не допускати розголошення інформації, яка стосується службового розслідування; - скласти і подавати у встановлений термін керівнику Управління внутрішнього контролю ДБР матеріали службового розслідування та висновок для його розгляду і затвердження з подальшою передачею Дисциплінарній комісії ДБР; - у разі встановлення під час проведення службового розслідування ознак кримінального чи адміністративного правопорушення негайно доповідати про це керівнику Управління внутрішнього контролю ДБР для вирішення питання про прийняття рішення згідно з вимогами законодавства; - у разі відмови опитуваної особи надати пояснення в обов'язковому порядку засвідчувати таку відмову шляхом складання акта [45; 43; 66].

Доречно підкреслює Максимович А.М., що для удосконалення діяльності підрозділів внутрішнього контролю щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників ДБР, варто наголосити на необхідності чіткого нормативного визначення завдань та повноважень підрозділів внутрішнього контролю, що дозволить: 1) підвищити якість процедури притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників ДБР; 2) визначити обсяг впливу на працівників ДБР, які вчинили дисциплінарні проступки; 3) визначити організаційну систему підрозділів ДБР, які забезпечуватимуть законне та ефективне притягнення до дисциплінарної відповідальності; 4) запобігати дублюванню завдань, функцій та повноважень серед відповідних підрозділів ДБР, задіяних у дисциплінарному провадженні та забезпечити належну взаємодію між ними [66].

Все вищевказане дає нам можливість зробити висновок, що правовий статус підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань – це сукупність закріплених у нормативно-правових актах повноважень, завдань,

обов'язків, прав та відповідальності цього підрозділу, що визначають його місце і роль у структурі Державного бюро розслідувань та регулюють діяльність із забезпечення дотримання законності, службової дисципліни, професійної етики працівниками бюро. Правовий статус визначає організаційну автономність підрозділу, його функціональну підзвітність керівництву Державного бюро розслідувань та спеціальний порядок здійснення контрольних, перевірочних і превентивних заходів.

Вважаємо, що головними завданнями підрозділу внутрішнього контролю є: - забезпечення законності в діяльності працівників Державного бюро розслідувань; - виявлення а попередження порушень дисципліни, законодавства та етичних стандартів; - проведення перевірок, службових розслідувань і внутрішнього моніторингу; - надання рекомендацій для удосконалення роботи структурних підрозділів бюро.

При цьому, підрозділ внутрішнього контролю наділяється наступними повноваженнями: - проведення внутрішніх розслідувань стосовно порушень працівниками законодавства чи службової дисципліни; - здійснення регулярного моніторингу діяльності підрозділів та їх працівників; - отримання доступу до необхідної інформації та документів у межах контрольних функцій; - вимагання пояснень від працівників, щодо яких здійснюється перевірка; - участь у розробці внутрішніх регламентів і процедур, спрямованих на забезпечення законності.

Таким чином, правовий статус підрозділу внутрішнього контролю ДБР є ключовим елементом його функціонування, який забезпечує легітимність, ефективність і прозорість контрольної діяльності, спрямованої на зміцнення законності та дисципліни в роботі бюро.

Поряд з Підрозділом внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань необхідно згадати і за Дисциплінарну комісію Державного бюро розслідувань, адже на нашу думку, вона також становить систему суб'єктів на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань.

Так, відповідно до статті 25 Закону України "Про Державне бюро розслідувань" для розгляду питань застосування дисциплінарних стягнень до працівників Державного бюро розслідувань утворюється Дисциплінарна комісія у складі п'яти осіб. До складу Дисциплінарної комісії входять три особи, визначені Радою громадського контролю при Державному бюро розслідувань. Склад та положення про Дисциплінарну комісію Державного бюро розслідувань затверджуються Директором Державного бюро розслідувань [112].

Дисциплінарна комісія на підставі службового розслідування, що проводиться підрозділом внутрішнього контролю, складає висновок про наявність чи відсутність у діях працівника Державного бюро розслідувань дисциплінарного проступку та підстав для його притягнення до дисциплінарної відповідальності з визначенням рекомендованого виду дисциплінарного стягнення. На підставі рішення Дисциплінарної комісії стягнення на працівника центрального апарату Державного бюро розслідувань накладає Директор Державного бюро розслідувань; на працівника територіального управління - директор відповідного територіального управління Державного бюро розслідувань. Рішення директора територіального управління Державного бюро розслідувань про застосування дисциплінарного стягнення може бути оскаржено до Директора Державного бюро розслідувань або безпосередньо до суду. Рішення Директора Державного бюро розслідувань про накладання дисциплінарного стягнення може бути оскаржено безпосередньо до суду [112].

Під час здійснення своєї діяльності, підставами для притягнення працівника Державного бюро розслідувань до дисциплінарної відповідальності є [112]:

- 1) невиконання чи неналежне виконання обов'язків;
- 2) незаконне розголошення інформації з обмеженим доступом, що стала відома працівнику у зв'язку з виконанням ним своїх повноважень;

- 3) перевищення своїх повноважень, якщо таке перевищення не містить складу кримінального або адміністративного правопорушення;
- 4) публічне висловлювання, що є порушенням презумпції невинуватості;
- 5) негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника;
- 6) порушення правил професійної етики;
- 7) використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб;
- 8) інші підстави, передбачені Законом України "Про державну службу" для працівників Державного бюро розслідувань, які є державними службовцями, Дисциплінарним статутом Національної поліції України для працівників Державного бюро розслідувань, які є особами рядового і начальницького складу, та Кодексом законів про працю України [112].

Важливо вказати, що підставами притягнення до дисциплінарної відповідальності працівника Державного бюро розслідувань згідно із статтею 25 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» є: 1) невиконання чи неналежне виконання обов'язків; 2) незаконне розголошення інформації з обмеженим доступом, що стала відома працівнику у зв'язку з виконанням ним своїх повноважень; 3) перевищення своїх повноважень, якщо таке перевищення не містить складу злочину або адміністративного правопорушення; 4) публічне висловлювання, що є порушенням презумпції невинуватості; негативні результати перевірки на доброчесність або моніторингу способу життя працівника; 6) порушення правил професійної етики; 7) використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або неправомірних особистих інтересах інших осіб; 8) інші підстави, передбачені Законом України «Про державну службу» для працівників Державного бюро розслідувань, які є державними службовцями, Дисциплінарним статутом Національної поліції України для працівників Державного бюро розслідувань, які є особами рядового і начальницького складу, Кодексом законів про працю України, Положенням про проходження служби особами рядового та

начальницького складу Державного бюро розслідувань, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 743 [104].

Вищевказане дає можливість нам стверджувати, що система суб'єктів на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань – це сукупність внутрішніх структурних підрозділів, посадових осіб та органів Державного бюро розслідування, уповноважених здійснювати перевірку, нагляд та забезпечення дотримання працівниками норм законодавства, правил службової дисципліни та професійної етики з метою підвищення ефективності, прозорості та підзвітності діяльності бюро. Як правило, така система характеризується чіткою ієрархією, визначеними повноваженнями суб'єктів контролю, регламентованими процедурами та інструментами, спрямованими на забезпечення відповідності дій працівників Державного бюро розслідувань законодавчим та етичним стандартам.

До системи суб'єктів органів, на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань можна віднести:

1) Директор та його заступники, а також інші керівники структурних підрозділів Державного бюро розслідувань, які забезпечують загальний контроль за дотриманням дисципліни, законності та службових обов'язків працівниками, а також організують розслідування внутрішніх порушень і приймають управлінські рішення щодо результатів перевірок.

2) Підрозділ внутрішнього контролю та його посадові особи, які безпосередньо здійснюють контрольні заходи, розслідування порушень, проведення перевірок, моніторинг дотримання законодавства працівниками Державного бюро розслідувань.

3) Дисциплінарна комісія Державного бюро розслідувань, яка розглядає питання про порушення дисципліни працівниками, визначають ступінь провини та вид дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань – це нормативно врегульована послідовність дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю з метою забезпечення відповідності діяльності працівників бюро вимогам законодавства, службової дисципліни, етичних стандартів та внутрішніх регламентів. Як правило, такі процедури спрямовані на виявлення порушень, усунення їх наслідків, забезпечення профілактики недопустимої поведінки, а також надання рекомендацій для вдосконалення роботи бюро. При цьому, вони можуть охоплювати процеси збору, аналізу та перевірки інформації, що стосується професійної діяльності працівників.

До системи таких адміністративних процедур, на нашу думку, доцільно буде віднести:

- інформаційно-аналітичний моніторинг;
- планові перевірки;
- позапланові перевірки;
- службові розслідування;
- оцінювання професійної діяльності;
- контроль виконання внутрішніх регламентів;
- розгляд відповідних скарг та заяв;
- попередження та профілактика будь-яких порушень;
- розробка та впровадження різного роду рекомендацій;
- контроль за виконанням дисциплінарних рішень.

При цьому, характерними рисами адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни і законності працівниками Державного бюро розслідувань, на нашу думку, є:

- систематичність проведення відповідних процедур;
- плановість проведення процедур, що полягає в заздалегідь розроблених планах проведення контрольних заходів;

- об'єктивність, яка виражається в оцінці діяльності працівників бюро на основі об'єктивних критеріїв та доказів;
- документальне оформлення кожної процедури відповідними актами чи іншими документами.

2.3. Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань

Дослідження особливостей здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є важливим в умовах розбудови демократичного суспільства та забезпечення прозорості роботи органів правопорядку. Громадський контроль, як один із ключових елементів демократичного управління, покликаний запобігати зловживанням владою, сприяти дотриманню законності та підвищувати рівень довіри громадян до державних інституцій. Серед ключових проблем, що потребують дослідження, є нормативно-правове забезпечення громадського контролю. Існуюча законодавча база не завжди надає громадськості достатньо інструментів для здійснення ефективного моніторингу діяльності Державного бюро розслідувань. Обмежений доступ до інформації, пов'язаний із необхідністю дотримання таємниці досудового розслідування, створює додаткові виклики для громадських організацій та експертного середовища. У цьому контексті важливо визначити баланс між забезпеченням прозорості роботи бюро та захистом конфіденційної інформації, що стосується кримінальних проваджень. Також потребує уваги питання практичної реалізації механізмів громадського контролю, зокрема, участі громадських рад у оцінці роботи Державного бюро розслідувань. Недостатній рівень координації між громадськістю та органами влади, а також можливі перешкоди з боку окремих посадових осіб можуть обмежувати ефективність таких ініціатив.

Громадянське суспільство існує за умови активної участі громадян в управлінні суспільними та державними справами. Відповідно до Конституції

України, кожному громадянину гарантовано право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34), право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів (ст. 36), право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38), право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів і ряд інших прав і свобод, які забезпечується сукупністю відповідних заходів [37; 99].

В умовах інтеграції України до Європейського співтовариства, інтенсифікації співробітництва між Україною та країнами Європи на усіх рівнях, а саме: у сферах інновацій, бізнесу, навчання та освіти; сприяння діяльності міжнародних неурядових організацій, спрямованих на розвиток реформ в Україні та в інших напрямках, підвищується необхідність участі громадянського суспільства у державотворчих процесах, а саме шляхом реалізації права на участь в управлінні державними справами та права на добре урядування, як одного з принципів верховенства права [37; 99].

Крім консолідуючої ролі у суспільстві, діяльність громадського контролю є просвітницькою для груп населення, з якими проводиться робота, що вимагає постійного підвищення кваліфікації спеціалістів, які здійснюють даний вид контролю. Обмеження всевладдя бюрократії є найважливішим механізмом підтримки і розвитку держави, а також звільнення суспільства від паразитування бюрократії. Найважливіша роль громадського контролю — формування нових механізмів суспільної координації, які дозволять уточнити права та обов'язки влади-бізнесу-громади, повніше використовувати їх потенціал та дотримання гармонії узгодженого розвитку [25, с. 26; 12].

Сучасний науковий дискурс також пов'язаний з проблемами соціальної значущості громадського контролю та його кореляції з такими поняттями, як «демократія», «соціальна держава». Громадський контроль виступає в суспільстві в ролі глибинного регулятора, індикатора суспільного розвитку і соціокультурного прогресу. Громадський контроль розглядається як невід'ємна складова частина найбільш ефективного демократичного механізму впливу суспільства на публічну владу [30, с. 45; 12].

Деякі науковці визначають громадський контроль як публічну перевірку громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності та самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них [29, с. 22]. Т. Наливайко наголошує на особливому значенні громадського контролю як ефективного інструменту механізму впливу в усіх сферах життєдіяльності суспільства з урахуванням прискореного розгортання глобалізаційних процесів та акцентує особливу увагу на пріоритети функціонування та розвитку українського суспільства, які зумовлюють зміст і спрямованість інституту громадського контролю [95, с. 11]. Неугодніков А.О. зазначив, що громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації можна визначити як діяльність громадськості (окремих приватних осіб та/або громадських об'єднань), яка має на меті перевірку або спостереження у сфері публічного адміністрування. На думку автора, відповідно до ознак громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації належатимуть наступні: 1) суб'єктом здійснення громадського контролю є громадяни та громадські об'єднання, які є організаційно та функціонально незалежні від об'єктів контролю; 2) об'єктом здійснення громадського контролю є сфера публічного адміністрування; 3) метою громадського контролю є забезпечення публічного інтересу;

4) громадський контроль здійснюється виключно у формах, яких передбачено законом; 5) забезпечується морально-правовими заходами впливу; б) результати громадського контролю можуть бути підставою для здійснення інших видів публічного контролю, що забезпечуються державним примусом [99]. С. Стеценко під громадським контролем пропонує розуміти різновид контролю, за якого останній здійснюється громадськими організаціями чи окремими громадянами. Поряд із цим автор суб'єктами громадського контролю називає також і органи місцевого самоврядування [140, с. 206]. На думку Є. Захарова громадський контроль є публічною перевіркою громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, їх коригування, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю органів публічної влади, спрямованою на захист й забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини [42]. С. Кушнір громадський контроль розглядає у статичному (система правових та інших засобів контролю громадськості за діяльністю органів публічної влади з метою забезпечення точного і неухильного дотримання законності, прав і свобод людини всіма суб'єктами підконтрольної діяльності) та динамічному (процес спостереження представників громадськості за діяльністю органів публічної влади, проведення перевірок, процес співставлення належного і фактичного у повсякденній діяльності посадових осіб у контексті дотримання законності взагалі, і прав та свобод кожної людини зокрема) аспектах [62, с. 92].

Вищевказане дає можливість сказати, що громадський контроль – це форма публічної діяльності, що здійснюється інститутами громадянського суспільства, громадськими об'єднаннями, окремими громадянами чи іншими незалежними суб'єктами, які не входять до структури або системи управління об'єкта контролю, з метою моніторингу, аналізу та оцінки відповідності його діяльності законодавчим нормам, етичним стандартам, прозорості, ефективності та суспільним інтересам.

Основною метою громадського контролю є забезпечення відкритості та підзвітності діяльності органів влади, посадових осіб, а також суб'єктів публічного адміністрування перед суспільством, попередження зловживань, усунення порушень, захист прав та інтересів громадян, а також сприяння демократичному розвитку держави. Громадський контроль базується на принципах законності, незалежності, об'єктивності, прозорості, добровільності та участі громадськості в управлінських процесах, слугуючи ефективним механізмом залучення суспільства до контролю за діяльністю державних і публічних інституцій.

Якщо звернутися до теорії адміністративного права, то громадські організації виступають колективними суб'єктами адміністративного права, які наділені відповідною адміністративною правосуб'єктністю, й, відповідно взаємодіють з іншими суб'єктами права, у тому числі правоохоронними органами. У досліджуваному контексті вагоме місце посідає Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» від 22 червня 2000 р. №835-ІІ, який регулює питання участі громадян в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [125]. Статтею 3 вказаного Закону визначено, що громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону створюються і діють у взаємодії з правоохоронними органами, Державною прикордонною службою України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, додержуючись принципів гуманізму, законності, гласності, добровільності, додержання прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, рівноправності членів цих формувань [125].

Відповідно до статті 28 Закону України "Про Державне бюро розслідувань" з метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю при Державному бюро розслідувань утворюється Рада громадського контролю у складі 15 осіб, яка формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу. До складу Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань не можуть входити: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які були працівниками правоохоронних органів упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості); 3) особи, близькі особи яких були працівниками Державного бюро розслідувань упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості) [112].

Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань: 1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Державного бюро розслідувань; 2) розглядає звіти Державного бюро розслідувань і затверджує свій висновок щодо них; 3) обирає з її членів трьох представників, які входять до складу Дисциплінарної комісії Державного бюро розслідувань; 3-1) розробляє та затверджує Правила професійної етики працівників Державного бюро розслідувань; 4) має інші права, передбачені Положенням про Раду громадського контролю [112].

Варто сказати, що Положення про Раду громадського контролю та порядок її формування затверджуються Президентом України за поданням Директора Державного бюро розслідувань.

Так, Указом Президента України №42/2020 від 05 лютого 2020 року було затверджено Положення про Раду громадського контролю при Державному бюро розслідувань (далі - Положення), яке визначає, що Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань (далі - Рада) є колегіальним консультативно-дорадчим органом, що утворюється відповідно до Закону України "Про Державне бюро розслідувань" для забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань. Рада здійснює свою діяльність на засадах верховенства права, законності і

гласності, позапартійності, неупередженості, вільного волевиявлення та рівноправності її членів, відповідальності та відкритості для суспільства, а також невторчання в діяльність Державного бюро розслідувань та його працівників [101].

Відповідно до приписів Положення, основними завданнями Ради громадського контролю є: 1) забезпечення прозорості та здійснення цивільного контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань; 2) сприяння взаємодії Державного бюро розслідувань з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з питань, пов'язаних з діяльністю Державного бюро розслідувань; 3) сприяння отриманню керівництвом Державного бюро розслідувань об'єктивних відомостей щодо громадської оцінки стану виконання Державним бюро розслідувань покладених на нього завдань [101].

При цьому, Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань для виконання покладених на неї завдань: 1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Державного бюро розслідувань; 2) розглядає звіти Державного бюро розслідувань і затверджує свій висновок щодо них; 3) готує та подає Державному бюро розслідувань пропозиції щодо організації та проведення консультацій з громадськістю, бере участь у таких консультаціях; 4) сприяє громадському обговоренню проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань діяльності Державного бюро розслідувань; 5) обговорює із залученням представників громадських об'єднань, засобів масової інформації, громадян України питання забезпечення відкритості та прозорості діяльності Державного бюро розслідувань; 6) збирає, узагальнює та подає Державному бюро розслідувань інформацію стосовно пропозицій інститутів громадянського суспільства щодо необхідності удосконалення форм та методів взаємодії; 7) обирає з числа членів Ради трьох представників до складу Дисциплінарної комісії Державного бюро розслідувань та вносить Директорові Державного бюро розслідувань подання про включення таких осіб до складу Дисциплінарної

комісії;8) розробляє та затверджує Правила професійної етики працівників Державного бюро розслідувань; 9) має право отримувати на письмовий запит від Директора Державного бюро розслідувань, його першого заступника та заступників, від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для забезпечення виконання покладених на неї завдань, крім тієї, що віднесена згідно із законом до інформації з обмеженим доступом; 10) організовує і проводить зустрічі, конференції, семінари, засідання за круглим столом та інші заходи з питань, що належать до компетенції Ради [101].

Таким чином, правовий статус Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань визначається як сукупність прав, обов'язків, завдань та гарантій діяльності цього органу, спрямованих на забезпечення прозорості, цивільного контролю та сприяння взаємодії між Державним бюро розслідувань і громадянським суспільством. Рада є колегіальним консультативно-дорадчим органом, що функціонує відповідно до Закону України "Про Державне бюро розслідувань" і Положення, затвердженого Указом Президента України. Її діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, гласності, позапартійності, неупередженості, відповідальності та відкритості для суспільства.

Можемо виділити характерні риси, що притаманні правовому статусу Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань, що полягають в наступному:

1) Рада громадського контролю є колегіальним органом, який виконує консультативно-дорадчі функції для забезпечення прозорості діяльності ДБР та взаємодії з громадянським суспільством;

2) члени Ради не можуть бути представниками органів влади чи правоохоронних структур, що гарантує її незалежність. Також діяльність Ради ґрунтується на принципах позапартійності та неупередженості;

3) основним завданням Ради є здійснення громадського контролю за діяльністю ДБР, сприяння відкритості та звітності бюро перед суспільством;

4) Рада сприяє налагодженню комунікації між ДБР та громадськими об'єднаннями, сприяє консультаціям із громадськістю, а також збирає та узагальнює пропозиції щодо покращення діяльності бюро;

5) діяльність Ради регламентується Законом України "Про Державне бюро розслідувань" та Положенням, затвердженим Президентом України. Це забезпечує чітке визначення її функцій, прав, обов'язків та процедур діяльності.

Цікавим також є те, що Рада під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з громадськими об'єднаннями, в тому числі міжнародними, іншими інститутами громадянського суспільства, засобами масової інформації. Рада формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу у складі 15 осіб строком на два роки. А сам склад Ради затверджується Директором Державного бюро розслідувань. Відповідно до норми Закону строк повноважень Ради та її членів розпочинається з дня проведення першого засідання Ради. Проте, Рада достроково припиняє свою діяльність у разі: 1) прийняття відповідного рішення на її засіданні; 2) непроведення її засідань протягом двох кварталів підряд; 3) ліквідації Державного бюро розслідувань [101].

Рішення про припинення діяльності Ради оформлюється відповідним актом Державного бюро розслідувань та підлягає оприлюдненню в порядку, встановленому Положенням. Поряд з цим, повноваження члена Ради достроково припиняються у разі: 1) складення ним повноважень за власним бажанням згідно з поданою заявою; 2) неможливості члена Ради брати участь у її роботі за станом здоров'я; 3) смерті; 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмежено дієздатним, визнання безвісно відсутнім чи оголошення померлим; 5) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього; 6) притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 7) встановлення факту подання недостовірної інформації для участі у конкурсі з формування складу Ради; 8)

встановлення обмежень щодо членства в Раді відповідно до частини першої статті 28 Закону України "Про Державне бюро розслідувань"; 9) систематичної відсутності на засіданнях Ради без поважних причин (більш як два рази підряд) [101].

Рішення про дострокове припинення повноважень члена Ради, крім дострокового припинення повноважень за власним бажанням, приймається на найближчому засіданні Ради після встановлення відповідної підстави для дострокового припинення повноважень члена Ради. Рішення про дострокове припинення повноважень члена Ради, який подав заяву про складення повноважень за власним бажанням, на засіданні Ради не розглядається, а повноваження такого члена Ради вважаються достроково припиненими з дня надходження відповідної заяви до Ради [101].

Кісліцина І.О. звертає увагу на те, що суб'єктами громадського контролю за діяльністю ДБР та інших правоохоронних органів виступають не лише громадські організації, оскільки кожен громадянин має право здійснювати контроль незалежно від його належності до будь-якої організації. Таким чином, суб'єктом громадського контролю за діяльністю ДБР може бути будь-яка особа, яка є учасником суспільних відносин, але не має владних повноважень. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності контролю, адже до його реалізації може долучатися все суспільство загалом. Авторка зазначає, що деякі науковці вважають, що інституції, подібні Раді громадського контролю при ДБР, стали частиною правоохоронної системи, а не лише надбудовою, якій не відомі ні аспекти діяльності органів правопорядку, ні люди які в них працюють, ані проблеми, які потрібно вирішувати. В той же час вони не є професійними союзами, які лише представляють інтереси працівників у правовідносинах із роботодавцем. Органи громадського контролю дають можливість ДБР взаємодії із усім суспільством, вони є запобіжником від певних зловживань з боку співробітників ДБР [50].

В 2023 році Державне бюро розслідувань визначило одним із пріоритетів діяльності забезпечення якісної співпраці з громадськістю як

неодмінну складову прозорості і відкритості у діяльності ДБР. У Висновку Ради громадського контролю схвально відзначено своєчасне та повне інформування громадськості про діяльність ДБР, зокрема, не тільки шляхом публікації інформаційних повідомлень на офіційному веб-сайті, сторінках ДБР у соціальних мережах «Facebook» «Instagram» «Twitter», месенджері «Telegram», але й шляхом проведення керівництвом ДБР різноманітних брифінгів, інтерв'ю, проведення соціальних компаній на телебаченні тощо [20].

Зацікавленість діяльністю ДБР з боку суспільства підтверджує кількість звернень громадян, що надходить щороку до ДБР. Так, у 2022 році надійшло близько 15,9 тис. звернень, а у 2023 році ця кількість зросла до 33,1 тис. звернень. Громадяни направляли свої звернення, заяви, скарги, повідомлення засобами поштового зв'язку, електронною поштою, через офіційний веб-сайт ДБР та інші засоби зв'язку. Все це дає підстави стверджувати, що ДБР поступово стає одним із ключових правоохоронних органів, що забезпечує законність та справедливість у державі, а також вказані показники демонструють зростання довіри громадян до діяльності ДБР. Зростаюча кількість звернень свідчить про високу обізнаність суспільства щодо функцій ДБР та про його значущу роль у забезпеченні прозорості, захисту прав громадян і боротьби з правопорушеннями, що віднесені до підслідності ДБР [50].

Аналіз висновку Ради громадського контролю за 2023 рік дозволяє зробити висновок, що Рада громадського контролю при ДБР в цілому схвально оцінює результати діяльності Державного бюро розслідувань за звітний період. В якості зауважень наявні такі: необхідність створення в системі ДБР навчального закладу та науково-дослідної установи; надання особам рядового та начальницького складу ДБР можливості носити, зберігати вогнепальну зброю та спеціальні засоби тощо; реалізації норм закону щодо пенсійного забезпечення осіб рядового та навчальницького складу ДБР; здійснення

системної роботи щодо протидії катуванням під час виконання працівниками правоохоронних органів своїх повноважень [50; 20].

Таким чином, дослідивши правовий статус Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань, на нашу думку, ключовими відмінностями громадського контролю від внутрішнього та зовнішнього є:

1. Суб'єкт контролю (якщо внутрішній контроль здійснюють структури всередині організації, а зовнішній – спеціалізовані органи, то громадський контроль здійснюється громадянами та громадськими об'єднаннями, тобто суб'єктами, які формально не пов'язані з об'єктом контролю).

2. Мета контролю (громадський контроль спрямований не тільки на забезпечення законності та ефективності, але й на захист прав громадян, підвищення прозорості діяльності державних органів та підприємств, а також на формування громадянського суспільства).

3. Методи здійснення контролю (громадський контроль може здійснюватися різноманітними методами: від звернень до органів влади до проведення громадських слухань, моніторингу діяльності органів влади, розслідувань та публікацій).

Варто зазначити, що громадськість має потужний антикриміногенний потенціал. За умов мудрої державної політики, поступових та виважених кроків із боку органів кримінальної юстиції цілком можливо змінити акценти у бік значущості профілактичної діяльності різних суб'єктів запобігання злочинності. Основною метою такого процесу (через що свого часу пройшли провідні країни світу) має бути суттєве зниження рівня злочинності в Україні шляхом запобігання злочинності громадськістю як основним суб'єктом такої діяльності [54]. Так, необхідність участі громадськості у запобіганні злочинності вже стало своєрідною аксіомою. Тому переоцінити цю участь дійсно важко. До того ж індикатором ефективності запобігання злочинності є, з одного боку, уповільнення темпів зростання кількості злочинів, стабілізація чи зниження рівня злочинності, а з другого – відчутне підвищення соціально-профілактичної активності населення [26].

Калатур М. досліджуючи особливості здійснення контролю й нагляду за діяльністю слідчих органів у своїй праці зазначає, що з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних веб-порталах органів поліції звіт про діяльність поліції. Щорічний звіт повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетних завдань, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями [47; 121]. Також громадський контроль виявляється в тому, що поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Контроль за діяльністю поліції може здійснюватися й у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [47; 121]. У свою чергу, контроль за діяльністю Національного антикорупційного бюро України здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належить боротьба з корупцією і організованою злочинністю, в порядку, визначеному Конституцією України та законами України. Директор Національного бюро інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності Національного бюро та його підрозділів про виконання покладених завдань, додержання законодавства, прав і свобод осіб, і щороку подає письмовий звіт про діяльність Національного бюро протягом попередніх шести місяців [47; 119]. Аналогічно здійснюється і контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань Директор Державного бюро розслідувань також інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності

Державного бюро розслідувань та його підрозділів, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства прав і свобод людини і громадянина і щороку подає Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за попередній рік [112; 47].

Виходячи із вищевказаного, особливостями здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань, на нашу думку, є:

1. Незалежність суб'єктів контролю (громадський контроль здійснюється інститутами громадянського суспільства, журналістами, експертами, активістами та іншими незалежними суб'єктами, які не входять до структури ДБР, що забезпечує об'єктивність та неупередженість у процесі оцінки його діяльності).

2. Прозорість і відкритість (діяльність ДБР піддається громадському контролю завдяки обов'язковому оприлюдненню публічної інформації про його роботу. Це включає доступ до звітів, офіційних рішень, фінансових витрат, статистики та результатів службової діяльності).

3. Право громадськості на доступ до інформації (громадськість має право вимагати, отримувати й аналізувати інформацію про діяльність ДБР на основі принципів доступу до публічної інформації, передбачених законодавством України. Це право реалізується через запити, звернення та публічні розслідування).

4. Моніторинг та оцінка ефективності (суб'єкти громадського контролю здійснюють регулярний моніторинг ефективності виконання ДБР покладених на нього завдань, зокрема розслідування злочинів, дотримання законності, обґрунтованості рішень і дій працівників бюро).

5. Ініціювання перевірок та розслідувань (громадський контроль передбачає право на подання скарг, заяв чи ініціювання службових перевірок щодо неналежної роботи працівників ДБР, порушення законності або недотримання етичних стандартів).

6. Виконання превентивної функції (громадський контроль сприяє запобіганню порушенням у діяльності ДБР через постійний моніторинг, аналіз та публічний розголос, що стимулює прозорість, підзвітність і дотримання законності з боку працівників бюро).

7. Захист прав і законних інтересів громадян (громадський контроль виконує роль інструмента захисту прав і свобод громадян, забезпечуючи законність і правомірність діяльності ДБР та підзвітність перед суспільством).

Висновки до розділу 2

1. Схарактеризовано зовнішній контроль як діяльність, що здійснюється суб'єктами, які не є частиною структури або системи управління контролюваного об'єкта, з метою перевірки відповідності його діяльності встановленим нормам, стандартам, завданням чи регламентам, задля забезпечення прозорості, відповідності вимогам законодавства, дотримання принципів доброчесності, ефективності, законності, а також об'єктивної оцінки результатів діяльності об'єкта контролю. Характерними ознаками зовнішнього контролю визначено: 1) незалежність суб'єкта контролю (контроль здійснюється суб'єктами, які організаційно та функціонально не залежать від контролюваного об'єкта, зазвичай це може бути орган державного нагляду, аудиторська компанія, громадська організація чи інший уповноважений орган тощо); 2) об'єктивність і неупередженість (зовнішній контроль передбачає проведення оцінки діяльності об'єкта на основі достовірних даних з дотриманням принципів неупередженості й відсутності конфлікту інтересів); 3) прозорість і звітність (результати зовнішнього контролю зазвичай оформлюються у вигляді офіційних звітів, висновків чи актів, які можуть бути передані до компетентних органів, оприлюднені чи доведені до відома зацікавлених сторін); 4) превентивність (окрім виявлення порушень чи недоліків, зовнішній контроль спрямований на запобігання їх повторенню шляхом надання рекомендацій, розробки заходів впливу або

ініціювання змін у регуляторному середовищі); 5) періодичність (контроль може здійснюватись у визначені законодавством строки або відповідно до плану, що регламентує періодичність перевірок).

2. Констатовано, що цілями здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань є: 1) забезпечення законності (зовнішній контроль дозволяє перевіряти, чи дотримується Державне бюро розслідувань норм законодавства під час здійснення слідчих дій, затримань, збору доказів і прийняття відповідних рішень); 2) попередження випадків учинення корупції або будь-яких зловживань (діяльність Державного бюро розслідувань, яке розслідує резонансні злочини, може зазнавати корупційного впливу чи маніпуляцій, а тому зовнішній контроль допомагає ідентифікувати потенційні загрози, запобігати конфліктам інтересів, а також вживати превентивних заходів для усунення будь-якого виду порушень); 3) гарантування політичної нейтральності Державного бюро розслідувань (саме зовнішній контроль дає змогу здійснювати моніторинг діяльності щодо відсутності політичної заангажованості в розслідуванні або прийнятті рішень); 4) удосконалення роботи Державного бюро розслідувань (аналіз результатів зовнішнього контролю дозволяє виявити слабкі місця в роботі Державного бюро розслідувань та розробити відповідні заходи для усунення таких слабких місць); 5) відповідність міжнародним стандартам діяльності Державного бюро розслідувань у сфері боротьби з корупцією та захисту прав людини.

3. Проаналізовано систему суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як сукупність уповноважених органів, інституцій і осіб, які здійснюють незалежну оцінку, нагляд, перевірку, моніторинг та регулювання діяльності Державного бюро розслідувань з метою забезпечення законності, прозорості, ефективності й підзвітності його функціонування.

4. До системи суб'єктів зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань зараховано: 1) Парламент України; 2) Президента України; 3) Кабінет Міністрів України; 4) судову владу України;

5) антикорупційні органи (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Вищий антикорупційний суд тощо); 6) офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; 7) громадські організації; 8) міжнародні організації.

5. Визначено внутрішній контроль як регламентовану сукупність дій, процесів і процедур, що здійснюються власне органом або його внутрішніми підрозділами з метою забезпечення законності, ефективності, відповідності діяльності встановленим стандартам, виявлення та усунення порушень, підвищення результативності роботи й дотримання етичних норм усіма працівниками. Внутрішній контроль постає як механізм саморегулювання організації, спрямований на постійний моніторинг її роботи, запобігання порушенням, а також забезпечення досягнення стратегічних і тактичних цілей відповідно до встановлених завдань та принципів.

6. Зауважено, що внутрішній контроль за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань спрямований на створення умов, що передбачають: 1) забезпечення законності (всі дії працівників бюро відповідають чинному законодавству України, міжнародним стандартам прав людини та принципам верховенства права); 2) підтримання дисципліни (працівники дотримуються встановлених правил внутрішнього розпорядку, службових обов'язків і професійної етики); 3) попередження порушень (контроль дозволяє своєчасно виявляти й усувати можливі порушення законності чи дисципліни до того, як вони завдають шкоди органу чи суспільству); 4) захист прав людини (гарантується, що працівники бюро у своїй діяльності не порушують права та свободи громадян, а також забезпечується дотримання прав затриманих і підозрюваних); 5) формування професійної відповідальності (забезпечується підзвітність і відповідальність працівників за виконання своїх повноважень); 6) підвищення ефективності діяльності (внутрішній контроль дає змогу усунути недоліки в організації роботи бюро, оптимізувати робочі процеси та приймати рішення щодо покращення управлінських процедур).

7. З'ясовано, що система суб'єктів органів, на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань, – це сукупність внутрішніх структурних підрозділів, посадових осіб та органів Державного бюро розслідування, уповноважених здійснювати перевірку, нагляд і забезпечення дотримання працівниками норм законодавства, правил службової дисципліни та професійної етики з метою підвищення ефективності, прозорості та підзвітності діяльності бюро. Систему суб'єктів органів, на які покладено здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками бюро, становлять: 1) директор Державного бюро розслідувань та його заступники, а також інших керівників структурних підрозділів, які забезпечують загальний контроль за дотриманням дисципліни, законності та службових обов'язків працівниками, а також організують розслідування внутрішніх порушень і приймають управлінські рішення щодо результатів перевірок; 2) підрозділи внутрішнього контролю та їх посадові особи, які безпосередньо здійснюють контрольні заходи, розслідування порушень, проведення перевірок, моніторинг дотримання законодавства працівниками бюро; 3) дисциплінарна комісія Державного бюро розслідувань, яка розглядає питання про порушення дисципліни працівниками, визначає ступінь провини та вид дисциплінарної відповідальності.

8. Розкрито характерні риси адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань: систематичність проведення відповідних процедур; плановість проведення процедур, що полягає в заздалегідь розроблених планах проведення контрольних заходів; об'єктивність, яка виявляється в оцінці діяльності працівників бюро на основі об'єктивних критеріїв і доказів; документальне оформлення кожної процедури відповідними внутрішніми актами.

9. Зазначено, що основною метою громадського контролю є забезпечення відкритості й підзвітності діяльності органів влади (зокрема

Державного бюро розслідувань), посадових осіб, а також суб'єктів публічного адміністрування перед суспільством, попередження зловживань, усунення порушень, захист прав та інтересів громадян, а також сприяння демократичному розвитку держави.

10. Виокремлено ключові відмінності громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань від внутрішнього та зовнішнього контролю: 1) відмінний суб'єкт здійснення контролю (якщо внутрішній контроль здійснюють структури всередині організації, а зовнішній – спеціалізовані органи, то громадський контроль здійснюється інституціями громадянського суспільства); 2) ширша мета громадського контролю, спрямована не лише на забезпечення законності й ефективності (як внутрішній і зовнішній контроль), а й на захист прав громадян, підвищення прозорості діяльності Державного бюро розслідувань, а також на формування довіри громадянського суспільства до правоохоронної системи; 3) різноманітність методів здійснення громадського контролю, що на відміну від інших видів контролю, додатково включає різні форми комунікації (звернення до органів влади, інформаційні запити, громадські обговорення тощо).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУРНОЇ СКЛАДОВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ЗАКОННОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

3.1. Зарубіжний досвід реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів та можливість його адаптації в діяльність Державного бюро розслідувань

Активний розвиток Української держави передбачає широке впровадження реформ та створення за необхідності нових державних органів, здатних ефективно виконувати поставлені завдання та відповідати потребам часу. За період своєї незалежності в Україні відбулося багато таких реформ, створення нових органів, після чого ліквідації останніх та створення ще новіших органів публічної влади. Водночас основні функції держави виконувалися незалежно від змін назв органів, здатних їх реалізувати [156].

У більшості держав світу питання розслідування злочинів, державного та міжнародного значення належать до компетенції поліції, в межах яких можуть функціонувати різні відповідні підрозділи, та наявність спеціалізованих антикорупційних органів [156].

На думку Н. Шміло, ДБР – це своєрідний інтерпретований аналог американського ФБР (Федеральне бюро розслідувань). ФБР розшифровується як Федеральне бюро розслідувань. «Федеральний» означає національний уряд США. «Бюро» – це інше слово для департаменту чи підрозділу уряду. «Розслідування» – це те, що роблять працівники цього правоохоронного органу – збір фактів і доказів для розкриття та запобігання злочинам [156; 160]. ФБР – це організація національної безпеки, яка керується розвідувальними даними та зосереджена на боротьбі із загрозами, а також відповідає за розвідку та правоохоронні органи. Це головний слідчий орган Міністерства юстиції США та повноправний член розвідувального співтовариства США. ФБР має

повноваження та відповідальність за розслідування конкретних злочинів, доручених йому і надання іншим правоохоронним органам спільних послуг, таких як ідентифікація відбитків пальців, лабораторні дослідження та навчання. ФБР також збирає, ділиться та аналізує розвідувальні дані як для підтримки власних розслідувань, так і для розслідувань своїх партнерів, а також для кращого розуміння та боротьби із загрозами безпеці, з якими стикаються США [156; 59, с. 15–19].

ФБР США має низку правових повноважень, які дозволяють йому розслідувати федеральні злочини та загрози національній безпеці, а також збирати розвідувальну інформацію та допомагати іншим правоохоронним органам. Федеральний закон надає ФБР повноваження розслідувати всі федеральні злочини, які не віднесені виключно до іншого федерального агентства (28, Розділ 533 Кодексу США). Розділ 28 Кодексу США, розділ 533, уповноважує генерального прокурора призначати посадових осіб для виявлення та судового переслідування злочинів проти Сполучених Штатів. Розділ 18 Кодексу США, розділ 3052, спеціально уповноважує спеціальних агентів і посадових осіб ФБР здійснювати арешти, носити вогнепальну зброю та видавати ордери. Розділ 18 Кодексу США, розділ 3107, надає спеціальним агентам і посадовим особам повноваження проводити конфіскації згідно з ордером за порушення федеральних законів. Повноваження ФБР щодо розслідування конкретних кримінальних порушень надаються численними іншими статутами Конгресу, такими як Закон Конгресу про вбивства, викрадення людей і напади (розділ 18 Кодексу США, розділ 351). ФБР має спеціальну слідчу юрисдикцію для розслідування порушень законодавства штату за обмежених обставин, зокрема злочинних убивств співробітників правоохоронних органів штату (28 U.S.C. § 540), насильницьких злочинів проти мандрівників між штатами (28 U.S.C. § 540A0) і серійних убивць (28 U.S.C. § 540). 540B). Перш ніж ФБР матиме повноваження розслідувати ці справи, потрібен запит відповідного державного службовця. Крім того, розділ 28 Кодексу федеральних правил, розділ 0.85, визначає розслідування та інші

обов'язки ФБР, включаючи збір карток відбитків пальців та ідентифікаційних записів; навчання співробітників державних і місцевих правоохоронних органів у Національній академії ФБР; і функціонування Національного інформаційного центру злочинності та лабораторії ФБР. ФБР має повноваження розслідувати загрози національній безпеці згідно з указами президента, повноваженнями генерального прокурора та різними законодавчими джерелами. Таке поєднання повноважень дає ФБР унікальну здатність протистояти національній безпеці та кримінальним загрозам, які дедалі більше переплітаються, а також переходити від використання інструментів розвідки, таких як стеження чи джерела вербування, до інструментів правоохоронних органів для арешту та судового переслідування. На відміну від багатьох внутрішніх спецслужб у всьому світі, ФБР може плавно переходити від збору розвідданих до дій. Це дозволяє ФБР продовжувати збирати розвідувальні дані щодо суб'єкта, щоб дізнатися більше про його чи її соціальну та фінансову мережу, і швидко переключити механізм, щоб заарештувати його чи її, якщо шкода невинній людині здається неминучою [178].

Діяльність ФБР ретельно та регулярно перевіряється різними організаціями. Конгрес – через кілька наглядових комітетів у Сенаті та Палаті представників – переглядає бюджетні асигнування, програми та окремі розслідування ФБР. Результати розслідувань ФБР часто переглядаються судовою системою під час судових розглядів. У Міністерстві юстиції США ФБР підпорядковується генеральному прокурору та звітує про свої висновки прокурорам США по всій країні. Розвідувальна діяльність ФБР контролюється директором національної розвідки [179].

Аналізуючи історію становлення ДБР та ФБР, Н. Шміло стверджує, що окремі елементи їхнього адміністративно-правового статусу є схожими, та з огляду на доказану ефективність ФБР, українському аналогу варто переймати позитивний досвід ФБР. Такий складний етап створення та розвитку ДБР та ФБР показує не лише вимогу часу щодо їх створення і діяльності, але й певний

розвиток. Крім того, проаналізувавши діяльність ФБР, українському законодавцю варто б активізуватися в окремих сферах забезпечення діяльності ДБР задля його безперервного та ефективного функціонування. Так, оскільки ДБР відіграє важливу роль у забезпеченні правопорядку та боротьбі з корупцією в Україні, вдосконалення його адміністративно-правового статусу потребує змін в законодавстві щодо: – незалежності та автономії: забезпечення Бюро незалежністю від політичного впливу та автономією у його діяльності є важливим кроком. Це може включати зміцнення гарантій безпеки його співробітників від тисків, забезпечення фінансової стабільності та незалежності в прийнятті рішень; – зміцнення незалежності: важливо розглянути законодавчі зміни, які унеможливають втручання з боку інших державних органів у діяльність Бюро. Це можуть бути як зміни в Конституції, так і прийняття спеціальних законів, що регулюють статус і функції Бюро; – професійного розвитку та забезпечення якості кадрів: важливо забезпечити Бюро достатніми ресурсами для добору та підготовки кваліфікованих працівників. Це включає надання можливостей для професійного розвитку, підвищення кваліфікації та забезпечення ефективних механізмів відбору кадрів; – розширення повноважень і збільшення ресурсів: Бюро повинно бути забезпечене додатковими повноваженнями та ресурсами для боротьби з різними видами злочинності. Це може включати розширення компетенції Бюро щодо розслідування та притягнення до відповідальності осіб, що вчинили кримінальні корупційні правопорушення, організовану злочинність; – забезпечення прозорості та відкритості: важливо забезпечити більшу прозорість у роботі Бюро, зокрема, шляхом публікації інформації про його діяльність, результати розслідувань та використання державних ресурсів. Це сприятиме підвищенню довіри громадськості та зменшенню ризику корупції [156].

Отже, гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньо-організаційного

контролю. Визначальними напрямками адаптації для української моделі є: – прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (прес-конференції та співпраця зі ЗМІ); – високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів та регулярне підвищення кваліфікації); – оптимальна система контролю, в тому числі шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; – покращення матеріально-технічних можливостей (використанні сучасних технологій та лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо).

Центральне антикорупційне бюро Польщі (Centralne Biuro Antykorupcyjne або CBA) є спеціальною службою, створеною з метою протидії корупції у суспільному та економічному житті, зокрема в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також для боротьби з діяльністю, що завдає шкоди економічним інтересам держави. Діяльність Центрального антикорупційного бюро Польщі фінансується з державного бюджету. Голова Центрального антикорупційного бюро Польщі є центральним державним адміністративним органом, який підпорядковується Прем'єр-міністру. Центральне антикорупційне бюро Польщі складається з 23 організаційних підрозділів. В управлінні працює понад 1300 офіцерів та цивільних службовців, які є професіоналами високого класу у сферах виконання службових завдань. Це спеціалісти у сфері оперативної роботи, слідчої діяльності, аналізу, контрольної діяльності, безпосередньої захисної діяльності, безпеки мереж ІКТ, захисту секретної інформації та персональних даних, юридичних послуг, логістики та фінансів, аудиту та внутрішньої безпеки, міжнародного співробітництва та безпеки, та навчання персоналу [167].

До завдань Центрального антикорупційного бюро Польщі в межах компетенції (боротьба з корупцією в громадському та економічному житті, зокрема в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також боротьба з діяльністю, що завдає шкоди економічним інтересам держави)

належать, насамперед, виявлення, запобігання та виявлення відповідних злочинів та притягнення до відповідальності винних, а також: виявлення та попередження випадків недотримання особами, які виконують публічні функції, положень про обмеження у провадженні підприємницької діяльності документальне підтвердження та ініціювання виконання положень про повернення безпідставно одержаної вигоди за рахунок коштів Державного казначейства або інших державних юридичних осіб; виявлення фактів недотримання законних процедур прийняття та виконання рішень щодо: приватизації та комерціалізації, фінансової підтримки, проведення державних закупівель, розпорядження майном суб'єктів державного фінансового сектору, суб'єктів державних коштів, суб'єктів підприємницької діяльності за участю Державного казначейства або одиниці місцевого самоврядування, що надають концесії, дозволи, суб'єктивні та об'єктивні винятки, пільги, преференції, квоти, ліміти, поруки та банківські гарантії; перевірка правильності та достовірності майнових декларацій або декларацій про провадження підприємницької діяльності осіб, які виконують публічні функції; проведення аналітичної діяльності щодо явищ, що відбуваються у сфері компетенції Центрального антикорупційного бюро, та надання інформації з цього приводу Прем'єр-міністру, Президенту Республіки Польща, Сейму та Сенату. У 2014 році розширено завдання Центрального антикорупційного бюро Польщі щодо перевірки декларацій про відсутність конфлікту інтересів. Перевіряються декларації, подані кандидатами в члени та членами Економічної комісії Міністра охорони здоров'я, Ради прозорості Президента Агентства оцінки технологій охорони здоров'я, медичними консультантами та особами, залученими до підготовки, укладення та виконання офсетних угод [180].

Центральним антикорупційним бюро керує Голова Центрального антикорупційного бюро, яке є центральним державним адміністративним органом, підпорядкованим Прем'єр-міністру. Голову призначає на чотири роки та звільняє з посади Прем'єр-міністр після запиту думки Президента

Республіки Польща. Діяльність Голови Бюро контролюється Сеймом. [164]. У межах статутних завдань працівники Центральне антикорупційне бюро Польщі виконують: оперативно-розшукову діяльність з метою попередження, розпізнавання та розкриття злочинів, а за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні злочину – слідчу діяльність з метою притягнення до відповідальності осіб, які вчинили злочини; перевірочну діяльність щодо виявлення фактів корупції в державних установах та органах місцевого самоврядування та зловживань осіб, які виконують державні функції, а також діяльності, що завдає шкоди економічним інтересам держави; оперативну, розвідувальну, аналітичну та інформаційну діяльність з метою отримання та обробки інформації, важливої для протидії корупції в державних установах та органах місцевого самоврядування, а також діяльності, що завдає шкоди економічним інтересам держави [173].

Якщо виділяти особливості, вбачається цікавим досвід притягнення до дисциплінарної відповідальності офіцерів Центрального антикорупційного бюро Польщі. Зокрема, згідно польського законодавства, посадова особа притягається до дисциплінарної відповідальності за порушення службової дисципліни та в інших випадках. Порушенням службової дисципліни є: 1) відмова від виконання або невиконання розпорядження начальника або органу, уповноваженого видавати розпорядження посадовим особам; 2) невиконання або неналежне виконання службової діяльності; 3) невиконання службових обов'язків або перевищення повноважень, передбачених законодавством; 4) введення в оману начальника або іншої особи начальницького складу, якщо це завдало або могло завдати шкоди службі, посадовій чи іншій особі; 5) поведінка начальника у спосіб, що сприяє ослабленню службової дисципліни в підлеглому організаційному підрозділі; 6) з'явитися на службу після розпивання алкоголю чи речовини подібної дії та вживання алкоголю чи речовини подібної дії під час несення служби; 7) втрата табельної вогнепальної зброї, боєприпасів або службового посвідчення; 8) втрата предмета службового обладнання, використання якого

неуповноваженими особами завдало шкоди громадянину або створило загрозу громадському порядку чи загальній безпеці; 9) втрата матеріалів, що містять секретну інформацію; 10) розголошення інформації, пов'язаної з виконанням службових обов'язків. Керівник організаційного підрозділу Центрального антикорупційного бюро Польщі (дисциплінарний начальник), здійснює дисциплінарну відповідальність за посадових осіб, які проходять службу в підпорядкованому організаційному підрозділі [174].

Отже, особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності у процесі прийняття рішень. Польський досвід виділяється можливістю адаптації в українській правоохоронній системі наступними напрямками: – регулярного публічного звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань; – унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним проявам.

У Литві існує Служба спеціальних розслідувань Литовської Республіки (*Lietuvos Respublikos specialiuju tyrimu tarnyba – STT*), що головною антикорупційною установою в Литві, яка діє з 1997 року і підпорядковується Президенту та Сейму. Діяльність Служби спеціальних розслідувань включає чотири напрямки – розслідування корупційних злочинів, запобігання корупції, аналітична антикорупційна розвідка та підвищення антикорупційної обізнаності. Служба спеціальних розслідувань також здійснює моніторинг виконання Національного порядку денного з питань запобігання корупції. Статус Служби спеціальних розслідувань – це державна правоохоронна інституція, що користується високою громадською довірою, ефективно розкриває злочини корупційного характеру, цілеспрямовано здійснює

профілактику корупції, антикорупційну освіту та інформування населення [158].

Також цікавим є те, що на законодавчому рівні визначено пріоритети діяльності Спецслужби на 2022-2024 роки. Зокрема, підвищення антикорупційних положень та компетенцій у державному та приватному секторах та серед молоді, виявлення та зменшення корупційних ризиків, швидке та всебічне розкриття тяжких, систематичних, корупційних злочинів, які завдають найбільшої шкоди державі в усіх сферах державної діяльності, звертаючи особливу увагу на: 1. для надання, управління та використання фінансової підтримки; 2. для охорони здоров'я; 3. для діяльності судів та правоохоронних органів; 4. для планування території та забудови; 5. для здійснення нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання; 6. для державних закупівель; 7. для розслідування випадків хабарництва при укладенні міжнародних господарських операцій; 8. для виявлення активів, які могли бути отримані внаслідок злочинних дій корупційного характеру, та для ініціювання повернення таких активів. Також виділено посилення міжнародного співробітництва шляхом участі в діяльності Європейського Союзу та міжнародних організацій і міжнародних мереж, особливо ЕРАС/ЕАСН, а також обмін передовим досвідом у сфері підвищення обізнаності щодо боротьби з корупцією, запобігання корупції та аналітичної інформації та розслідування злочинів. Як напрям виділено і модернізацію інформаційних систем служби, підвищення їх надійності, стійкості та безпеки [172].

Отже, як правоохоронний орган у Литві існує Служба спеціальних розслідувань, визначальним інструментарієм якої є поєднання правоохоронних функцій та функції моніторингу запобігання корупції для стратегічної узгодженості антикорупційних заходів. Адаптація литовської практики в діяльність Державного бюро розслідувань має бути спрямована на: – прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямків діяльності Державного бюро розслідувань; – впровадження в діяльність

Державного бюро розслідувань інструментів аналітичної розвідки для моніторингу ризиків та схем корупції; – розширення участі Державного бюро розслідувань в міжнародних мережах як елементу транскордонної правоохоронної діяльності.

У Великобританії діє Національне агентство боротьби зі злочинністю (National Crime Agency's) місія якого полягає в тому, щоб захистити громадськість від серйозної та організованої злочинності, виявляючи та переслідуючи тих злочинців, які становлять найбільшу небезпеку для Великобританії [168].

На даний момент у Національному агентстві боротьби зі злочинністю працює понад 5000 співробітників, які мають широкий спектр знань і виконують різноманітні функції, щоб захистити громадськість від серйозної та організованої злочинності. Національне агентство боротьби зі злочинністю було створено відповідно до Закону про злочинність і суди в 2013 році. Національне агентство боротьби зі злочинністю є позаміністерським департаментом державної служби, що оперативно підзвітний Парламенту через Міністра внутрішніх справ [168].

З розвитком серйозної та організованої злочинності також розвиваються навички та здібності, необхідні правоохоронним органам для розслідування та перешкодження найнебезпечнішим і технологічно складним злочинцям. Тому у Національному агентстві боротьби зі злочинністю використовуються різні спеціалізовані навички та засоби розслідування чи розвідки, наприклад: ресурси збору розвідданих; міжнародна мережа – понад 150 міжнародних офіцерів зв'язку, розташованих по всьому світу, які мають стратегічне розташування; спеціальний аналіз серйозних злочинів – SCAS, що працює над виявленням потенційної появи серійних убивць; служба захисту осіб, яким надано авторизований захист тощо [170].

Національне агентство боротьби зі злочинністю піддається зовнішньому незалежному контролю, зокрема через: – Інспекцію поліції та пожежно-рятувальних служб Її Величності (HMICFRS) щодо ефективності та

результативності, за необхідності співпрацюючи з іншими інспекційними органами; – Незалежне управління поведінки поліції; – Управління уповноваженого зі слідчих повноважень, яке забезпечує нагляд за використанням таємного спостереження та таємних джерел розвідувальної інформації; – Трибунал слідчих повноважень, який може розслідувати скарги громадськості; – контроль з боку парламенту, насамперед спеціального комітету внутрішніх справ [161].

Отже, головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великобританії є багаторівневий зовнішній контроль зі сторони кількох незалежних структур. Окремим напрямком адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту тощо), що забезпечить високу професійність діяльності.

У Латвії існує Управління запобігання та протидії корупції (Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs), що є безпосередньою адміністративною установою, яка виконує передбачені законом функції щодо запобігання та протидії корупції, а також контролює виконання правил фінансування політичних організацій (партій) та їх об'єднань і перевіряє дотримання встановлених для виборів обмежень щодо агітації. Управління запобігання та протидії корупції підпорядковується Кабінету Міністрів. Інституційний нагляд здійснює Кабінет Міністрів через Прем'єр-міністра [169].

Управління запобігання та протидії корупції Латвії розробляє Стратегію запобігання та протидії корупції та національну програму, а також координує співпрацю зазначених у програмі інституцій для забезпечення досягнення поставлених цілей. Управління запобігання та протидії корупції розробляє методику запобігання та протидії корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування та приватному секторі. Управління з питань запобігання та протидії корупції аналізує практику державних органів щодо

запобігання корупції та виявлені факти корупції та вносить свої пропозиції щодо усунення виявлених недоліків. З метою запобігання корупційним нормам Управління з питань запобігання та протидії корупції аналізує нормативні акти та проекти нормативних актів, пропонує зміни до них, а також подає пропозиції щодо розроблення нових проектів нормативних актів. Управління з питань запобігання та протидії корупції здійснює контроль за запобіганням конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб, а також за дотриманням заборон та додаткових обмежень, встановлених нормативно-правовими актами щодо посадових осіб. За фактом виявлення порушень норм закону «Про запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб» Управлінням з питань запобігання та протидії корупції ведеться провадження про адміністративне правопорушення, перевірка якого віднесена до компетенції. Управління з питань запобігання та протидії корупції навчає різні цільові групи, зокрема державних службовців та представників приватного сектору, з питань протидії корупції – превентивних заходів для запобігання корупції, етики, аспектів конфлікту інтересів та інших тем. Також Управління з питань запобігання та протидії корупції інформує громадськість про прийняті установою рішення, проведені та заплановані заходи та інші теми. З метою виявлення кримінальних правопорушень на службі в державних установах, а також порушень у сфері фінансування політичних партій Управлінням з питань запобігання та протидії корупції проводяться слідчі та оперативні заходи. Управління з питань запобігання та протидії корупції контролює виконання правил фінансування політичних партій та їх об'єднань та у визначених законом випадках притягує винних осіб до адміністративної відповідальності. Управління з питань запобігання та протидії корупції збирає та аналізує підготовлену інформацію про подані сторонами декларації про фінансову діяльність, виявлені порушення при їх поданні та недотримання законодавчих обмежень. Установа не рідше одного разу на рік інформує громадськість про виявлені порушення правил фінансування політичних партій та їх об'єднань, а також про вжиті заходи щодо їх запобігання [159].

Відповідно, як додатковий нормативний документ існує певна стратегія розвитку. Оперативна стратегія Управління запобігання та протидії корупції Латвії є середньостроковим управлінським документом, метою якого є забезпечення ефективного планування та реалізації діяльності Управління у сфері запобігання та протидії корупції в рамках функцій та завдань, що належать до його компетенції, на період з 2023 по 2026 роки. Стратегія визначає стратегічні цілі Управління з питань запобігання та протидії корупції, завдання щодо їх досягнення, показники ефективності та їх досяжні кількісні значення. За період дії стратегії Управління з питань запобігання та протидії корупції визначило п'ять пріоритетів: 1) зменшити ризики корупції під час реалізації державних закупівель та проектів, що фінансуються Європейським Союзом, особливо: а) у сферах, де реалізуються найбільш фінансово великі проекти, б) у проектах, які реалізуються державою та муніципалітетами, а також у оголошених закупівель, в) в рамках проекту Rail Baltica; 2) удосконалити практику визнання коштів, отриманих внаслідок можливої корупції посадових осіб, одержаними злочинним шляхом та їх конфіскації на користь держави; 3) забезпечити ефективну національну антикорупційну політику; 4) сприяти нульовій терпимості до корупції в державному та приватному секторах; 5) здійснити цифрову трансформацію [165].

Керівництво роботою Управління з питань запобігання та протидії корупції Латвії здійснює керівник, який призначається на посаду строком на п'ять років за поданням Кабінету Міністрів. Начальник Управління з питань запобігання та протидії корупції відповідає за ефективне виконання установою покладених на неї функцій, вирішує питання щодо підвідомчості розгляду справ та прийняття рішень, визначає обов'язки, права та завдання посадових осіб та працівників, а також затверджує внутрішні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність установи, та подає до Кабінету Міністрів необхідні державні проекти запитів на виділення бюджетних коштів [175].

Отже, особливості реалізації гарантій законності в діяльності Управління запобігання та протидії корупції Латвії визначаються спеціальним

адміністративно-правовим статусом з підзвітністю безпосередньо до Кабінету Міністрів Латвії, як інструменту мінімізації зовнішнього впливу. Напрямами адаптації латвійської моделі є: – удосконалення нормативної бази Державного бюро розслідувань щодо створення спеціалізованих методичних рекомендацій боротьби з корупцією, та внутрішніх інструкцій щодо взаємодії у правоохоронній системі; – визначення середньострокових стратегічних пріоритетів діяльності Державного бюро розслідувань; – оптимізація громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань та використання цифрових платформ для спілкування з громадянами; – покращення навчання службовців Державного бюро розслідувань для формування культури нульової терпимості до корупції.

Правоохоронні послуги в Норвегії надаються єдиною національною поліцією країни під назвою «Politi», яка є частиною Міністерства юстиції та поліції [24]. У Норвегії існує Національне бюро розслідувань (Kripos) як національний підрозділ по боротьбі з організованою та іншою тяжкою злочинністю, що засновано в 1959 році. Сьогодні Національне бюро розслідувань має приблизно 700 співробітників і підпорядковується Директорату поліції Норвегії [166].

Національне бюро розслідувань Норвегії включає: • Національний підрозділ по боротьбі з організованою та іншою тяжкою злочинністю; • Національний центр компетенції норвезької поліції; • Національну криміналістичну лабораторію; • Національний контактний пункт з питань міжнародного поліцейського співробітництва; • Офіцера з виробництва національної розвідки; • Національний центр боротьби з кіберзлочинністю; • Керівника обробки центральних реєстрів у поліції; • Центр профілактики та безпеки [171].

Національне бюро розслідувань зберігає передовий досвід у проведенні та керівництві кримінальними розслідуваннями та надає слідчу підтримку місцевим силам поліції. Національне бюро розслідувань має повноваження відкривати кримінальні розслідування організованих та інших серйозних

злочинів. Це, як правило, справи, які охоплюють більше ніж один поліцейський округ і потребують міжнародного співробітництва та/або досвіду спеціалістів. Національне бюро розслідувань несе національну відповідальність за розслідування військових злочинів, геноциду та злочинів проти людяності, скоєних підозрюваними, які перебувають у Норвегії. Національне бюро розслідувань надає спеціалізовану підтримку в галузі цифрової криміналістики, оперативного аналізу злочинів, перехоплення комунікацій, таємного спостереження, роботи з інформаторами, захисту свідків і підтримки розслідування за допомогою доказів в Інтернеті. Національне бюро розслідувань координує взаємодію з іноземними поліцейськими органами та керує низкою міжнародних зобов'язань від імені поліції Норвегії. Національне бюро розслідувань є національним контактним пунктом для міжнародних поліцейських організацій, таких як Інтерпол, Європол і Frontex. Національне бюро розслідувань також відповідає за участь Норвегії в Північній поліцейській та митній співпраці [163].

Оскільки розвиток суспільства та злочинності постійно висуває нові вимоги до норвезької поліції, і очікування від зусиль поліції зростають. У той же час існують чіткі вказівки щодо того, що поліцейські можливості для дій у межах бюджету мають бути збільшені, а цифрові можливості мають бути посилені, щоб послуги стали ще ефективнішими та зручнішими. Тому, у 2016 році була прийнята середньострокова Стратегія Національного бюро розслідувань Норвегії, що базується на десятирічній перспективі [171].

Таким чином, Національне бюро розслідувань Норвегії функціонує із чіткою централізацією управління як суб'єкт системи національної поліції. Визначальними гарантіями законності діяльності Національного бюро розслідувань є: – орієнтованість на стратегічне планування; – спеціалізація внутрішніх підрозділів; – пріоритетність технологічного розвитку; – оптимізований механізм внутрішнього контролю за дотриманням прав підозрюваних та потерпілих кримінальних правопорушень.

Загалом, усе вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки стосовно зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів:

– гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньо-організаційного контролю. Визначальними напрямками адаптації для української моделі є: – прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (прес-конференції та співпраця зі ЗМІ); – високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів та регулярне підвищення кваліфікації); – оптимальна система контролю, в тому числі шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; – покращення матеріально-технічних можливостей (використанні сучасних технологій та лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо).

– особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності у процесі прийняття рішень. Польський досвід виділяється можливістю адаптації в українській правоохоронній системі наступними напрямками: – регулярного публічного звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань; – унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним проявам.

– як правоохоронний орган у Литві існує Служба спеціальних розслідувань, визначальним інструментарієм якої є поєднання правоохоронних функцій та функції моніторингу запобігання корупції для

стратегічної узгодженості антикорупційних заходів. Адаптація литовської практики в діяльність Державного бюро розслідувань має бути спрямована на:

- прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямків діяльності Державного бюро розслідувань;
- впровадження в діяльність Державного бюро розслідувань інструментів аналітичної розвідки для моніторингу ризиків та схем корупції;
- розширення участі Державного бюро розслідувань в міжнародних мережах як елементу транскордонної правоохоронної діяльності.

- головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великобританії є багаторівневий зовнішній контроль зі сторони кількох незалежних структур. Окремим напрямком адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту тощо), що забезпечить високу професійність діяльності.

- особливості реалізації гарантій законності в діяльності Управління запобігання та протидії корупції Латвії визначаються спеціальним адміністративно-правовим статусом з підзвітністю безпосередньо до Кабінету Міністрів Латвії, як інструменту мінімізації зовнішнього впливу. Напрямами адаптації латвійської моделі є: – удосконалення нормативної бази Державного бюро розслідувань щодо створення спеціалізованих методичних рекомендацій боротьби з корупцією, та внутрішніх інструкцій щодо взаємодії у правоохоронній системі; – визначення середньострокових стратегічних пріоритетів діяльності Державного бюро розслідувань; – оптимізація громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань та використання цифрових платформ для спілкування з громадянами; – покращення навчання службовців Державного бюро розслідувань для формування культури нульової терпимості до корупції.

- Національне бюро розслідувань Норвегії функціонує із чіткою централізацією управління як суб'єкт системи національної поліції.

Визначальними гарантіями законності діяльності Національного бюро розслідувань є: – орієнтованість на стратегічне планування; – спеціалізація внутрішніх підрозділів; – пріоритетність технологічного розвитку; – оптимізований механізм внутрішнього контролю за дотриманням прав підозрюваних та потерпілих кримінальних правопорушень.

Отже, аналіз зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів дозволив визначити загальні тенденції існування інституційно-незалежних правоохоронних суб'єктів з обов'язковим здійсненням різних форм контролю у прогресивних правових державах, з різними особливостями щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань, зокрема: – оптимізація прозорості діяльності шляхом покращення комунікаційної політики (досвід США); – впровадження окремого аналітичного блоку у Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень та підвищення ефективності розслідувань (досвід Польщі); – прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямків діяльності Державного бюро розслідувань (досвід Литви, Латвії та Норвегії); – введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (досвід Великобританії) тощо.

3.2. Основні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань

Створення нової державницької інституції у межах державного апарату України, зміна статусу останньої із центрального органу виконавчої влади із спеціальним статусом на правоохоронний орган, а відтак, й зайняття нею особливого місця у межах правоохоронної системи України та визначення пріоритетних напрямків діяльності, продукує необхідність детального доктринального дослідження останньої. Адміністративно-правове

забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань на сьогодні залишається мало дослідженим питанням представниками вітчизняної правової доктрини. Разом із тим, системний підхід до дослідження відповідної проблематики надав можливість встановити певні проблемні аспекти даного механізму [148, с. 121-129].

В останні роки в Україні проведено чимало реформ, пов'язаних зі змінами в організації та діяльності органів державної влади, судової та правоохоронної системи країни. Подальше впровадження міжнародних стандартів у сфері захисту прав та інтересів громадян обумовлює не лише оновлення нормативно-правової бази, а й створення нових органів державної влади. Тим цікавіша діяльність Державного бюро розслідувань, створеного на державному рівні для забезпечення взаємодії поліцейських сил і розслідування злочинів, що створюють загальнодержавну загрозу. Враховуючи, що з моменту створення Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) пройшов відносно недовгий відрізок часу, наразі недостатньо висвітленим є питання про створення, діяльність і роль, яка відводиться цьому органу серед інших правоохоронних структур, у тому числі органів досудового розслідування [64, с. 179-184].

Специфіка підслідності ДБР і компетенція даного органу загалом стосується розслідування одних із найбільш складних категорій злочинів, а саме – вчинених представниками органів державної влади, суду і правоохоронних органів. Йдеться про провадження, де майже завжди є ризики протидії розслідуванню як винними, так й іншими зацікавленими особами. Тому така функціональна специфіка органу повинна була одержати практичне втілення у вигляді інституції з широкими повноваженнями та професійними і досвідченими працівниками, належним чином забезпеченими технічними засобами та науковим супроводом [64, с. 179-184].

Першочерговими кроками на шляху до удосконалення вітчизняного законодавства у контексті діяльності ДБР є прийняття цілого ряду законів та підзаконних актів, котрі були б спрямовані на забезпечення регулювання

організаційних та функціональних аспектів діяльності вище зазначеної інституції, а також у довгостроковій перспективі кодифікації нормативно-правового пласту антикорупційного законодавства, зокрема й законодавства, що регулює діяльність ДБР. На переконання Є. М. Франтовського, детальної правової регламентації потребують організаційні засади функціонування ДБР, а також питання взаємодії даної інституції із іншими суб'єктами публічного адміністрування. Саме тому, подальші законодавчі ініціативи мають бути спрямовані на те, аби врегулювати вище зазначені нами питань. Більше того, доцільно встановити, що відповідно до Стратегічної програми розвитку Бюро на 2017– 2022 рр., потребують розроблення та впровадження такі акти щодо співпраці з іншими державними органами та міжнародними організаціями: 1) «Порядок обміну інформацією між Державним бюро розслідувань та державними органами України»; 2) «Порядок обміну інформацією між Державним бюро розслідувань та міжнародними правовими та правоохоронними організаціями (за погодженням із Міністерством закордонних справ)»; 3) «Порядок укладання та затвердження меморандумів про співпрацю із правоохоронними органами іноземних держав» [141; 148, с. 121-129]. На сьогодні із вище перерахованих нормативно-правових актів, жодний так і не розроблений й відповідно не прийнятий. Даний стан речей має бути виправлений у найкоротший строк [148, с. 121-129].

На наш погляд, слід виділити наступні загальні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

- вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання;
- цифровізація діяльності Державного бюро розслідувань;
- оптимізація внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань;
- вдосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні;

- покращення взаємодії правоохоронних органів;
- розширення міжнародного співробітництва.

Далі проаналізуємо кожен з вищенаведених напрямків. Вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання ми пропонуємо шляхом внесення наступних змін та доповнень до чинного законодавства:

1. Слід забезпечити додатковий контроль за використанням бюджетних коштів Державним бюро розслідувань. Такий контроль має здійснюватися спеціальним суб'єктом – Рахунковою палатою. З цією метою, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»:

– доповнити ч. 6 ст. 23 у такій редакції: «6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.».

2. Недосконалим є контроль у діяльності Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань. Згідно внутрішнього положення, Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань повинна подавати щорічний звіт про діяльність. Однак, у спеціальному Законі України «Про Державне бюро розслідувань» не визначено відповідне положення. З метою впровадження обов'язкового щорічного звітування Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»:

– доповнити ч. 4 ст. 28 у такій редакції: «Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному веб-сайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.».

Щодо наступного напрямку, а саме – цифровізації діяльності Державного бюро розслідувань, слід виділити наступні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної

складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

1) створення цифрового простору для взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів та учасників судових процесів (оптимізація державних реєстрів, електронного документообігу, цифрового архівування тощо);

2) впровадження адміністративних регламентів у цифровій формі (оцифрування регламентів внутрішнього розслідування та процедур контролю, розробка електронних алгоритмів дій для працівників Державного бюро розслідувань тощо);

3) запровадження навчальних програм для працівників Державного бюро розслідувань щодо використання цифрових технологій у процедурній діяльності;

4) оснащення структурних підрозділів Державного бюро розслідувань сучасними технічними засобами;

5) підвищення кібербезпеки систем Державного бюро розслідувань.

Відносно наступного напрямку, то на сьогодні кадрове забезпечення діяльності ДБР постає цілісним феноменом, що потребує належного рівня адміністративно-правового регулювання. Необхідність удосконалення законодавчих та підзаконних актів України у відповідній частині зумовлена як прогалинами чинного законодавства, що мали місце до реформи «перезавантаження ДБР», так і результатами цієї реформи, що загострила невирішені нею проблеми кадрового забезпечення Бюро чи зумовила виникнення нових проблем правового регулювання вказаного явища. Ці та інші проблемні аспекти здійснення кадрового забезпечення діяльності ДБР, а також результати непослідовної та невиваженої роботи законодавця останніх декількох років обґрунтовують необхідність відповідних змін [146, с. 119-124].

Особливої уваги потребує процедура добору та навчання осіб, що займають посади у ДБР. Відтак, на сьогодні особа може займати посаду у ДБР

лише у разі успішного проходження нею конкурсного відбору та у разі відповідності її вимогам національного законодавства. При цьому логічно встановити, що працівник ДБР повинен мати певний спектр знань у межах розслідування та розкриття злочинів, що віднесені до його компетенції. Разом із тим, рівень злочинності, а також спектр способів та методів вчинення злочинів невинно росте. Відтак, актуальним залишається питання постійного навчання та удосконалення своїх професійних навиків посадовими та службовими особами ДБР. Є. М. Франтовський зазначає на суттєвому недолікові вітчизняного законодавства, а саме на відсутності вимог щодо рівня фізичної та вогневої підготовки відповідних кандидатів та службовців ДБР. Враховуючи характер та сферу протиправних діянь на розкриття та розслідування якої направлені повноваження ДБР, вчений вказує на доречність внесення змін до національного законодавства та передбачити у ньому додаткові вимоги до відповідних службовців. Окрім того, відповідні навички слід не лише показати на конкурсному відборі, але й підтримувати протягом усього періоду зайняття своєї посади у ДБР. Таким чином, на законодавчому рівні слід запровадити механізм періодичної перевірки відповідності особи зайнятої нею посади [112; 148, с. 121-129].

Цікавою є позиція В. Тимошенко щодо прийняття Концепції кадрового забезпечення діяльності ДБР до 2030 року, на основі якої впроваджуватимуться різні заходи, спрямовані на розвиток правового регулювання такого кадрового забезпечення. Пропонована Концепція повинна щонайменше: 1) чітко пов'язувати подальший розвиток кадрового забезпечення ДБР з євроінтеграційними завданнями України, що привносить зрозумілість впливу реалізації євроінтеграційних прагнень держави на діяльність Бюро; 2) окреслювати подальші перспективи розвитку кадрового забезпечення відповідного правоохоронного органу, що: а) сприятиме визначеності майбутнього кадрового складу ДБР у цьому державному органі, а також подальших дій (орієнтирів професійного розвитку) службовців, що здійснюють кадрове забезпечення); б)

зменшуватиме вплив мінливості політичного життя в Україні на стабільний розвиток ДБР, що являє собою елемент зниження політизації держслужби, що нині є особливою проблемою (це зумовлюватиме, зокрема, той факт, що ця Концепція повинна діяти до 2030 року, не орієнтуючись на результати президентських та парламентських виборів, котрі відбудуться у проміжок до 2030 року). Відповідний позитивний ефект від прийняття та затвердження пропонованої Концепції може мати місце у тому разі, коли в межах цього документу закріплюватимуться такі стратегічні орієнтири кадрового забезпечення діяльності ДБР: 1) визначення подальшого розвитку кадрового забезпечення діяльності ДБР у взаємозв'язку з актуальними євроінтеграційними завданнями України, що містяться в Угоді про асоціацію України та ЄС. У Концепції слід закріпити таку zásadu помірної європеїзації законодавства: «Подальше наближення національного законодавства у частині, що врегульовує кадрове забезпечення діяльності ДБР, до законодавства європейських держав повинно відбуватися шляхом використання у нормотворчій діяльності суб'єктів такої діяльності в Україні позитивного досвіду правового регулювання кадрового забезпечення органів публічної служби у правоохоронній сфері держав – членів ЄС, що може бути практично застосований із метою оптимізації функціонування ДБР»; 2) формування належного кадрового потенціалу в професійній публічній службі України загалом та в державній службі ДБР зокрема; 3) забезпечення реального дотримання принципів громадянства, патріотизму (зокрема, знання державної мови) в кадровому забезпеченні діяльності ДБР й унеможливлення їх вибіркового застосування.; 4) створення умов для гендерної рівності в ДБР у процесі кадрового забезпечення діяльності ДБР. У пропонованій Концепції повинні окреслюватися орієнтири подальшого впровадження політики рівності чоловіків і жінок у процесі кадрового забезпечення діяльності ДБР [146, с. 119-124].

Як окремий напрямок кадрових питань є адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників ДБР.

А. Максимович вказує на превалюючий вплив адміністративного права на такі відносини (зокрема, службового права як підгалузі адміністративного) через публічно-правовий характер діяльності ДБР та завдання, які на нього покладені державою. Водночас не варто спростовувати часткову роль норм трудового права у врегулюванні відносин притягнення працівників ДБР до дисциплінарної відповідальності. У такому комплексному, складному значенні і проявляється сутність правового регулювання дисциплінарної відповідальності ДБР. Аналіз положень нормативно-правових актів, які регулюють державно-службові відносини, дозволив А. Максимовичу констатувати відсутність у нормотворців єдиної концепції побудови службового законодавства України у сфері правоохоронної діяльності. Це стосується і адміністративно-правового регулювання відносин, пов'язаних із притягненням працівників ДБР до дисциплінарної відповідальності. Аналіз норм, що становлять правову основу інституту дисциплінарної відповідальності працівників ДБР, відображає відсутність системності щодо дисциплінарно-службового законодавства. Такий недолік вчений пропонує скорегувати за рахунок прийняття єдиного систематизованого нормативно-правового акта, який регламентував би всі матеріальні і процедурні питання, пов'язані з притягненням до дисциплінарної відповідальності працівників ДБР. Таким узагальненим нормативно-правовим актом міг би стати Кодекс про дисциплінарні проступки державного службовця України, який би поширював свою дію і на працівників ДБР, або Дисциплінарний статут ДБР, який би поширював свою дію виключно на всі категорії працівників ДБР, що мало би позитивний вплив на вдосконалення дисциплінарного законодавства у сфері діяльності працівників ДБР [65, с. 96-105].

Досить цікавою вбачається позиція Є. М. Франтовського, який пропонує запровадити систему підзвітності ДБР у першу чергу перед громадськістю, а також запровадити систему оцінки ефективності діяльності ДБР. Першочергово, аналізуючи проблематику підзвітності ДБР громадськості, вчений вважає, що на сьогодні дана проблематики лише частково вирішена у

межах вітчизняного законодавства. Відтак, у межах Закону України «Про Державне бюро розслідувань», а саме у ч. 3 ст. 12 встановлюється положення про те, що Директор ДБР зобов'язаний не пізніше 30 днів з дня призначення його на посаду підготувати стратегічну програму на п'ятирічний термін діяльності ДБР. Разом із тим, вважає, що дана стратегічна програма у більшій своїй мірі не може вважатися елементом підзвітності та відповідальності ДБР перед громадськістю. На сьогодні системною проблемою державницького апарату загалом є відсутність зв'язку між громадськістю та представниками влади. Відтак, у практичній площині простежуються ряд прогалин, котрі потребують системному та комплексному регулюванню. Вчений вважає, за необхідне, для удосконалення діяльності ДБР запровадити систему взаємодії ДБР та громадськості у межах механізму підзвітності, що може бути здійснено шляхом внесення відповідних змін до національного законодавства, та відповідних дій у межах практики. Відтак, буде мати місце реалізація так званого громадського контролю за діяльністю ДБР. Відзначаючи, що категорія «громадський контроль» диференційовано розглядається у межах правової доктрини. У контексті підзвітності ДБР громадськості відповідний громадський контроль може стати надійним та дієвим механізмом реалізації даною інституцією власних повноважень із дотриманням букви та духу закону [112; 148, с. 121-129].

Отже, на наш погляд, напрямки оптимізації внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань мають включати:

- формування централізованої системи підвищення кваліфікації;
- введення механізмів періодичної сертифікації професійних навичок;
- впровадження програм підтримки психоемоційного здоров'я працівників, яка включатиме регулярне тестування або психологічні консультації (особливо важливо в умовах воєнного стану);
- впровадження засад інклюзивності в кадрову політику.

Окремий напрямок нами виділено вдосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні.

На наш погляд, основними напрямками для вдосконалення адміністративного законодавства, що стосуються захисту прав свідків у кримінальному провадженні має стати:

- розширення програм адміністративного захисту свідків, зокрема, механізмів для надання свідкам спеціального статусу захисту та спрощення адміністративних процедур у відповідних програмах;
- покращення захисту інформаційної безпеки у діяльності Державного бюро розслідувань;
- адміністративне забезпечення психологічної підтримки свідків;
- проведення Державним бюро розслідувань інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість свідчення та ризику, пов'язані з цим.

Недосконалим є сфера взаємодії правоохоронних органів між собою. Не дивлячись на те, що на сьогодні у межах Закону України «Про Державне бюро розслідувань», а саме у ст. 22 питання взаємодії ДБР з іншими державними органами є врегульоване, проте практичний аспект взаємодії відповідних інституцій залишається до сьогодні проблемним питанням. В Україні склалася у більшій своїй мірі негативна практика конкуренції, а не взаємодії правоохоронних органів, зокрема спеціалізованих правоохоронних інституцій між собою, що пов'язано із нечіткістю законодавчо сформованих повноважень. На сьогодні законотворці мають сконцентрувати увагу на тому, аби не лише ефективно розмежувати повноваження спеціалізованих антикорупційних інституцій, але й на тому, аби розробити ряд механізмів взаємодії між ними [112; 148, с. 121-129].

Взаємодія ДБР з іншими органами державної влади – це складна, чітко структурована система, детермінована зовнішньою необхідністю у виконанні спільних завдань у сфері протидії злочинності й забезпечення законності та правопорядку. Ступінь виконання цього завдання засвідчує рівень ефективності такої взаємодії [149, с. 149].

Розроблення механізму взаємодії ДБР із іншими органами, характеризується рядом особливостей, до яких на переконання Є. М. Франтовського, можна віднести: по-перше, те, що відповідна взаємодія носить суспільно-корисний характер, оскільки спрямована на виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, що віднесені до компетенції різних правоохоронних підрозділів; по-друге, мета даної взаємодії зводиться до необхідності врегулювання суспільно-значимих проблемних аспектів, котрі існують у сфері взаємодії між відповідними органами; по-третє, взаємодія ДБР із іншими суб'єктами публічного адміністрування носить як двосторонній, так і багатосторонній характер; по-четверте, правовідносини, що виникають між ДБР та іншими державними інституціями носять диференційований характер, що опосередковується як матеріальним, так і процесуальним та управлінським змістом [148, с. 121-129].

На всіх етапах розвитку України система розслідування кримінальних правопорушень була одним з атрибутів забезпечення законності в державі. Серед цього не є винятком і система розслідувань військових кримінальних правопорушень у Збройних Силах України (далі – ЗС України). В умовах воєнної агресії Російської Федерації щодо України та інтеграції нашої держави в НАТО це питання набуває більш вагомого характеру. Слід зазначити, що на сьогодні нагальною є потреба в реформуванні такого основного військового правоохоронного органу, як Військова служба правопорядку Збройних Сил України (далі – ВСП ЗС України), що не відповідає сучасним стандартам НАТО, членом якого Україна планує стати в найближчому майбутньому, в нову Військову поліцію (далі – ВП), яка разом з Державним бюро розслідувань (далі – ДБР) здійснюватиме розслідування військових кримінальних правопорушень. Водночас необхідно передбачити здійснення слідчими ДБР досудового розслідування військових злочинів та злочинів у воєнній сфері, вчинених командирами військових частин, керівниками підприємств, установ та організацій, які віднесені до відання Міністерства оборони України, Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до

законів України, військовослужбовцями старшого або вищого офіцерського складу, державними службовцями Збройних Сил України та інших військових формувань, посади яких віднесені до категорій «А» та «Б», а також вчинені військовослужбовцями військових правоохоронних органів [48, с. 93-105].

Загалом, слід виділити наступні напрями покращення взаємодії правоохоронних органів для забезпечення гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

- розробка механізмів міжвідомчої комунікації (завдяки цифровізації діяльності);
- проведення міжвідомчих тренінгів та навчань;
- обмін практичним досвідом;
- створення спільних слідчо-оперативних груп;
- розробка особливих методик взаємодії в умовах воєнного стану.

Останнім напрямком є розширення міжнародного співробітництва, зокрема, через:

- ініціювання Державним бюро розслідувань спільних проєктів у рамках міжнародних організацій (Інтерпол, Європол, ОБСЄ, НАТО тощо);
- інтеграція Державного бюро розслідувань в міжнародні цифрові системи обміну даними;
- покращення комунікації із міжнародними правозахисними організаціями для забезпечення прав людини в процесі розслідувань;
- участь Державного бюро розслідувань у міжнародних програмах, проєктах та конференціях щодо дослідження сучасних транснаціональних викликів у сфері правоохоронної діяльності;
- посилення міжнародної співпраці Державного бюро розслідувань у сфері фінансового моніторингу (відмивання грошей, фінансуванням тероризму, легалізація незаконних доходів тощо);
- розробка та впровадження міждержавних програм підвищення кваліфікації.

Усе вищевикладене дозволяє зробити наступні висновки стосовно напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань:

– вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання пропонується шляхом внесення наступних змін та доповнень до чинного законодавства: 1. Слід забезпечити додатковий контроль за використанням бюджетних коштів Державним бюро розслідувань. Такий контроль має здійснюватися спеціальним суб'єктом – Рахунковою палатою. З цією метою, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»: – доповнити ч. 6 ст. 23 у такій редакції: «6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.». 2. Недосконалим є контроль у діяльності Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань. Згідно внутрішнього положення, Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань повинна подавати щорічний звіт про діяльність. Однак, у спеціальному Законі України «Про Державне бюро розслідувань» не визначено відповідне положення. З метою впровадження обов'язкового щорічного звітування Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань, пропонуємо наступні доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань»: – доповнити ч. 4 ст. 28 у такій редакції: «Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному вебсайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.»;

– слід виділити наступні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) створення цифрового простору

для взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів та учасників судових процесів (оптимізація державних реєстрів, електронного документообігу, цифрового архівування тощо); 2) впровадження адміністративних регламентів у цифровій формі (оцифрування регламентів внутрішнього розслідування та процедур контролю, розробка електронних алгоритмів дій для працівників Державного бюро розслідувань тощо); 3) запровадження навчальних програм для працівників Державного бюро розслідувань щодо використання цифрових технологій у процедурній діяльності; 4) оснащення структурних підрозділів Державного бюро розслідувань сучасними технічними засобами; 5) підвищення кібербезпеки систем Державного бюро розслідувань;

– напрямки оптимізації внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань мають включати: – формування централізованої системи підвищення кваліфікації; – введення механізмів періодичної сертифікації професійних навичок; – впровадження програм підтримки психоемоційного здоров'я працівників, яка включатиме регулярне тестування або психологічні консультації (особливо важливо в умовах воєнного стану); – впровадження засад інклюзивності в кадрову політику;

– основними напрямками для вдосконалення адміністративного законодавства, що стосуються захисту прав свідків у кримінальному провадженні має стати: – розширення програм адміністративного захисту свідків, зокрема, механізмів для надання свідкам спеціального статусу захисту та спрощення адміністративних процедур у відповідних програмах; – покращення захисту інформаційної безпеки у діяльності Державного бюро розслідувань; – адміністративне забезпечення психологічної підтримки свідків; – проведення Державним бюро розслідувань інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість свідчення та ризику, пов'язані з цим;

– слід виділити наступні напрями покращення взаємодії правоохоронних органів для забезпечення гарантій законності діяльності

Державного бюро розслідувань: – розробка механізмів міжвідомчої комунікації (завдяки цифровізації діяльності); – проведення міжвідомчих тренінгів та навчань; – обмін практичним досвідом; – створення спільних слідчо-оперативних груп; – розробка особливих методик взаємодії в умовах воєнного стану;

– розширення міжнародного співробітництва запропоновано вдосконалити через: – ініціювання Державним бюро розслідувань спільних проектів у рамках міжнародних організацій (Інтерпол, Європол, ОБСЄ, НАТО тощо); – інтеграція Державного бюро розслідувань в міжнародні цифрові системи обміну даними; – покращення комунікації із міжнародними правозахисними організаціями для забезпечення прав людини в процесі розслідувань; – участь Державного бюро розслідувань у міжнародних програмах, проектах та конференціях щодо дослідження сучасних транснаціональних викликів у сфері правоохоронної діяльності; – посилення міжнародної співпраці Державного бюро розслідувань у сфері фінансового моніторингу (відмивання грошей, фінансуванням тероризму, легалізація незаконних доходів тощо); – розробка та впровадження міждержавних програм підвищення кваліфікації.

Загалом, слід виділити наступні загальні напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: – вдосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання; – цифровізація діяльності Державного бюро розслідувань; – оптимізація внутрішньо-кадрової політики Державного бюро розслідувань; – вдосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні; – покращення взаємодії правоохоронних органів; – розширення міжнародного співробітництва.

Висновки до розділу 3

1. Визначено, що гарантії законності в діяльності Федерального бюро розслідувань США спрямовані на реалізацію інституційної незалежності з обов'язковим здійсненням парламентського, судового та внутрішньоорганізаційного контролю. Пріоритетними напрямками адаптації для української моделі є: прозорість діяльності Федерального бюро розслідувань США шляхом покращення комунікаційної політики (пресконференції та співпраця з медіа); високий рівень професіоналізму кадрів (методичний відбір кадрів і регулярне підвищення кваліфікації); оптимальна система контролю, зокрема шляхом запровадження незалежних аудитів ефективності розслідувань; покращення матеріально-технічних можливостей (використання сучасних технологій і лабораторних досліджень, створення бази даних для обміну інформацією між правоохоронними органами тощо).

2. Зауважено, що особливостями реалізації гарантій законності в діяльності Центрального антикорупційного бюро Польщі є баланс між інституційною незалежністю та демократичним контролем, що є гарантією законності в процесі прийняття рішень. З огляду на можливість адаптації в українській правоохоронній системі, варті уваги такі аспекти польського досвіду: регулярне публічне звітування Державного бюро розслідування за аналогією до польської моделі; упровадження окремого аналітичного блоку в Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень і підвищення ефективності розслідувань; унормування дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідування, включаючи процедури реагування на порушення службової дисципліни та механізми запобігання корупційним виявам.

3. З'ясовано, що як правоохоронний орган у Литві існує Служба спеціальних розслідувань, визначальним інструментарієм якої є поєднання правоохоронних функцій і функції моніторингу запобігання корупції для стратегічної узгодженості антикорупційних заходів. Адаптація литовської

практики в діяльність Державного бюро розслідувань має бути спрямована на: прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності Державного бюро розслідувань; упровадження в діяльність Державного бюро розслідувань інструментів аналітичної розвідки для моніторингу ризиків і схем корупції; розширення участі Державного бюро розслідувань у міжнародних мережах як елементу транскордонної правоохоронної діяльності.

4. Доведено, що головною особливістю дотримання гарантій законності Національного агентства боротьби зі злочинністю Великої Британії є багаторівневий зовнішній контроль з боку кількох незалежних структур. Одним напрямом адаптації британського досвіду є введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (наприклад, аналітичних груп, технологічних підрозділів, груп для роботи зі свідками, які потребують особливого захисту), що забезпечить високу професійність діяльності.

5. Виявлено, що особливості реалізації гарантій законності в діяльності Управління запобігання та протидії корупції Латвії визначаються спеціальним адміністративно-правовим статусом з підзвітністю безпосередньо до Кабінету Міністрів Латвії, як інструменту мінімізації зовнішнього впливу. Напрямами адаптації латвійської моделі визнано: вдосконалення нормативної бази Державного бюро розслідувань щодо створення спеціалізованих методичних рекомендацій боротьби з корупцією та внутрішніх інструкцій щодо взаємодії в правоохоронній системі; визначення середньострокових стратегічних пріоритетів діяльності бюро; оптимізація громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань та використання цифрових платформ для спілкування з громадянами; покращення навчання службовців бюро для формування культури нульової терпимості до корупції.

6. Встановлено, що Національне бюро розслідувань Норвегії функціонує з чіткою централізацією управління як суб'єкт системи національної поліції. Визначальними гарантіями законності діяльності цього органу є:

орієнтованість на стратегічне планування; спеціалізація внутрішніх підрозділів; пріоритетність технологічного розвитку; оптимізований механізм внутрішнього контролю за дотриманням прав підозрюваних і потерпілих кримінальних правопорушень.

7. Зазначено, що цифровізація діяльності Державного бюро розслідувань як напрям удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності має бути здійснена через: 1) створення цифрового простору для взаємодії органів державної влади, правоохоронних органів та учасників судових процесів (оптимізація державних реєстрів, електронного документообігу, цифрового архівування тощо); 2) впровадження адміністративних регламентів у цифровій формі (оцифрування регламентів внутрішнього розслідування та процедур контролю, розробка електронних алгоритмів дій для працівників Державного бюро розслідувань тощо); 3) запровадження навчальних програм для працівників Державного бюро розслідувань щодо використання цифрових технологій у процедурній діяльності; 4) оснащення структурних підрозділів Державного бюро розслідувань сучасними технічними засобами; 5) підвищення кібербезпеки систем Державного бюро розслідувань.

8. Сформульовано напрями оптимізації внутрішньокадрової політики Державного бюро розслідувань, а саме: формування централізованої системи підвищення кваліфікації; введення механізмів періодичної сертифікації професійних навичок; реалізація програм підтримки психоемоційного здоров'я працівників, яка включатиме регулярне тестування або психологічні консультації (особливо важливо в умовах воєнного стану); упровадження засад інклюзивності в кадрову політику.

9. Акцентовано увагу на вдосконаленні системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні через: розширення програм адміністративного захисту свідків, зокрема механізмів надання свідкам спеціального статусу захисту та спрощення адміністративних процедур у відповідних програмах; покращення захисту інформаційної безпеки в

діяльності Державного бюро розслідувань; адміністративне забезпечення психологічної підтримки свідків; проведення Державним бюро розслідувань інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість свідчення та ризику, пов'язані з цим.

10. Виокремлено напрями покращення взаємодії правоохоронних органів для забезпечення гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: розроблення механізмів міжвідомчої комунікації (завдяки цифровізації діяльності); проведення міжвідомчих тренінгів і навчань; обмін практичним досвідом; створення спільних слідчо-оперативних груп; розроблення особливих методик взаємодії в умовах воєнного стану.

11. Окремим напрямом визнано розширення міжнародного співробітництва через: ініціювання Державним бюро розслідувань спільних проєктів у межах співпраці з міжнародними організаціями (Інтерпол, Європол, ОБСЄ, НАТО тощо); інтеграцію Державного бюро розслідувань у міжнародні цифрові системи обміну даними; покращення комунікації з міжнародними правозахисними організаціями для забезпечення прав людини в процесі розслідувань; участь Державного бюро розслідувань у міжнародних програмах, проєктах і конференціях щодо дослідження сучасних транснаціональних викликів у сфері правоохоронної діяльності; посилення міжнародної співпраці Державного бюро розслідувань у сфері фінансового моніторингу (відмивання грошей, фінансуванням тероризму, легалізація незаконних доходів тощо); розроблення та впровадження міждержавних програм підвищення кваліфікації.

ВИСНОВКИ

У **висновках** на основі загальної теорії адміністративного права, формально-юридичного аналізу нормативного базису та практики діяльності суб'єктів правоохоронної системи визначено сутність, особливості й напрями вдосконалення адміністративно-правових гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, основними з яких є такі:

1. Розкрито сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань, що полягає в забезпеченні правових, функціональних, організаційних і процедурних умов, які спрямовані на дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань шляхом застосування норм права, принципів справедливості й законності, механізмів зовнішнього, внутрішнього та громадського контролю, а також унеможливлення зловживань чи порушень у процесі виконання правоохоронних функцій для забезпечення ефективного врегулювання правоохоронних відносин з додержанням функціональних принципів правової держави.

2. Визначено такі характерні складові принципу законності в діяльності Державного бюро розслідувань як об'єкта адміністративно-правового регулювання: 1) функціональна – принцип законності визначає чіткі межі повноважень Державного бюро розслідувань, зобов'язуючи працівників діяти виключно відповідно до законодавства України; 2) нормативна – дотримання ієрархії нормативно-правових актів як інструментів законності, що забезпечують узгодженість правозастосування працівниками Державного бюро розслідувань; 3) організаційна – принцип законності є внутрішнім регулятором дисципліни в колективі Державного бюро розслідувань; 4) соціальна – принцип законності є зовнішнім критерієм забезпечення прозорості та підзвітності діяльності Державного бюро розслідувань перед суспільством, що формує відповідний рівень суспільної довіри до правоохоронної системи; 5) забезпечувальна – дотримання законності в діяльності Державного бюро розслідувань гарантується механізмом

зовнішнього законного впливу (переважно через різні форми контролю), що забезпечує підзвітність бюро та зміцнює правову основу його діяльності.

3. Здійснено комплексний аналіз нормативно-правових актів, які визначають гарантії законності діяльності Державного бюро розслідувань, у результаті якого сформовано ієрархічну систему актів: Конституція України; спеціальний Закон України «Про Державне бюро розслідувань»; закони, що закріплюють правовий статус, гарантії діяльності й особливості взаємодії в межах виконання законних повноважень; закони, що визначають специфіку діяльності в умовах воєнного стану в Україні; міжнародні стандарти; підзаконні й організаційно-розпорядчі акти Державного бюро розслідувань.

4. Виокремлено систему юридичних гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: 1) нормативно-правові гарантії, що охоплюють зміст нормативної визначеності діяльності Державного бюро розслідувань; 2) інституційно-функціональні гарантії, які визначають правовий статус і функціональну спрямованість бюро; 3) контрольні гарантії, що забезпечують здійснення контролю як ключового інструменту забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань; 4) процесуальні гарантії, що забезпечують законність процедур, які здійснює бюро; 5) організаційно-правові гарантії, які забезпечують належну внутрішню організацію роботи Державного бюро розслідувань; 6) гарантії юридичної відповідальності.

5. До адміністративних процедур здійснення зовнішнього контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань віднесено: 1) парламентські процедури (заслуховування звітів, утворення тимчасових слідчих комісій, прийняття резолюцій або рекомендацій тощо); 2) процедури судового контролю (розгляд скарг щодо неправомірних дій працівників Державного бюро розслідувань, винесення судових рішень щодо правомірності дій чи бездіяльності бюро, моніторинг законності використання спеціальних заходів прослуховування, обшуків, затримань тощо); 3) антикорупційні процедури (перевірка відповідності працівників Державного бюро розслідувань

задекларованим доходам, розслідування корупційних злочинів, учинених працівниками бюро, а також оцінка відповідності працівників бюро антикорупційним стандартам); 4) аудиторські перевірки (проведення державного фінансового аудиту діяльності Державного бюро розслідувань, перевірка ефективності використання бюджетних коштів, а також аналіз внутрішніх процедур управління ресурсами); 5) процедури контролю з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (розгляд скарг громадян на порушення прав людини в процесі діяльності бюро, проведення перевірок дотримання Державним бюро розслідувань прав затриманих і підозрюваних осіб); 6) процедури громадського контролю (проведення моніторингових досліджень діяльності бюро, оприлюднення громадських звітів та висновків щодо відповідності роботи бюро етичним і правовим стандартам, організація певних слухань чи консультацій); 7) процедури міжнародного контролю (проведення моніторингу міжнародними організаціями, надання рекомендацій щодо відповідності діяльності Державного бюро розслідувань міжнародним стандартам, оцінка виконання зобов'язань України в контексті реформування правоохоронних органів тощо).

6. Розкрито адміністративні процедури здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань як нормативно врегульовані послідовні дії, що здійснюються уповноваженими суб'єктами внутрішнього контролю з метою забезпечення відповідності діяльності працівників вимогам законодавства, службової дисципліни, етичних стандартів і внутрішніх регламентів, виявлення порушень, усунення їх наслідків, забезпечення профілактики недопустимої поведінки, а також надання рекомендацій для вдосконалення професійної діяльності. До системи адміністративних процедур здійснення внутрішнього контролю за дотриманням дисципліни й законності працівниками Державного бюро розслідувань зараховано: інформаційно-аналітичний моніторинг; планові перевірки; позапланові перевірки; службові

розслідування; оцінювання професійної діяльності; контроль виконання внутрішніх регламентів; розгляд відповідних скарг і заяв; попередження та профілактика будь-яких порушень; розроблення та впровадження методичних рекомендацій; контроль за виконанням дисциплінарних рішень.

7. Встановлено особливості здійснення громадського контролю за діяльністю Державного бюро розслідувань як однієї з юридичних гарантій: 1) незалежність суб'єктів контролю (громадський контроль здійснюється інститутами громадянського суспільства, журналістами, експертами, активістами й іншими незалежними суб'єктами, які не входять до структури Державного бюро розслідувань, що забезпечує об'єктивність і неупередженість у процесі оцінки його діяльності); 2) прозорість та відкритість (діяльність Державного бюро розслідувань підлягає громадському контролю завдяки обов'язковому оприлюдненню публічної інформації про його роботу, що передбачає доступ до звітів, офіційних рішень, фінансових витрат, статистики та результатів службової діяльності); 3) гарантування права громадськості на доступ до інформації; 4) додатковими інструментами громадського контролю є моніторинг та оцінка ефективності діяльності Державного бюро розслідувань; 5) можливість ініціювання перевірок і розслідувань щодо неналежної роботи працівників Державного бюро розслідувань, порушення законності або недотримання етичних стандартів; 6) виконання превентивної функції (громадський контроль сприяє запобіганню порушенням у діяльності Державного бюро розслідувань через постійний моніторинг, аналіз та публічний розголос, що стимулює прозорість, підзвітність і дотримання законності з боку працівників); 7) забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян через вплив на дотримання законності діяльності Державного бюро розслідувань.

8. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності в діяльності правоохоронних органів, унаслідок чого визначено загальні тенденції існування інституційно незалежних правоохоронних суб'єктів з обов'язковим здійсненням різних форм контролю в прогресивних правових

державих з особливостями щодо визначення окремих гарантій законності діяльності, які можливо адаптувати в діяльність Державного бюро розслідувань, а саме: оптимізація прозорості діяльності шляхом покращення комунікаційної політики (досвід США); упровадження окремого аналітичного блоку в Державному бюро розслідувань для формування стратегічних рішень і підвищення ефективності розслідувань (досвід Польщі); прийняття середньострокового стратегічного визначення напрямів діяльності Державного бюро розслідувань (досвід Литви, Латвії та Норвегії); введення вузькопрофільних підрозділів у структурі Державного бюро розслідувань (досвід Великої Британії) тощо.

9. Сформульовано загальні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань: удосконалення адміністративного законодавства щодо використання контролю як інструменту адміністративно-правового регулювання; цифровізація діяльності бюро; оптимізація внутрішньокадрової політики Державного бюро розслідувань; удосконалення системи захисту прав свідків, які беруть участь у кримінальному провадженні; покращення взаємодії правоохоронних органів; розширення міжнародного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах: Том 1. Загальна частина. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2004. 584 с.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у двох томах: Том 2. Особлива частина. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2005. 624 с.
3. Адміністративне право України. Загальна частина: академічний курс. О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки. Золота миля, 2011. 584 с.
4. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломоєць, В. Курило, С. Стеценко та ін.; за ред. В. Галуцька та О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 592 с.
5. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
6. Аудиторська палата України. Робоча програма постійного удосконалення професійних знань аудиторів з теми «Отримання незалежним аудитором розуміння системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання та використання роботи внутрішнього аудиту». Київ. Затверджене рішення Аудиторської палати України від 28.02.2013 р. №265/9, 2013 р.
7. Бабій Б. М., Корецький В. М., Цветкова В. В. Юридичний словник. Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1974. 847 с.
8. Бачинин В.А. Філософія права: підручник. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 472 с.
9. Білозьоров Є. В. Правові гарантії захисту прав і свобод людини в Україні: реалії та проблеми. Адвокат. 2009. № 8. С. 26-30.

10. Богданов Р. І. Засадничі основи формування поняття кадрового забезпечення Державного бюро розслідувань. Форум Права. 2023. 77(4), 101–106. <http://doi.org/10.5281/zenodo.10114522>
11. Бойко О. Гарантії забезпечення законності надання публічних послуг в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2020. 18 с.
12. Бублій М. П. Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. Міжнародний науковий журнал. 2016. № 5(1). С. 14-18.
13. Василенко Є.М. Адаптація зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів в діяльність державного бюро розслідувань. Науковий вісник публічного та приватного права. 2024. Вип. 4. С. 167–172.
14. Василенко Є.М. Адміністративно-правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань. *KELM*. 2022. № 7(1). С. 383-387 (Республіка Польща).
15. Василенко Є.М. Види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 370-376.
16. Василенко Є.М. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності державного бюро розслідувань. *Держава та регіони*. Серія Право. 2022. № 3(77). С. 268-273.
17. Василенко Є.М. Сутність та цілі здійснення зовнішнього контролю за діяльністю державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 122–126.
18. Васін Є. Ю. Гарантії законності в правозастосовчій діяльності. *Право і суспільство*. 2012. № 4. С. 33-37.
19. Виконавча влада і адміністративне право за ред. В.Б. Авер'янова. Київ. Ін Юре. 2002. 668 с.

20. Висновок Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань за результатами розгляду звіту за 2023 рік. Офіційний веб-сайт Державного бюро розслідувань. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/zvit/vusnovok-rhk-2023.PDF>

21. Вітвіцький С.С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Дніпро. 2016.

22. Гаращук В. М. Контроль та нагляд в державному управлінні: монографія. В. М. Гаращук. Харків. Фоліо. 2002. 176 с.

23. Гаращук В. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2003. – 413 с.

24. Гаруст Ю. В. Поняття та ознаки гарантій забезпечення прав громадян у податковій сфері. Форум права. 2014. № 2. С. 76–80.

25. Гилирибов В. В. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Навчальний посібник. Луганськ: видавництво СНУ ім. В. Даля, 2004. 376 с.

26. Голіна В.В. Громадськість у запобіганні і протидії злочинності: вітчизняний та міжнародний досвід: монографія. Право. 2017. С. 5.

27. Гончарук Г. О. Осика І. М. Внутрішній контроль в системі МВС. Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність». 2015. URL: http://police-reform.khpg.org/articles/vnutrishnij_kontrol_v_sistemi_mvs

28. Губерська Н.Л. Адміністративні процедури у сфері вищої освіти: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2015. 471 с.

29. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони: теорія і практика: навчальний посібник. В.А. Яценко, В.Г. Пилипчук, П.П. Богуцький, О.Д. Довгань, І.М. Доронін, О.В. Петришин; за заг. ред. В.Г. Пилипчука; Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України. Київ. Одеса. 2020. 224 с.

30. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: Монографія І. О. Кресіної. К.: Логос, 2007. 316 с.
31. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ : Вид-во УАДУ, 2012. 343 с.
32. Діяльність Державного бюро розслідувань, стан виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань та додержання ним законодавства, прав і свобод громадянина розглянуто на слуханнях у Комітеті з питань правоохоронної діяльності. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/217560.html
33. Доценко О. С. Юридичні гарантії законності у сфері запобігання організованій злочинності в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3. С. 231-242.
34. Драгоненко А. Гарантії здійснення взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади. Baltija Publishing. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-091-9-6>
35. Дрозд О. Принципи організації та діяльності Державного бюро розслідувань. Підприємництво, господарство і право. 2020. №. 3. С. 251–577.
36. Дуліна О. Внутрішній контроль в органах публічної влади: Сутність поняття та змістовне наповнення. Механізми державного управління. Актуальні проблеми державного управління. №1. 2019.
37. Ємельянова А.Г. Принцип доброго урядування як основа забезпечення права бути почутим у контексті реалізації права на участь в управлінні державними справами. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. Київ. 2016. С. 20-26.
38. Журавльова Г. С. Форми та механізми парламентського контролю. Вісник Центральної виборчої комісії. 2007. №1(7). С. 51–55.
39. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

40. Залюбовська І. В. Роль і місце апарату Верховної Ради України в системі парламенського контролю. URL: www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2008-4/doc/4/05.pdf
41. Заставний Т. Ю. Процесуальні гарантії діяльності слідчого державного бюро розслідувань. Юридична наука. 2020. (12 (114), 153–161. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-114-12.19>
42. Захаров Є. Громадський контроль і права людини. URL: <http://khp.org/index.php?id=1261552395>
43. Зміни, що вносяться до Інструкції про порядок проведення службових розслідувань стосовно працівників Державного розслідувань: Наказ Державного бюро розслідувань №685 від 10 листопада 2020 року.
44. Зовнішній експертний аналіз перших років роботи Державного бюро розслідувань. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/ss-251110499>
45. Інструкцій про порядок проведення службових розслідувань стосовно працівників ДБР: Наказ Державного бюро розслідувань №9 від 14 січня 2020 року. URL: <https://dbr.gov.ua/sites/default/files/2020-02/DOC.PDF>
46. Казанчук І. Поняття та значення парламентського контролю за законністю діяльності державного бюро розслідувань в умовах воєнного стану в Україні: адміністративно-правові аспекти. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/niu/article/download/13290>
47. Калатур М. Особливості здійснення контролю й нагляду за діяльністю слідчих органів. Адміністративне право і процес. №10. 2020. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/10/20.pdf>
48. Карелін В. В. Запровадження інституту розслідування військових кримінальних правопорушень Державним бюро розслідувань та майбутньою Військовою поліцією. Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра. 2022. № 2. С. 93-105.
49. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави та права: підручник. Київ: Кондор, 2005. 609 с.

50. Кісліцина І.О. До питання про демократичний цивільний контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2024/132.pdf

51. Ковальчук І. С. Особливості правового статусу Державного бюро розслідувань. Держава та регіони. Серія : Право. 2020. № 4. С. 221-225.

52. Ковтун Т. В. Система внутрішнього контролю як невід'ємний елемент операційної системи підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. №6. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_6_1/pdf/164-170.pdf

53. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.

54. Колодяжний М.Г. Світова практика участі громадськості у протидії злочинності. Вісник Національної академії правових наук України. 2012. №3. С. 273.

55. Комашко В. В. Особливості організаційно-правових основ функціонування державного бюро розслідувань як однієї з новел Кримінального процесуального кодексу України. Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. 2014. № 1. С. 132-138.

56. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 року. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

57. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) 1950 року. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

58. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

59. Кравцова Т., Кравцов О. Історія створення і функціонування Федерального бюро розслідувань США. Право і безпека. 2010. № 4. С. 15–19.

60. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.
61. Куракін О. М. Парламентський контроль: характеристика національної моделі. Науковий вісник Запорізького юридичного інституту. 2010. №2. С. 3-10.
62. Кушнір С. М. Правові засоби громадського контролю в механізмі правового регулювання: дис. канд. юрид. наук. Кушнір Сергій Миколайович. Запоріжжя. 2011. С. 247.
63. Литвиненко В. І. Концептуальні засади організації діяльності державного бюро розслідувань: організаційно-правовий аспект. Наукові праці МАУП. 2016. Вип. 49. С. 56–64.
64. Літвінова І. Ф. Державне бюро розслідувань у сучасній системі правоохоронних органів України: правові аспекти створення та діяльності. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2022. № 4. С. 179-184.
65. Максимович А. М. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань. Науковий вісник публічного та приватного права. 2021. Вип. 1. С. 96-105.
66. Максимович А.М. Адміністративно-правове регулювання дисциплінарної відповідальності працівників Державного бюро розслідувань. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - Право. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2021. 240 с.
67. Марушій О. А. Сутність законності у сфері державного управління та гарантії її дотримання. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. 2015. № 824. С. 65-70.
68. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 року. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text

69. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. 2022. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043

70. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. 2022. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042

71. Мінка Т. П. Теоретико-правова природа понять нагляду та контролю і їх співвідношення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2024. Вип. 83(2). С. 307-310.

72. Моїсєєв М. С. Юридична відповідальність у структурі адміністративно-правового статусу державного бюро розслідувань України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2018. Вип. 4. С. 157-165.

73. Моїсєєв М.С. Адміністративно-правовий статус Державного бюро розслідувань України: дис... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07. Суми: СумДУ, 2019. 227 с.

74. Нагорний О. П. Законність в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та шляхи її удосконалення: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2003. 205 с.

75. Наказ від 01.08.2023 № 396 «Положення про проведення тестування з фізичної підготовки кандидатів на зайняття посад осіб рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2023/testuvannya.PDF>

76. Наказ від 05.01.2023 № 8 «Про затвердження Порядку забезпечення доступу до публічної інформації у Державному бюро розслідувань та його територіальних управліннях». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2023. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/dostup-do-pi/nakaz-8.pdf>

77. Наказ від 05.11.2021 № 593/809 «Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Державного бюро розслідувань, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/nakaz-vid-05.11.2021-n-593809.PDF>

78. Наказ від 10.03.2023 № 149 року «Про затвердження Інструкції про порядок використання Мережевого додатка безпечного обміну інформацією Європейського поліцейського офісу (SIENA) у Державному бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2023/nakaz-n-149-siena.pdf>

79. Наказ від 13.01.2022 № 16 «Про затвердження Положення про впровадження у Державному бюро розслідувань механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/nakaz-vid-13.01.2022-n-16.PDF>

80. Наказ від 15.12.2020 № 839 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку для осіб рядового і начальницького складу центрального апарату Державного бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/documents/2022/rozporyadok-dlya-rns.pdf>

81. Наказ від 17.08.2020 № 416 «Про затвердження Порядку здійснення внутрішнього аудиту в Державному бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/416-vid-17.08.2020.PDF>

82. Наказ від 17.08.2020 № 613/380/93/228/414/510/2801/5, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4.09.2020 за № 849/35132 «Про

затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції - Інтерпол». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/interpol-vid-17.08.2020.PDF>

83. Наказ від 18.01.2021 № 39 «Про затвердження Положення про професійну підготовку працівників ДБР». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/2020-00/npa/nakaz-dbr-vid-18.01.2021-n-39.PDF>

84. Наказ від 19.09.2022 № 473 «Про затвердження Порядку роботи спеціальної телефонної лінії у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/nakaz-n-473-vid-19.09.2022.PDF>

85. Наказ від 20.05.2021 № 314 «Про затвердження Інструкції про порядок розгляду звернень громадян та організації особистого прийому громадян у центральному апараті та територіальних управліннях Державного бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/documents/nakaz-314.pdf>

86. Наказ від 21.03.2024 № 105 «Про затвердження Інструкції про організацію залучення, використання, обліку та моніторингу міжнародної технічної допомоги в Державному бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2024/nakaz-105.PDF>

87. Наказ від 21.12.2023 № 628 «Про затвердження Порядку взаємодії органів прокуратури, Державного бюро розслідувань та Уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час розгляду справ і забезпечення виконання рішень Європейського суду з прав людини щодо ефективного розслідування катувань, нелюдського чи такого, що принижує людську гідність, поводження або покарання». Державне бюро розслідувань:

офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2023/628-vid-21.12.23.pdf>

88. Наказ від 25.04.2023 № 225/343 «Про затвердження Порядку проведення медичної (лікарської) експертизи кандидатам на службу та особам рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, у тому числі особам, звільненим зі служби в Державному бюро розслідувань, у закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/225-343.pdf>

89. Наказ від 26.04.2021 № 151/262, зареєстровано в Міністерстві юстиції України від 14.05.2021 за № 642/36264 «Про затвердження Порядку взаємодії АРМА і Державного бюро розслідувань щодо виявлення та розшуку активів». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0642-21#Text>

90. Наказ від 27.04.2020 № 147 «Про затвердження Порядку організації та здійснення внутрішнього контролю в Державному бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/147-vid-27.04.2020.PDF>

91. Наказ від 28.01.2022 № 47 «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/nakaz-n-47.PDF>

92. Наказ від 29.03.2021 № 193 «Про організацію роботи Державного бюро розслідувань у галузі міжнародного співробітництва». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/documents/nakaz-pro-organizaciyu-roboti-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan-u-galuzi-mizhnarodnogo-spivrobotnictva.PDF>

93. Наказ від 30.01.2024 № 43 «Про введення в дію змін до Правил професійної етики працівників Державного бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL:

<https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2024/1/nakaz-43-vid-30.01.24.PDF>

94. Наказ від 30.10.2020 № 631 «Про затвердження Інструкції про протокольне та організаційне забезпечення заходів міжнародного характеру в Державному бюро розслідувань». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/2020-00/npa/pro-zatverdzhennya-instrukcii-pro-protokolne-ta-organizacijne-zabezpechennya-zahodiv-mizhnarodnogo-harakteru-v-derzhavnomu-byuro-rozsliduvan.pdf>

95. Наливайко Т.В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. канд. юрид. наук. Львів. 2010. 17 с.

96. Наумова Н. М. Зміст поняття "конституційно-правова гарантія прав, свобод людини та громадянина". Наука і правоохорона. 2016. № 1. С. 334-344.

97. Невзоров І.Л. Принцип законності в правозастосувальній діяльності : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2003. 19 с.

98. Несвіт Є.О., Степаненко В.В. Місце процедур в адміністративному процесі України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2011. Вип. 1. С. 169-173.

99. Неугодніков А.О. Громадський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації: наближення до міжнародних стандартів. Lex portus №6. 2019. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f31caf66-289f-4db5-9586-84b12bf82b4d/content>

100. Носевич Н. Р. Принципи організації та діяльності державного бюро розслідувань щодо протидії злочинності. Європейські перспективи. 2019. № 3. С. 86-93.

101. Питання Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань: Указ Президента України №42/2020 від 05 лютого 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2020#Text>

102. Плугатар Т. А. Контроль за діяльністю Національної поліції України. Наука і правоохоронна діяльність. 2018. №2. С. 122-129.

103. Погорецький М. А. Повноваження слідчих органів Державного бюро розслідувань: проблемні питання. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 1. С. 32-48.

104. Положення про Дисциплінарну комісію Державного бюро розслідувань: Наказ Державного бюро розслідувань №7 від 06.01.2021 року. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2024/nakaz-dbr-vid-06.01.2021-n7-polozhennya-pro-disciplinarnu-komisiyu-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan.pdf>

105. Положення про наставництво у Державному бюро розслідувань (у редакції наказу Державного бюро розслідувань від 11.08.2022 року № 402). Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/polozhennya-pro-nastavnictvo-u-dbr.pdf>

106. Пономаренко А. В. Поняття "юридичні гарантії" в трудовому праві. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". 2013. Вип. 20. С. 37-41.

107. Постанова від 11 травня 2017 р. № 449 «Про затвердження Порядку проведення психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа у Державному бюро розслідувань». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2017-p#Text>

108. Постанова від 21 серпня 2019 р. № 767 «Деякі питання оплати праці працівників Державного бюро розслідувань». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-2019-p#Text>

109. Постанова від 27 травня 2020 р. № 564 «Питання присвоєння спеціальних звань рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань та їх співвідношення з іншими спеціальними, а також

військовими званнями і класними чинами». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2020-п#Text>

110. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 743 «Про затвердження Положення про проходження служби особами рядового та начальницького складу Державного бюро розслідувань». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-2020-п#Text>

111. Правові засади. Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/normativno-pravovi-akti>

112. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. Ст. 55.

113. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#n6>

114. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

115. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

116. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.

117. Про затвердження Порядку організації та здійснення внутрішнього контролю в Державному бюро розслідувань: Наказ Державного бюро розслідувань №147 від 27 квітня 2020 року. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/npa/147-vid-27.04.2020.PDF>

118. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: схвалено Указом Президента України від 11 травня 2023 року №

273/2023. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

119. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №47. Ст. 2051.

120. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

121. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року №580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. №40-41. Ст. 379.

122. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.

123. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

124. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

125. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 р. №1835-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14#Text>

126. Савченко Р.О. Організація системи внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. 2013. Вип. 2. С. 296-302.

127. Савчук Р. М. Напрями впровадження зарубіжного досвіду в контексті адміністративно-правових засад створення та діяльності Державного бюро розслідувань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2024. Вип. 85(3). С. 100-105.

128. Сербин Р. Система органів публічного адміністрування в діяльності суду. Юридичний вісник. 2022. № 6. С. 39-49.

129. Ситницька О. А. Юридичні гарантії права на працю та права на відпочинок за трудовим законодавством України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Львів, 2009. 16 с.

130. Сіцінська М. В. Сутність парламетського контролю та особливості його здійснення за сектором безпеки і оборони України. Інвестиції: практика та досвід. 2014. №1. С. 124–128.

131. Скакун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ : Алерта, 2021. 528 с.

132. Скулиш Є. Державне бюро розслідувань як спеціально уповноважений суб'єкт протидії корупції. Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 3. С. 68-72.

133. Скулиш Є. Проблемні питання створення державного бюро розслідувань. Вісник Національної академії правових наук України. 2013. № 4. С. 205-215.

134. Слома В.М. Гарантія як вид забезпечення виконання цивільно - правових зобов'язань : дис ... канд. юрид. наук. Львів : 2007 . 205 с.

135. Солдатова В. Д. Сутність та загальна характеристика юридичних гарантій законності в адміністративній діяльності ОВС України. Форум права. 2010. № 4. С. 846-852.

136. Соловйов В. М. До питання про гарантії законності в державному управлінні України. Часопис Хмельницького університету управління та права. 2014. № 1–2 (13–14). С. 263–267.

137. Спільний наказ МОЗ та ДБР від 28.03.2023 № 570/181 «Про затвердження Порядку інформування територіальних управлінь Державного бюро розслідувань про факти звернення та/або доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень працівниками правоохоронних органів та здійснення обліку фактів таких

звернень». Державне бюро розслідувань: офіційний веб-сайт. 2024. URL: <https://dbr.gov.ua/assets/files/diyalnist/pravovi-zasadi/2023/nakaz-570-181.pdf>

138. Старченко В. Поняття та значення забезпечення дисципліни та законності в Державному бюро розслідувань. Наше право. № 3. 2021. С. 218–223.

139. Стахура Б. І. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір: автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2016. 20 с.

140. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник С.Г. Стеценко. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ. Атіка. 2011. С. 624.

141. Стратегічна програма діяльності Державного бюро розслідувань на 2017–2022 рр. URL: <https://dbr.gov.ua/strategicNoa-programa-dialNoosti>

142. Струневич О. П. Особливості становлення прокуратури у період від початку н.е. до другої половини II століття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2019. Вип. 54(2). С. 128-131.

143. Сухінін Д. В. Контроль в органах державної влади та органах місцевого самоврядування: порівняльний аналіз. Державне управління та місцеве самоврядування. 2012. Вип. 3 (14). С. 283-295.

144. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.

145. Тимошенко В. О. Характеристика правового статусу суб'єкта кадрового забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 4. С. 156-160.

146. Тимошенко В. О. Щодо можливостей удосконалення адміністративно-правового регулювання кадрового забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 5(2). С. 119-124.

147. Указ Президента України від 29 січня 2021 року № 40/2021 «Про державну охорону Державного бюро розслідувань». Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40/2021#Text>

148. Франтовський Є. М. Напрями удосконалення засобів адміністративно-правового забезпечення діяльності Державного бюро розслідувань в Україні. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2024. № 2. С. 121-129.

149. Францевич А. П. Системний підхід до дослідження проблеми взаємодії Державного бюро розслідувань з органами державної влади. Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право. 2020. Вип. 9. С. 145-149.

150. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право., 2002., 432 с.

151. Чумак В. В. Організація діяльності Державного бюро розслідувань: світовий досвід та національна модель. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 4. С. 116-121.

152. Шамара О. В. Державне бюро розслідувань як одна із новел Кримінального процесуального кодексу України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2015. № 5. С. 131-138.

153. Шамрай Б. М. Поняття гарантій конституційних прав і свобод людини та громадянина. *Юридична наука*. 2012. № 7. С. 16-23.

154. Шевчук О.М. Адміністративні процедури здійснення державного контролю за обігом наркотичних засобів: визначення поняття. URL: https://revolution.allbest.ru/law/01042856_0.html

155. Шило С. М. Поняття та зміст правових гарантій законності в сфері адміністративної діяльності міліції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 4. С. 283-292.

156. Шміло Н. Державне бюро розслідувань (ДБР) та Федеральне бюро розслідувань (ФБР): порівняльний аналіз окремих елементів адміністративно-правового статусу”. Актуальні проблеми правознавства, no. 1. 2024, pp. 262-8, <https://doi.org/10.35774/>.

157. Яременко В. В., Сліпушко О. М. Новий тлумачний словник української мови. Київ: Аконіт, 2008. 928 с.

158. Apie STT. Lietuvos Respublikos specialiuju tyrimu tarnyba. 2024. URL: <https://www.stt.lt/apie-stt/4898>

159. Darbības jomas. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. 2024. URL: <https://www.knab.gov.lv/lv/darbibas-jomas>

160. Fedefal Buerau of Investigatiion. 2024. URL: [fbi.gov](https://www.fbi.gov)

161. Governance and transparency. The National Crime Agency’s. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/governance-and-transparency>

162. How INTERPOL supports Norway to tackle international crime. Interpol. 2024. URL: <https://www.interpol.int/fr/Qui-nous-sommes/Les-pays-membres/Europe/NORVEGE>

163. Key roles of the NCIS. Politiet. 2024. URL: <https://www.politiet.no/en/om-politiet/organisasjonen/specialist-agencies/kripos/key-roles-of-ncis/>

164. Kierownictwo. Centralne Biuro Antykorupcyjne. 2024. URL: <https://www.cba.gov.pl/pl/o-nas/kierownictwo/353,kierownictwo.html>

165. KNAB darbības stratēģija. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. 2024. URL: <https://www.knab.gov.lv/lv/knab-darbibas-strategija>

166. Kripos. Politiet. 2024. URL: <https://www.politiet.no/kripos/>

167. O nas. Centralne Biuro Antykorupcyjne. 2024. URL: <https://www.cba.gov.pl/pl/o-nas/347,O-CBA.html>

168. Our mission. The National Crime Agency’s. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/our-mission>

169. Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. 2024. URL: <https://www.knab.gov.lv/lv/par-korupcijas-noversanas-un-apkarosanas-biroju>

170. Providing specialist capabilities for law enforcement. The National Crime Agency's. 2024. URL: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/how-we-work/providing-specialist-capabilities-for-law-enforcement>

171. Strategi 2016-2025 Kontinuerlig endring – tydelig retning. Politiet. 2024. URL: <https://www.politiet.no/globalassets/dokumenter-strategier-og-horinger/kripos/kripos-strategi-2022-2025.pdf>

172. STT veiklos prioritetai. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. 2024. URL: <https://www.stt.lt/apie-stt/stt-veiklos-prioritetai/7492>

173. Uprawnienia. Centralne Biuro Antykorupcyjne. 2024. URL: <https://www.cba.gov.pl/pl/o-nas/uprawnienia/349,uprawnienia.html>

174. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Sip.Lex.Pl. 2024. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzuziennik-ustaw/centralne-biuro-antykorupcyjne-17282907>

175. Vadība. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs. 2024. URL: <https://www.knab.gov.lv/lv/vadiba>

176. Vasylenko, Ye. Compliance with the rule of law in the activities of the State Bureau of Investigation as the object of administrative and legal regulation. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. № 2. P. 73-77.

177. Vasylenko, Ye. Main areas of improvement of administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of legality of the State Bureau of Investigation activities. Entrepreneurship, Economy and Law. 2024. № 1. P. 98-102.

178. Where is the FBI's authority written down? Fedefal Buerau of Investigatiion. 2024. URL: <https://www.fbi.gov/about/faqs/where-is-the-fbis-authority-written-down>

179. Who monitors or oversees the FBI? Fedefal Buerau of Investigatiion. 2024. URL: <https://www.fbi.gov/about/faqs/who-monitors-or-oversees-the-fbi>

180. Zadania. Centralne Biuro Antykorupcyjne. 2024. URL:
<https://www.cba.gov.pl/pl/o-nas/zadania/350,zadania.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:**

1. Василенко Є.М. Нормативно-правові акти, які визначають гарантії законності діяльності державного бюро розслідувань. *Держава та регіони. Серія Право*. 2022. № 3(77). С. 268-273.

2. Василенко Є.М. Адміністративно-правова природа та сутність гарантій законності діяльності Державного бюро розслідувань. *KELM*. 2022. № 7(51). С. 383-387 (Республіка Польща).

3. Василенко Є.М. Види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 370-376.

4. Vasylenko, Ye. Main areas of improvement of administrative and legal regulation of the procedural component of the implementation of guarantees of legality of the State Bureau of Investigation activities. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 1. P. 98-102.

5. Vasylenko, Ye. Compliance with the rule of law in the activities of the State Bureau of Investigation as the object of administrative and legal regulation. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 2. P. 73-77.

6. Василенко Є.М. Адаптація зарубіжного досвіду реалізації гарантій законності діяльності правоохоронних органів в діяльність державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 167–172.

7. Василенко Є.М. Сутність та цілі здійснення зовнішнього контролю за діяльністю державного бюро розслідувань. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 5. С. 122–126.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Василенко Є.М. Актуальні питання дотримання принципу законності в діяльності державного бюро розслідувань як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 144–146.

9. Василенко Є.М. Новітні види юридичних гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 221–223.

10. Василенко Є.М. Виділення сучасних напрямків удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій законності діяльності державного бюро розслідувань. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 161–164.

БЛАНК

соціологічного опитування громадян щодо проблем функціонування
Державного бюро розслідувань

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного опитування щодо проблем функціонування Державного бюро розслідувань. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді. На кожне питання треба надати відповідь – наприклад, «Так» або «Ні» у графі навпроти шляхом постановлення позначки (наприклад, «+», або «V»). Результати Вашої активної громадянської позиції буде використано для оптимізації функціонування Державного бюро розслідувань в Україні.

Дякуємо Вам за участь!

Чи знаєте ви, для чого функціонує Державне бюро розслідувань в Україні?			
Так, знаю	Знаю про цей орган, однак, не знаю призначення	Не знаю	Важко відповісти
Чи вважаєте ви, держава ефективно виконує свою функцію щодо розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями?			
Так, завжди	Так, але інколи з труднощами	Недостатньо ефективно	Взагалі неефективно
Чи необхідно в Україні покращувати діяльність правоохоронних органів щодо розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями?			
Так, обов'язково	Так, але поступово	Ні, тому що діяльність правоохоронних органів уже ефективна	Важко відповісти
Як часто ви стикаєтеся з випадками неефективності правоохоронних органів?			
Так, часто	Так, інколи	Зрідка	Ніколи
Визначте основну проблему правоохоронної системи України, в першу чергу, Державного бюро розслідувань?			
Політична залежність	Інституційна слабкість	Корупція	Важко відповісти

РЕЗУЛЬТАТИ

соціологічного опитування громадян України щодо проблем функціонування Державного бюро розслідувань

Вибірковим анкетуванням було охоплено 389 респондентів. Час проведення анкетування – другий квартал 2024 року. 16% респондентів відмовилися відповідати на питання з причин браку часу та роздратованості, викликаній складною ситуацією в державі.

Чи знаєте ви, для чого функціонує Державне бюро розслідувань в Україні?			
Так, знаю	Знаю про цей орган, однак, не знаю призначення	Не знаю	Важко відповісти
41%	34%	20%	5%
Чи вважаєте ви, держава ефективно виконує свою функцію щодо розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями?			
Так, завжди	Так, але інколи з труднощами	Недостатньо ефективно	Взагалі неефективно
12%	15%	32%	41%
Чи необхідно в Україні покращувати діяльність правоохоронних органів щодо розкриття кримінальних правопорушень, учинених високопосадовцями?			
Так, обов'язково	Так, але поступово	Ні, тому що діяльність правоохоронних органів уже ефективна	Важко відповісти
42%	46%	4%	8%
Як часто ви стикаєтеся з випадками неефективності правоохоронних органів?			
Так, часто	Так, інколи	Зрідка	Ніколи
27%	43%	20%	10%
Визначте основну проблему правоохоронної системи України, в першу чергу, Державного бюро розслідувань?			
Політична залежність	Інституційна слабкість	Корупція	Важко відповісти
32%	24%	35%	9%

ПРОЄКТ

ЗАКОНУ КРАЇНИ
Про внесення змін до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» щодо удосконалення контролю у сфері діяльності Державного бюро розслідувань

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (Відомості Верховної Ради. 2016. № 6. Ст.55) такі зміни:

– доповнити ч. 6 ст. 23 у такій редакції:

«6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.»;

– доповнити ч. 4 ст. 28 у такій редакції:

«4. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному вебсайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.».

II. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова
Верховної Ради України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про Державне
бюро розслідувань» щодо удосконалення контролю у сфері діяльності
Державного бюро розслідувань»

1. Обґрунтування потреби ухвалення акта

Існуючий механізм контролю за витрачанням бюджетних коштів ДБР є недостатньо регламентованим, що створює ризики зловживань. Окрім цього, Закон України «Про Державне бюро розслідувань» не передбачає обов'язковості звітування Ради громадського контролю про її діяльність, що знижує рівень прозорості та підзвітності цього органу.

Запропонований законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» щодо удосконалення контролю у сфері діяльності Державного бюро розслідувань розроблено для підвищення прозорості та ефективності діяльності Державного бюро розслідувань шляхом удосконалення механізмів контролю за використанням бюджетних коштів та посилення звітності Ради громадського контролю при ДБР.

2. Мета законопроекту

Метою і завданням законопроекту є забезпечення додаткового контролю за використанням бюджетних коштів Державним бюро розслідувань шляхом залучення Рахункової палати до здійснення регулярного аудиту, та становлення обов'язковості щорічного звітування Ради громадського контролю при ДБР для підвищення прозорості її діяльності.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується внести такі зміни й доповнення до Закону України «Про Державне бюро розслідувань» (Відомості Верховної Ради. 2016. № 6. Ст.55) такі зміни:

– доповнити ч. 6 ст. 23 у такій редакції:

«6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.»;

– доповнити ч. 4 ст. 28 у такій редакції:

«4. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному вебсайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.».

4. Стан нормативно-правової бази в зазначеній сфері правового регулювання

Регулювання правовідносин у зазначеній сфері здійснюється Конституцією України, законами України «Про Державне бюро розслідувань», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про

Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими чинними законодавчими та нормативними актами, на основі яких функціонує Державне бюро розслідувань.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Ухвалення цього проєкту Закону не потребує додаткових видатків державного бюджету.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків ухвалення законопроєкту

Ухвалення законопроєкту сприятиме зміцненню довіри громадян до роботи Державного бюро розслідувань, підвищенню рівня прозорості та підзвітності державних органів, що позитивно позначиться на розвитку громадянського суспільства.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до законопроекту «Про внесення змін до Закону України «Про Державне
бюро розслідувань» щодо удосконалення контролю у сфері діяльності
Державного бюро розслідувань»

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст положення (норми) проєкту акта
Закон України «Про Державне бюро розслідувань» (Відомості Верховної Ради. 2016. № 6. Ст.55)	
<p style="text-align: center;">Стаття 23. Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань</p> <p>1. Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, у порядку, визначеному Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.</p> <p>2. Директор Державного бюро розслідувань:</p> <p>1) інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності Державного бюро розслідувань та його підрозділів, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина;</p> <p>2) щороку, до 15 лютого, подає Президенту України та Верховній Раді України письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за попередній рік.</p> <p>3. Письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань повинен містити інформацію про:</p> <p>1) статистичні дані про результати діяльності з обов'язковим зазначенням таких відомостей:</p>	<p style="text-align: center;">Стаття 23. Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань</p> <p>1. Контроль за діяльністю Державного бюро розслідувань здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, у порядку, визначеному Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.</p> <p>2. Директор Державного бюро розслідувань:</p> <p>1) інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності Державного бюро розслідувань та його підрозділів, про виконання покладених на них завдань, додержання законодавства, прав і свобод людини і громадянина;</p> <p>2) щороку, до 15 лютого, подає Президенту України та Верховній Раді України письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань за попередній рік.</p> <p>3. Письмовий звіт про діяльність Державного бюро розслідувань повинен містити інформацію про:</p> <p>1) статистичні дані про результати діяльності з обов'язковим зазначенням таких відомостей:</p>

<p>а) кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>б) кількість оперативно-розшукових справ, заведених Державним бюро розслідувань, та їх результативність;</p> <p>в) кількість осіб, стосовно яких складено обвинувальні акти щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду щодо вчинення ними відповідних кримінальних правопорушень;</p> <p>д) відомості про розмір збитків і шкоди, завданих кримінальними правопорушеннями, віднесеними до підслідності Державного бюро розслідувань, стан та обсяги їх відшкодування;</p> <p>е) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, конфісковані за рішенням суду, а також кошти у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг, стягнені на користь держави, та розпорядження ними;</p> <p>є) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок кримінальних правопорушень,</p>	<p>а) кількість зареєстрованих заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>б) кількість оперативно-розшукових справ, заведених Державним бюро розслідувань, та їх результативність;</p> <p>в) кількість осіб, стосовно яких складено обвинувальні акти щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок суду щодо вчинення ними кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань;</p> <p>г) кількість осіб, стосовно яких набрав законної сили виправдувальний вирок суду щодо вчинення ними відповідних кримінальних правопорушень;</p> <p>д) відомості про розмір збитків і шкоди, завданих кримінальними правопорушеннями, віднесеними до підслідності Державного бюро розслідувань, стан та обсяги їх відшкодування;</p> <p>е) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, конфісковані за рішенням суду, а також кошти у розмірі вартості незаконно одержаних послуг чи пільг, стягнені на користь держави, та розпорядження ними;</p> <p>є) відомості про кошти та інше майно, одержані внаслідок кримінальних правопорушень,</p>
--	--

віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, які було повернуто в Україну з-за кордону, та розпорядження ними;

ж) відомості про арешт майна, конфіскацію предметів та доходів від кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, та розпорядження ними;

2) взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

3) співпрацю з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

4) штат Державного бюро розслідувань, кваліфікацію та досвід його працівників, підвищення їхньої кваліфікації;

5) діяльність підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань, кількість повідомлень про вчинення правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань, результати їх розгляду, притягнення працівників Державного бюро розслідувань до відповідальності;

6) кошторис Державного бюро розслідувань та його виконання;

7) інші відомості щодо результатів діяльності Державного бюро розслідувань та виконання покладених на нього обов'язків.

4. Звіт Державного бюро розслідувань надається для висновку Раді громадського контролю при Державному бюро розслідувань, яка розглядає його упродовж 10 днів з дня надання. Звіт Державного бюро

віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, які було повернуто в Україну з-за кордону, та розпорядження ними;

ж) відомості про арешт майна, конфіскацію предметів та доходів від кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань, та розпорядження ними;

2) взаємодію з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

3) співпрацю з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції;

4) штат Державного бюро розслідувань, кваліфікацію та досвід його працівників, підвищення їхньої кваліфікації;

5) діяльність підрозділу внутрішнього контролю Державного бюро розслідувань, кількість повідомлень про вчинення правопорушень працівниками Державного бюро розслідувань, результати їх розгляду, притягнення працівників Державного бюро розслідувань до відповідальності;

6) кошторис Державного бюро розслідувань та його виконання;

7) інші відомості щодо результатів діяльності Державного бюро розслідувань та виконання покладених на нього обов'язків.

4. Звіт Державного бюро розслідувань надається для висновку Раді громадського контролю при Державному бюро розслідувань, яка розглядає його упродовж 10 днів з дня надання. Звіт Державного бюро

<p>розслідувань подається до відповідних державних органів та оприлюднюється разом із висновком Ради громадського контролю у разі його затвердження у встановлений строк.</p> <p>5. Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, не менше одного разу на рік проводить відкриті для громадськості слухання на тему діяльності Державного бюро розслідувань, виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань, додержання ним законодавства, прав і свобод людини і громадянина.</p>	<p>розслідувань подається до відповідних державних органів та оприлюднюється разом із висновком Ради громадського контролю у разі його затвердження у встановлений строк.</p> <p>5. Комітет Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правоохоронної діяльності, не менше одного разу на рік проводить відкриті для громадськості слухання на тему діяльності Державного бюро розслідувань, виконання покладених на Державне бюро розслідувань завдань, додержання ним законодавства, прав і свобод людини і громадянина.</p> <p><i>6. Контроль за витрачанням Державним бюро розслідувань коштів здійснюється Рахунковою палатою шляхом проведення аудиту один раз на два роки.</i></p>
<p>Стаття 28. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань</p> <p>1. З метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю при Державному бюро розслідувань утворюється Рада громадського контролю у складі 15 осіб, яка формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу.</p> <p>До складу Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань не можуть входити:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які були працівниками правоохоронних органів упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості); 	<p>Стаття 28. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань</p> <p>1. З метою забезпечення прозорості та цивільного контролю за діяльністю при Державному бюро розслідувань утворюється Рада громадського контролю у складі 15 осіб, яка формується на засадах відкритого та прозорого конкурсу.</p> <p>До складу Ради громадського контролю при Державному бюро розслідувань не можуть входити:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які були працівниками правоохоронних органів упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості);

<p>3) особи, близькі особи яких були працівниками Державного бюро розслідувань упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості).</p> <p>2. Положення про Раду громадського контролю та порядок її формування затверджуються Президентом України за поданням Директора Державного бюро розслідувань.</p> <p>3. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань:</p> <p>1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Державного бюро розслідувань;</p> <p>2) розглядає звіти Державного бюро розслідувань і затверджує свій висновок щодо них;</p> <p>3) обирає з її членів трьох представників, які входять до складу Дисциплінарної комісії Державного бюро розслідувань;</p> <p>3-1) розробляє та затверджує Правила професійної етики працівників Державного бюро розслідувань;</p> <p>4) має інші права, передбачені Положенням про Раду громадського контролю.</p>	<p>3) особи, близькі особи яких були працівниками Державного бюро розслідувань упродовж попередніх двох років (незалежно від тривалості).</p> <p>2. Положення про Раду громадського контролю та порядок її формування затверджуються Президентом України за поданням Директора Державного бюро розслідувань.</p> <p>3. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань:</p> <p>1) заслуховує інформацію про діяльність, виконання планів і завдань Державного бюро розслідувань;</p> <p>2) розглядає звіти Державного бюро розслідувань і затверджує свій висновок щодо них;</p> <p>3) обирає з її членів трьох представників, які входять до складу Дисциплінарної комісії Державного бюро розслідувань;</p> <p>3-1) розробляє та затверджує Правила професійної етики працівників Державного бюро розслідувань;</p> <p>4) має інші права, передбачені Положенням про Раду громадського контролю.</p> <p>4. Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань готує та оприлюднює не пізніше 1 квітня на офіційному вебсайті Державного бюро розслідувань у рубриці «Рада громадського контролю» звіт про свою діяльність за минулий рік, згідно вимог, передбачених Положенням про Раду громадського контролю.</p>
--	--